VI QAPI

İşdayaq söylənci

Böyük Minel, Mindiyarda hər axşam,
Bu söyləncı söyləyirdi şamanlar.
El içində, toyda, yasda ucadan
Bu söyləncı söyləyirdi şamanlar.

İşdayağın əldə batman qılıncı,
Tükənməzdir gümüş, qızıl saxlançı,
O itirib öz-özünə inancı,
Bu söyləncı söyləyirdi şamanlar.

Əli açıq, başı uca, üzü ağ,
Dəmir geyim, dəri çəkmə, tük papaq,
Əyrilikdən xırdalıqdan çox uzaq,
Bu söyləncı söyləyirdi şamanlar.

***

Onu hər gün yasaq salır özündən,
Suyabaxan, yuxuyozan, cinqovan.
Ulduzlarla danışırlar, deyirlər
Suyabaxan, yuxuyozan, cinqovan.

Görgör onun gözlərində qaradır,
Balasından könlü başı yaradır,
İnamında inamsızlıq yaradıb
Suyabaxan, yuxuyozan, cinqovan.

Görüm açıb bu görgördə bacadan,
Minellinin başı uca ucadan,
Nə istəyir baş yeyənlər qocadan,
Suyabaxan, yuxuyozan, cinqovan.

***

O ölkəni çıxarmaq üçün döyüşdən,
Hər ölkədən bir qız alıb gətirdi.
Qanı, öcü yuyaq dedi büsbütün,
Hər ölkədən bir qız alıb gətirdi.

Gündoğanda, günbatanda yer boyu
Minellinin bacarını min yayıb,
Leləsəndə, yelçəkəndə ad qoyub
Hər ölkədən bir qız alıb gətirdi.

Düzər, Yüzər, Qızbax yurdu bir oldu,
Acıqanın qanlı gözü kor oldu,
Dar ürəyə görgör özü dar oldu,
Hər ölkədən bir qız alıb gətirdi.

***

Çin qızının incə üzü var idi,
Şah sevirdi bu gözəli ürəkdən.
Balasq qızı təpəliydi, ağırdı,
Şah sevirdi bu gözəli ürəkdən.

Gündoğandan gələn gəlin gözəldi,
Əkbitənə, şaha dodaq büzəndi,
Çox günləri günbatanda gəzərdi,
Şah sevirdi bu gözəli ürəkdən.

Hind qızının oynaqlığı, oyunu,
Rum qızının qaşlarının yayını,

Misirlinnn dimdik hündür boyunu,
Şah sevirdi bu gözəli ürəkdən,

***

Qoca daha inanmırdı özünə,
Qocaların kövrək olur inancı.
İnansa da rəmlatana, falçıya,
Qocaların kövrək olur inancı.

İşdayaqın sevən yaşı ötmüşdü,
O qıvraqlıq, döyüşkənlik getmişdi,
Onda anıq, inam daha itmişdi,
Qocaların kövrək olur inancı.

Gecə-gündüz şahlığını öyürdü,
Oğul deyib dizlərini döyürdü,
İnamını inamsızlıq yeyirdi.
Qocaların kövrək olur inancı.

***

Qoca kimdir, əyər bilmək istəsən,
Kim gülmədi, sevinmədi qocadır.
Lap on yaşı, otuz yaşı olsa da
Kim gülmədi, sevinmədi qocadır.

Diz qatdanır, qocalmayır baş, beyin,
Qocalığın yol yoldaşı yaş deyil,
Hamı deyir, ölkə deyir, el deyir,
Kim gülmədi, sevinmədi qocadır.

Ağır gəzir, çünki başı doludur,
Hər addımda ürəyinin quludur,
Ocaq ulu, qoca ondan uludur,
Kim gülmədi, sevinmədi qocadır.

***

İnam gücə taybir olan duruşdur,
Gücün olmaz inamını itirsən.
Hər döyüşə odur səni aparan,
Gücün olmaz inamını itirsən.

İnamsızın üzü gülməz doyunca,
Vel-vel gəzər çətinliklər boyunca,
Gah bu eldə, gah o eldə oyuncaq,
Gücün olmaz inamını itirsən.

İnam uzaq istəklərə minikdir,
İti gözdür, düşüncədir, bilikdir.
İnamsızlar çətin işdə dönükdur.
Gücün olmaz inamını itirsən.

***

Yığışırdı dörd yanına yozanlar,
Şahın təzə yuxusunu yozurdu.
Başevdəki inanılmış adamlar
Şahın təzə yuxusunu yozurdu.

Başev dolub boşalırdı qonaqla.
Gəlib gedir qayğı ilə, soraqla.
Hərə bir söz, bir istəklə, soraqla,
Şahın təzə yuxusunu yozurdu.

Başev bütün ölkə üçün uluydu,
O falçıyla, rəmlatanla doluydu,

Cinqovanlar onun sağı, soluydu,
Şahın təzə yuxusunu yozurdu.

***

İşdayaq şah ölkələrdən öc alır.
Saxlancında qızıl aşıb daşırdı.
Gətirilən çox dəyərli bağışlar,
Saxlancında qızıl aşıb daşırdı.

Qızıl küplər, gümüş qablar, çiraqlar,
Sudaşından muncuqlanan qolbaqlar,
Mərmərdəndir, qızıldandır suvaqlar,
Saxlancında qızıl aşıb daşırdı.

İpək qotaz sallamalar yaraşıq,
Durudaşla bəzədilən qab-qaşıq,
Yeddi boya göyqurşağı qarışıq,
Saxlancında qızıl aşıb daşırdı.

***

Gələn baxır Əkbitənə sevinir,
Göz oxşayır yurdun axar-baxarı.
Dağı-daşı yamacları yamyaşıl,
Göz oxşayır yurdun axar-baxarı.

İlxıları bulud-bulud otlaqda,
Naxırları yer qoymayıb qışlaqda,
Sürüləri dalğa vurur yaylaqda
Göz oxşayır yurdun axar-baxarı.

Toy eləyir günəş hər gün bu düzdə
Hər çiçəyi bir boyada, bir üzdə.
Tanrı qoru bu ölkəni pis gözdən,
Göz oxşayır yurdun axar-baxarı.

***

Yada salıb gizli-gizli əriyir,
Yuxusunu yozanların sözünü,
Hər gün götür-qoy eləyir, düşünür,
Yuxusunu yozanların sözünü.

Hərdən-birdən öz-özünü danlayır,
İnamsızlıq boşluğunu anlayır,
Yuxularda görüb tez-tez yanlayır
Yuxusunu yozanların sözünü.

Bu nə işdir öz başına gətirib,
Yaxınını uzaqlara ötürüb,
Niyə qovub. niyə atıb, itirib
Yuxusunu yozanların sözünü.

***

"-Turər ata-anasını unudub,
Turbax nənə gözü yolda keçinib.
Gücər deyib, Turər deyib, Bax deyib
Turbax nənə gözü yolda keçinib.

Buna görə tanrım, məni qınama,
Mən də əgər baxmamışam anama,
Pis üz göstər bu inamsız inama.
Turbax nənə gözü yolda keçinib.

Mən də qoca illərimi yaşaram,
Boş qazanam, susuz, dənsiz daşaram,

Yuxuları yuxulara qoşaram,
Turbax nənə gözü yolda keçinib.

***

Tanrım, mənə yaxın dayan, əl uzat,
Şahlıq verdin, indi mənə inam ver.
Şahlıq nədir, aldanmaqdır, aldatmaq,
Şahlıq verdin, indi mənə inam ver.

Par-parıltı öz yerində yaxşıdır,
Saxlanclarım sanki mənə qarşıdır,
Təkcə inam yaxşıların başıdır,
Şahlıq verdin, indi mənə inam ver.

Tanrım, əl tut, gedim yolu düzünə,
Mən inanım öz balama, özümə,
İnanmayım yuxuyozan sözünə
Şahlıq verdin, indi mənə inam ver".

***

İnamsızlıq yedi onu, saraltdı,
Uzaqlaşdı yaxınları Başevdən,
İnanmadı öz qızına şah kimi,
Uzaqlaşdı yaxınları Başevdən.

İnamsızlıq düzlükləri addayar,
Qan gətirər, lov səpələr ortaya,
Qız balası yad kəsildi ataya,
Uzaqlaşdı yaxınları Başevdən.

Nə başbilən, nə bilikli, nə qanmaz,
İnamsızlıq qabağında dayanmaz,
Belələri tanrıya da inanmaz.
Uzqlaşdı yaxınları Başevdən.

***

İşdayaq şah vurnuxurdu özüylə,
Qorxusundan danışan yox, dinən yox.
O, bu sayaq gəmirirdi içini,
Qorxusundan danışan yox, dinən yox.

Soyuq idi ona yaxın gələnə,
Gəlib onun iç üzünü bilənə.
Göstərişlə yaşamayıb ölənə,
Qorxusundan danışan yox, dinən yox.

İnamsızlıq çəkər səni təkliyə,
Pıçıltıya qulağını şəkləyər,
Kimdir onu Turər kimi bəkləyən,
Qorxusundan danışan yox, dinən yox.

Yuxu söyləncisi

"-Əkbitənin Turər şahı uludur.
Minellinin başbiləni o idi.
Başı uca bir baş idi yurduna,
Minellinin başbiləni o idi.

O, döyuşdə iti idi, vuruşqan,

Saman kimi qığılcımdan alışqan,
Diləyində, istəyində yapışqan.
Minellinin başbiləni o idi,

Toplum-toplum atlıları döyüşkən,
Acıqanın üzərinə yürüşkən,
Gətirdiyi varı, yoxu bölüşkən,
Minellinin başbiləni o idi.

***

Döyüşlərdə şimşək kimi çaxandı,
Yürüşlərdə çaya dönüb axandı,
Acıqanın varlığını yaxandı,
Minellinin başbiləni o idi.

Görub bunu doğu, batı gözuylə,
Ölməzliyə aparırdı özüylə,
Yaşı çatıb altı kərə yüz ilə
Minellinin başbiləni o idi.

Min il keçib, yer min kərə dolanıb,
Axar sular, duru çaylar bulanıb,
Adı-sanı adımıza calanıb,
Minellinin başbiləni o idi".

***

Oturmuşdu Turər şahın yerində.
Eşidirdi bu sözləri İşdayaq,
Qoşar çalıb oxuyurdu ortada,
Oturmuşdu Turərşahın yerində.

Qoşaçaydan, Durudaşa ölkəsi,
Asur, Balasq, İlam, Asur bölgəsi,
Hər ölkədən bir arvadı, yengəsi,
Oturmuşdu Turərşahın yerində.

Tək o idi hər bir yerdə birinci,
Ancaq yoxdu şah yerinə yerinci,
Bircə qızdı ürəyinin sevinci,
Oturmuşdu Turərşahın yerində.

***

"-Qoruyaram minellinin yurdunu,
Böyük soyum Turərşaha and ola.
Varlığımdan ön tutaram Mineli
Böyük soyum Turərşaha and ola.

Şahlığımın ata yolu uludur,
Sözlərilə könlüm, başım doludur,
Yolum tanrı Turər ata yoludur,
Böyuk soyum Türərşaha and ola.

Budaq bağlı olmalıdır kökünə,
Mən də bağlı o keçmişə, çəkimə,
Çıxım yolun enişinu, dikinə,
Böyük soyum Turərşaha and ola".

***

Ölu kimi sap-sarıydı İşdayaq.
Baş falçıya yuxusunu danışdı.
-Yuxu gördüm su boğurdu qızımı,
Baş falçıya yuxusunu danışdı.

Mindonqızı su götürüb aparır,
Su get-gedə dəniz kimi qabarır,
Batır gedir, varım, yoxum, tutarım,

Baş falçıya yuxusunu danışdı.

Falçı, danış, bu su nədir yuxuda,
Əlim niyə əsir mənim qorxudan,
Nə deməkdir bu yuxulu sorğular,
Baş falçıya yuxusunu danışdı.

***

-Şahım, qızın o Mindondan uzaq ol,
Odur sənin şahlığına göz dikən.
Ondan olan böyüyəcək, artacaq.
Odur sənin şahlığına göz dikən.

Söylədiyin yuxu belə yozulur,
Yolun üstə dərin quyu qazılıb,
Bir körpədə sənin sonun yazılıb
Odur sənin şahlığına göz dikən.

Mindon qızı uzaq elə, ərə ver,
Lap istəsən uzaq-uzaq yerə ver,
Boş adam tap, öz adına görə ver,
Odur sənin şahlığına göz dikən.

***

Şah düşündü, yol aradı neçə gün,
Yol qurtarar yolsuzluqdan adamı.
Qızı necə ərə versin, nə yolla,
Yol qurtarar yolsuzluqdan adamı.

"Bircə qızdır, necə qovum mən onu.
İnandırıb kimə verim Mindonu,
Kimə açım bu dolambaç oyunu,
Yol qurtarar yolsuzluqdan adamı".

Şahlığımla qızım durub yanaşı,
Gündən-günə işim, başım qarışır,
Yolu budur qızla özüm danışım,
Yol qurtarar yolsuzluqdan adamı".

Daraşdılar hər gün şaha falçılar,
Hər ağaçı öz içindən qurd yeyər.
İnandırıb yalvardılar, yozdular,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər".

Şah düşündü: "-saxlamaqçin özümü
Göturərəm yolum üstdən qızımı,
Yoxsa pisdir bu yuxunun yozumu,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər.

Axı Mindon mənim bircə balamdır,
Bəlkə yuxu yozumları yalandır,
Mənə qalsa yenə qızım qalandır,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər".

Mindon söyləncі

- Qızım, ötur, sən də gərək biləsən,
Tanrı bilir daha səndən nə gizli.
Qanlı qorxu hədələyir şahlığı,
Tanrı bilir daha səndən nə gizli.

Deyirlər ki, səndən olan ilk uşaq,
Bu ölkədə sonuncu şah olacaq.
Bu ölkədən o qanlı öc alacaq,

Tanrı bilir, daha səndən nə gizli.

Qorxu basıb, bala, məni bir ildir.
Bu yuxular, ancaq yalan deyildir,
Göy deyəni rəml atanlar nə bildi.
Tanrı bilir, daha səndən nə gizli.

***

Mindon tutdu əllərilə üzünü,
Ata belə söz deyərmi qızına.
Ata-bala arasında ölçü var,
Ata belə söz deyərmi qızına.

Qız atanın bu halından şəklənir,
"Ata deyən bu söz nədir, ərk nədir.
Güvəncini itirən qız təklənir,
Ata belə söz deyərmi qızına.

Onda gərək heç getməyim ərə mən.
Evdə qalım şah atama görə mən,
Ya da ölüm, basdırılım yerə mən,
Ata belə sız deyərmi qızına".

***

- Ata, ölmək bundan daha yaxşıdır,
Tanrı bunu bağışlamaz bizlərə,
Doğulmamış uşaq kimə neynəyib?
Tanrı bunu bağışlamaz bizlərə.

Ata, səni yanlayıbdır falçılar.
Dildə ötkəm, ötkəmlikdə yolçular,
Bıçaq sözün ürəyimə sancılar,
Tanrı bunu bağışlamaz bizlərə.

Məni öldür, ya da azdır tək qalım,
Qurda quşa yuva olum, tay olum,
Nə şah, nə ər, nə yurd. nə qız, nə oğlum,
Tanrı bunu bağışlamaz bizlərə.

***

-Ancaq məni azdırmazdan qabaq bil,
Yad ağızlar səni səndən ayırır,
Falçı rəmmal, cinçi şaha tay deyil,
Yad ağızlar səni səndən ayırır.

Mən atamın sözlərindən çıxmaram,
Oğul, uşaq, ər evinə baxmaram,
Soysuz qallam, ərsiz qallam, doğmaram.
Yad ağızlar səni səndən ayırır.

Falçılara, cinçilərə inanma,
Onlar kimi göydən sallaq dayanma,
Eli eşit, onlar ilə dolanma,
Yad ağızlar səni səndən ayırır.

***

Şah qızına inanmadı nədənsə,
Qoca kişi hər bir sözə inanmaz.
Bir az qorxdu hələ onun sözündən,
Qoça kişi hər bir sözə inanmaz".

"Qız ağ oldu niyə mənim üzümə,
O baxmadı bir yol nəmli gözümə,
Gəl, sən inan falçıların sözünə,
Qoca kişi hər bir sözə inanmaz.

Falçıların dedikləri olandır,
Mən gedəri, Mindon isə qalandır,
Düz deyirlər, məni yıxan balamdır,
Qoca kişi hər bir sözə inanmaz".

***

Qız çağırdı öz yanına Muğəri,
Ağsaqqalın dedikləri düz olar.
-Məni qurtar bu qadadan, yol ara.
Ağsaqqalın dedikləri düz olar.

Aldadıblar şah atamı fal ilə,
Yola gətir onu doğru yol ilə,
Get inandır şahı, Muğər, dil ilə,
Ağsaqqalın dedikləri düz olar.

Atam qartıb, fala, rəmlə inanıb,
Bel bükülüb şah inamı qatdanıb,
Şahlığını, varlığını o danır,
Ağsaqqalın dedikləri düz olar.

***

Muğər dedi,-Qorxma, qızım, atandan,
Yol azanı yola qoymaq çətindir.
Get yanına, ağla, yalvar, əl uzat,
Yol azanı yola qoymaq çətindir.

Mən bilirəm şahı falda yorublar.
Onu alıb sənə qarşı qoyublar,
Bu ölkəyə dərin yara vurublar,
Ol azanı yola qoymaq çətindir.

Məni apar, qoy danışım düzünü,
Bizə sarı mən döndərim üzünü,
Ya ölərəm, ya qurtarram qızımı,
Yol azanı yola qoymaq çətindir.

***

Mindon getdi şah yanına Muğərlə
Şah onlardan üz döndərdi bir az da.
-Ata, dinlə, yalvarıram, Muğəri,
Şah onlardan üz döndərdi bir az da.

-Şahım, qızın bağrı yanıq qorxudan,
Atma onu, kəsmə onu qayğıdan,
Ulduz özgə yol göstərir yuxudan,
Şah onlardan üz döndərdi bir az da.

Ulduz deyir yerdə inam tükənib,
Su yolu ilə vuruş gözlər ölkəni,
Çoxalt bu il arpa, buğda əkəni,
Şah onlardan üz döndərdi bir az da.

***

-Mən Muğərəm, göyə gizli bacam var,
Göydən gəlir ağrı, acı, uzüntü.
İşdayağın göy ulduzu apaydın,
Göydən gəlir ağrı açı, uzüntü.

Yerdəkilər sizi sözə tutublar,
Boş fal ilə başınızı qatıblar,
Könlünüzə üzüntülər çatıblar,
Göydən gəlir ağrı, acı, üzüntü.

Bu yuxuda su döyüşdür, su qandır,
Mindon qanda üzən sarı samandır,
Gəmi aldır, gəmi yolu açandır,
Göydən gəlir ağrı, acı, üzüntü.

***

-Mən şahımın qabaqında bükülü,
Şah uzağı görməlidir Başevdən.
Falçılardan, cinçilərdən sapınıb,
Şah uzağı görməlidir Başevdən.

Şahım, suda gəmiləri artırın,
Onda yönü belə idi Turərin.
Dənizlərdə ayıq olun, bərk durun,
Şah uzağı görməlidir Başevdən.

Neçə eldə yerinciniz saralıb,
Qalıb iki yol arası asılı.
Şahımızda şah inamı azalıb,
Şah uzağı görməlidir Başevdən.

***

- Müğər, məni inandırsan bu dillə,
Oyun baha başa gəlir Başedə.
Minellinin qorxudadır şahlığı,
Oyun baha başa gəlir Başevdə.

Gəmilərim dəniz-dəniz üzürlər,
Toplumlarım ölkə-ölkə gəzirlər.
Necə qana bata bilər bu düzlər,
Oyun baha başa gəlir Başevdə.

Nə yürüş var, nə qasırğa, nə qırğın,
İçindədir acıqanı şahlığın.
Gərək deyil şaha Müğər qılığı,
Oyun baha başa gəlir Başevdə.

***

Sən atırsan məni qana-qadaya,
Yer yox yersiz öyüdlərə bu yerdə.
Yoxsa başın qoltuğunda olacaq,
Yer yox yersiz öyüdlərə bu yerdə.

Qız mənimdir, diyar mənim, ev mənim,
Çaşdırırsan düşüncəmdə sən məni,
Sən deyənlər yelə verər ölkəni,
Yer yox yersiz öyüdlərə bu yerdə.

Mən baxaram, soruşaram, bilərəm,
Öz tanrımdan yardım, əltut dilərəm.
Yeri gəlsə şah kimi də ölərəm,
Yer yox yersiz öyüdlərə bu yerdə.

***

-Ata, inan, sənə qarşı o düzdü.
Düz tikanlı düzdə qalır, təklənir,
Niyə yalan ürəklərə yol tapır,
Düz tikanlı düzdə qalır, təklənir.

Bu gəlişin qurtuluşu yürüşlə,
Hamı gərək sınanıla döyüşdə.
Falçı, rəmmal üzə çıxsın bu işdə,
Düz tikanlı düzdə qalır, təklənir.

Ata, bir də söyləyirəm, biləsən,
Yalvarıram məni ərə vermə sən,

Şahım, niyə axı niyə görəsən,
Düz tikanlı düzdə qalır, təklənir.

***

Yalvardılar, yaxardılar ataya,
Dəyişməyir sözlə alın yazısı.
Məncil* şaha yol göstərdi bilərlər.
Dəyişməyir sözlə alın yazısı.

_____

*** Məğrur***

-Atam, yazıq Mindonundan öc alma,
Tanrım düşük* gücsüzlərdən güc alma,
İstək quşum, en aşağı, ucalma,
Dəyişməyir sözlə alın yazısı.

Tanrım, qurtar məni qanlı gəlişdən,
Başevdəki gizli alış-verişdən,
Yad görünən doğma tanış bilişdən,
Dəyişməyir sözlə alın yazısı.

***

Qısnadılar İşdayağı falçılar,
Toyuq içdən, balıq başdan iylənər.
Muğər, Mindon təkləndilər Başevdə,
Toyuq içdən, balıq başdan iylənər.

Şahın artdı öz qızından qorxusu,
Lap dolaşdı burum-burum yuxusu.
Başev oldu hörümçəklər toxusu
Toyuq içdən, balıq başdan iylənər.

Yuxu üstdə neçə başlar vuruldu,
Müğərinsə köksu iki yarıldı,
Şah qızının kövrək könlü qırıldı,
Toyuq içdən, balıq başdan iylənər.

***

Nələr etdi yuxuları yozumlar,
Şahlıq qızıl qan üstündə qurulub.
Qan üstündə üzən şahdır, ya gəmi.
Şahlıq qızıl qan üstündə qurulub.

Minellinin birellisi nə gündə,
Başbiləni, düz deyəni sürgündə.
Çırpıntısı kəndir-kəndir düyündə
Şahlıq qızıl qan üstündə qurulub.

_____

Xəstə

Böyük ölkə burdan tutub oracan,
Başev olub başdan-başa yozmaca
Bu ölkəni dolandırır bir qoca,
Şahlıq qızıl qan üstündə qurulub.

Çinellilərlə vuruş söyləncisi

İşdayağa soraq çatdı Xançudan.
Çinellilər hindellilər birləşib.
Minellilər şahlığını yıxmaqa
Çinellilər hindellilər birləşib.

Deyirlər ki, qoçalıbdır İşdayaq,
Min il dilibağlı qalıb bu torpaq,
Qala bilməz öc-ödənclər bu sayaq,
Çinellilər hindellilər birləşib.

Yürüş edib İşdayağı yıxarıq.
Köləlikdən, asılqadan çıxarıq.
Minellini ölkə-ölkə yaxarıq
Çinellilər, hindellilər birləşib.

***

Bu yürüşdə Arı xaqan başçıdır,
İki üzü olmur bezin geyimdə.
Sarı xaqan, Arı xaqan bir üzdür.
İki üzü olmur bezin geyimdə.

Xaqan Düzər qabağında basıldı,
Yüz il qabaq ona sonev qazıldı,
Şahlıq Düzər minelliyə yazıldı,
İki üzü olmur bezib geyimdə.

İndi qalxıb Arı xaqan şellənir,
Toyuq kimi soyuq küldə küllənir,
Döşü üstə saç-saqqalı yellənir,
İki üzü olmur bezin geyimdə.

***

Arı xaqan toplum yığıb bəsləyib,
Toplum gərək ağır gündə sınana.
Döyüş vuruş bəsləng evi deyildir,
Toplum gərək ağır gündə sınana.

Bir ay qalır dağa-daşa qış düşə,
Arı xaqan lapdan çıxıb yürüşə,
Min fil üstdə oturubdur beş-beş ər,
Toplum gərək ağır gündə sınana.

Qorxu artıb hər bir yanı götürüb,
Kənddəkilər başlarını itirib,
Arı xaqan yüz min atlı gətirib.
Toplum gərək ağır gündə sınana.

***

Son ayaqda Muğər dedi Başevdə:
-Yozmaçılar qan yuvası Başevdə.
Mən düzünü söyləmişəm şahıma.
Yozmaçılar qan yuvası Başevdə.

Çıxmalıdır şah gəmiylə gəziyə,
El obanı dindirərsə, düz deyər.
Ellər şahı gücləndirər, bəzəyər;
Yozmaçılar qan yuvası Başevdə.

Mən Muğərəm, şahı uça sanıram,
Ançaq onun bu gününə yanıram,
Qan-qadalı yozuları danıram.
Yozmaçılar qan yuvası Başevdə.

Qarbaş söyləncі

Şah çağırdı qulluğuna Qarbaşi.
Son ayaqda yaxın yoldaş arxadır,
Dedi: - Qıza adsız, sansız bir ər tap,
Son ayaqda yaxın yoldaş arxadır.

Dedi, -əri, sısqa olsun, düz olsun,

Başev, qıza. bir də ona göz olsun.
Bu yanlara gəliş-gediş az olsun,
Son ayaqda yaxın yoldaş arxadır.

Olsa, burdan uzaq olsun qız balam,
Qoy uçalsın uzaq yerdə qız qalam,
Çıxsın üzə bundan sonra düz, yalan.
Son ayaqda yaxın yoldaş arxadır.

***

Qarbaş bunu yaxşılığa yozmadı,
İlk baxışdan bəlli olur yaxşı, pis.
O nə sayaq düşündüsə, dinmədi.
İlk baxışdan bəlli olur yaxşı. pis.

Araları qardaş kimi açıqdı.
Özü arıq, zil gözləri batıqdı.
Bığ-saqqalı, qız qaşları çatıqdı,
İlk baxışdan bəlli olur yaxşı, pis.

O şah ilə tutulurdu yanaşı.
O Başevin toplumunda minbaşı,
Düşüncəsi gözlərində qaynaşır,
İlk baxışdan bəlli olur, yaxşı, pis.

***

-El içində üzüyola biri var.
Üzüyola yararlıdır hər işdə.
O sözümdən çıxmaz mənim, bilirəm.
Üzüyola yararlıdır hər işdə.

Çağıraram, evləndirrəm kəbinlə,
Yola sallam uzaq elə gəlinlə.
Qorxudaram onu ölüm-itimlə,
Üzüyola yararlıdır hər işdə.

Qız and içsin, gedib qalsın o yerdə,
Utanmasın, boşanmasın o ərdən,
Uşaq olsa özü bura gətirər,
Üzüyola yararlıdır hər işdə.

***

-Adı nədir?
-Şahım, adı Qanbuzdur,
Adını bil, içini gəz adında.
Hara desən o axacaq su kimi.
Adını bil, içini gəz adında.

Uzaq eldə çinellidir bu kişi.
Yoxdur elə onun tanış-bilişi.
İşləyəndir, baçarandır hər işi,
Adını bil, içini gəz adında.

Məncə şahım, Qanbuz bizə gərəkdir.
Həm də Qanbuz kimsəsizdir və təkdir,
Uzaq eldə şaha arxa, dayaqdır,
Adını bil, içini gəz adında.

***

İlk görüşdə Mindon dedi ərinə:
-Ər-arvadlıq elə şahlıq deməkdir.
Mən bu gündən köləsiyəm bu elin.
Ər-arvadlıq elə şahlıq deməkdir.

Sən almısan burda "yoxsul" qızını,
Yaşa onda mənim alın yazımı.

Uça tutum öz ərimin sözünü.
Ər-arvadlıq elə şahlıq deməkdir.

Uzaq olsun evimizdən qan-qada,
Nə söz olsun, nə soyuqluq arada.
Bizi saxla böyuk, ulu yaradan
Ər-arvallıq elə şahlıq deməkdir.

***

Qarbaş çapdı acıqanın üstünə,
Qan gölüdür acıqanın birliyi.
Ay oğullar yürük olun, qurd olun,
Qan gölüdür acıqanın birliyi.

At üstündə durun lapdan ayağa,
Fil minəni alın ipə, qarmağa.
Qırmaq üçün çəkin-tökün torpağa,
Qan gölüdür acıqanın birliyi.

Yürüş edin filə öndən, arxadan,
Yağlı əski alışdırın ortada.
Odu görüb fil çıxaçaq aradan,
Qan gölüdür acıqanın birliyi.

***

Minellilər qarmaq atdı, ip atdı,
Hər döyüşün öz yönü var, çəmi var.
Fil minənlər beş-beş yerə töküldü,
Hər döyüşün öz yönü var, çəmi var.

Yanan əsgi çox filləri ürküdür,
Onlar qaçıb döyüşləri tərgidir,
Minellilər yolu, yalı bərkidir,
Hər döyüşün öz yönü var, çəmi var.

Tüstü, qan, od bürüyübdür çölləri,
Gələnlərin boşa çıxır əlləri,
Boş qalıbdır filin çullu belləri
Hər döyüşün öz yönü var, çəmi var.

***

Xaqan durur Qarbaş ilə üz-üzə,
-Döyüşlərin vuran qolu başçıdır.
Od-alovla məni yıxa bilməzsən.
Döyüşlərin vuran qolu başçıdır.

Səndən allam öz babamın öcünü,
Gör indi də çinellinin gücünü,
Sənə çatsın gərək kölə biçimi.
Döyüşlərin vuran qolu başçıdır.

Boş yerədir ipin, odun, qarmağın,
Düzərdəndir bu bicliyi qurmağın,
Məndən öyrən indi qılınc vurmağı,
Döyüşlərin vuran qolu başçıdır.

***

-Sən satqınsan Arı xaqan ölkədə,
Gücü, içi laxlam olar satqının.
Hindellini qaldırıbsan döyüşə.
Gücü, içi laxlam olar satqının.

Minellinin İşdayağı oyaqdır.
Ona yavru qonşuları dayaqdır,
Ötük, satıq, yoluq bizdən uzaqdır,

Gücü, içi laxlam olar satqının.

İşdayağı yıxmaq olmaz bu sayaq,
Çox güclüdür, bilimlidir İşdayaq,
Gəl indi də qılınc vuraq, güc vuraq,
Gücü, içi laxlam olar satqının.

***

Axşamacan vuruşurlar üz-üzə,
Güç biləkdə, dözüm isə dizdədir.
Qor sıçrayır qılınçlardan dörd yana,
Güc biləkdə, dözüm isə dizdədir.

Deşik-deşik, batıq-batıq qalxanlar,
Yürüşdə idi kiçik xanlar, xaqanlar,
Bir qılıncla doğranırdı qorxanlar,
Güc biləkdə, dözüm isə dizdədir.

Arı xaqan tez bükülüb yorulur.
Neçə yerdən yaralanıb yarılır,
Son vuruşda topbuzuna sarılır.
Güc biləkdə, dözüm isə dizdədir.

***

Xaqan dözmür topbuzuna Qarbaşın,
Qaçmaq yolu qorxaqların yoludur..
Qaçır gedir yüz minbaşı, yüzbaşı,
Qaçmaq yolu qorxaqların yoludur.

Qılınç, topbuz, ox yarası alınça
Sınıq-salxaq toplum gedir dalınça,
Baş yaralı, əyin-ayaq yalınçaq,
Qaçmaq yolu qorxaqların yoludur.

Yaralılar yerdə qalıb qıvrılır,
Alov qalxır, tustü göyə sovrulur,
Acıqanlar Qobuçöldən qovulur,
Qaçmaq yolu qorxaqların yoludur.

***

Qaçanları qarşılayır İşdayaq.
Satqın gərək qurtarmasın ölümdən.
Şah onlarla çay üstündə vuruşur,
Satqın gərək qurtarmasın ölümdən.

Arı xaqan satın alır ölümü,
Bir qılıncla iki yerə bölünür,
Qanlı çölə sovururlar külünü,
Satqın gərək qurtarmasın ölümdən.

Qobuçöldə çay da qana boyanır.
Qanlı güllər qanlı çaya boylanır,
Tanrı özü minellinin hayanı,
Satqın gərək qurtarmasın ölümdən.

***

İşdayaq şah uca tutur başını,
Şahlıq gərək uca olsun ucadan.
Hamı onun qılıncına baş qoyur,
Şahlıq gərək uca olsun ucadan.

Böyük Minel ölkəsində var artır.
Gedir daha qorxu, ürkü, qaraltı.

Çinel qalır bu ölkədə əlaltı,
Şahlıq gərək uca olsun ucadan.

Sona çatır Qobuçölün döyüşü,
İşdayağın yola düşür çox işi,
Darvideldə yerinçini dəyişir,
Şahlıq gərək uca olsun ucadan.

Mehcə söyləncі

Darvidelsə qız göndərir Başevə,
Öç azalır, qızla, sözlə, bağışla.
O yerincin üç qızından biridir,
Öc azalır, qızla, sözlə, bağışla.

Göndərişlə çox sevinir İşdayaq
Sevir qızı Başevinə qataraq,
Ərk eləyib, ad qazanır bu qonaq.
Öc azalır qızla, sözlə, bağışla.

Adı Mehcə, özü gözəl bilimli,
Boy-buxunu yaraşıqlı, sevimli,
Dil-dodağı dadlı, yuxa biçimli.
Öc azalır qızla, sözlə, bağışla.

***

Mehcə sevir ilk baxışdan qoçanı,
Sevgi şaha, yaşa, başa baxmayır.
Qız oxşayır bunça sevən ərini
Sevgi şaha, yaşa, başa baxmayır.

Mehcə gedir İşdayaqla hər yana
Bir il keçir, doğur, olur gənc ana.
Şah "Ana şah" adı verir Mehçana
Sevgi şaha, yaşa, başa baxmayır.

Şah Mehcəni əl içində bəsləyir,
Hamı onu gəlin deyə səsləyir,
Başev Ana şah yerini gözləyir,
Sevgi şaha, yaşa, başa baxmayır.

***

Qaraş qoyur şah oğlunun adını,
Yaxşı oğul hər bir işdə dayaqdır.
İşıqlanır şahın üzü, baxışı,
Yaxşı oğul hər bir işdə dayaqdır.

O, gəlinlə, o Qaraşla öyünür,
Şah ürəyi sevinc ilə döyünür,
Nə düşüncə, nə kövrəklik nə günü,
Yaxşı oğul hər bir işdə dayaqdır.

Susur şahın yuxusuna söz qatan,
Yuxuyozan, suyabaxan, rəmlatan,
Dəyişilir başdan-başa şah ata,
Yaxşı oğul hər bir işdə dayaqdır.

***

Saxlançını şah payladı ellərə,
Əlaçıqlıq tükənməyən saxlancdır.
O baş çəkdi kimsəsizə, yoxsula,
Əlaçıqlıq tükənməyən saxlancdır.

Bu sevgiylə dəyişildi ölkə də,
Sevgi uzaq yavalıqdan, ləkədən
Səs yayıldı hər diyarda, bölgədə
Əlaçıqlıq tükənməyən saxlancdır.

Sıxılsa da bundan qısır gəlinlər,
Təzələndi, dəyişildi geyimlər,
Şaha qoşma, gözəlləmə, deyimlər...
Əlaçıqlıq tükənməyən saxlancdır.

***

Var kedəndir, dolu saxlanc gedəndir,
Ata uçün oğul qalır, qız qalır.
Şah olsa da ölkələrə, yurdlara
Ata üçün oğul qalır, qız qalır.

Kim sonevə var aparıb özüylə,
Kimsəsizsən kimsə olsan yüziylə
Gedəcəksən gedənlərin iziylə
Ata üçün oğul qalır, qız qalır.

Oğlun oğlu, qızın qızı qabaqda,
Hər il gəlir, bitir, solur torpaqda
Gül olmayır yabanıdan, alaqdan,
Ata üçün oğul qalır, qız qalır.

***

Yaşadacaq səni doğma artarın*.
Gəlib səni sənsizlikdən qurtarıb,
O, kəsərli yarağındır, yontarın,
Ata üçün oğul qalır, qız qalır.

Ana süddür, ata qandır, qadası,
Varı versin artarını saxlasın,
Artar yoxsa, için-için ağlasın,
Ata üçün oğul qalır, qız qalır.

Artar versin tanrı, görüm hamıya,
Odur sənin ev-baçanı yamayan,
Yaxşı artar pis günündə yarayar,
Ata üçun oğul qalır, qız qalır.

***

Darvidelin igid-igid ərləri,
Hər bir ölkə igidilə tanıqdır**.
Min il keçib bu yurd bütün dəyişib,
Hər bir ölkə ikidilə tanıqdır.

**Övlad*
***Məşhur*

Yerinç olub Çölçü doğma elində,
Seçilirdi başda, sözdə, bilimdə,
Ad qazandı bir yöndəmsiz ölümdə
Hər bir ölkə ikidilə tanıqdır.

İndi burda yerinc Sərdarağadır,
Güçdə, vurda bir qaplandır, buğadır,
Üçcə qıza, Darvidelə atadır,
Hər bir ölkə igidilə tanıqdır.

***

İş yeyəsi, qulluq qulu, başbilən,
Hər gəlişin vardır düşər-düşməzi.
İşdayağın yerinçidir bu yurdda,
Hər gəlişin vardır düşər-düşməzi.

O bilərdir, ən bilikli yerincdir*.
Dedi-qodu qaynağında kilinçdir,
Ona qarşı duran ərlər gülünçdür,
Hər gəlişin vardır düşər-düşməzi.

Mehcə qızı Əkbitənin gəlini,
Mehcə bilir, sevir Minel dilini,
Bağış verib şaha yumuq gülünü,
Hər gəlişin vardır düşər-düşməzi.

***

Fərzad gizli quyu qazır Sərdara,
Öz kökünə çəkər budaq, bəllidir.
O Çölçünün üç arxadan artarı,
Öz kökünə çəkər budaq, bəllidir.

-Mən Mehcəni istəyirdim, vermədi.
Mən Çölçünün qalınçıyam, görmədi,
Mən sevgimdən bir gül-çiçək dərmədim
Öz kökünə çəkər budaq, bəllidir.

Yetər daha, İşdayaqdan öc allam,
Darvidelin torpağında ucallam.
Şah olarsam, Əkbitəndən bac allam,
Öz kökünə əkər budaq, bəllidir.

_____

***Canişin**

***

Yardım edin, İşdayağı basım mən,
İstəyirəm; istəyənlər güçlüdür.
Doğulmuşam böyük oyun törədim,
İstəyirəm, istəyənlər güclüdür.

Böyük Minel şahlığına qarşıyam.
Çinel deyil Mindiyara qonşuyam,
Mən Fərzadam, Darvidelin başıyam.
İstəyirəm, istəyənlər güçlüdür.

Əvvəl Sərdar, sonra gəlir İşdayaq,
Bol at, bol yem, bol yaraqlı, bol yaraq,
Gərək Minel boğumundan* qurtaraq,
İstəyirəm, istəyənlər güclüdür.

***

Mən Mehcəni ələ allam, quraram,
Gərək adam itirməsin soykökü.
Mehcə soydan Darvidelli qızıdır,
Gərək adam itirməsin soykökü.

Gərək qızı dilə tutam, ayıldam,
Bizə saxlanç tutmalıdır taxıldan,
Yoxsa oğlu ölməlidir bu yolda.
Gərək adam itirməsin soyköku.

Mən qılınçdan keçirərəm Mineli
Kəsiləcək burdan onda şah əli,
Gərək özüm başraq kimi yüksəlim.
Gərək adam itirməsin soykökü.

***

–Burda səni dinləyənlər sənlədir,
Böyüklərlə çarpışanlar böyüyür.
Ya ölərik, ya qalxarıq büs-bütün,
Böyüklərlə çarpışanlar böyüyür.

–Mənə tapşır yaraqlını, yarağı,
Qaçıraram körpə oğlu Qaraşı,

Gələr onda bizim yola ayağı,
Böyüklərlə çarpışanlar böyüyür.

Zülm

–Sərdarı da mən götürrəm aradan,
Sonevinə kedər bircə yaradan.
Bir yalanla Başev çıxar sıradan,
Böyüklərlə çarpışanlar böyüyür.

Yerinc söyləncі

Yerinc evi bəzənmişdi toysayaq
Bəzək-düzək qabalığı azaldır.
Toxunmalar, sallanmalar, qurğular,
Bəzək-düzək qabalığı azaldır.

Tunc döşlüklər, qızıl qayış qurşaqlar,
Üstü daş-qaş, qızıl, gümüş qolbağlar,
Əllərdəki fil sümüklü tutaqlar,
Bəzək-düzək qabalığı azaldır.

Yanarların* işıltısı oynaşır,
Gözlərdəki od-alovlar qaynaşır,
Kimsə gəlib baş qapıda danışır,
Bəzək-düzək qabalığı azaldır.

***

-Sərdar ölüb, öldürülüb yuxuda,
Yuxu elə bir geçəlik ölümdür.
Bıçaq ilə doğrayıblar boynunu
Yuxu elə bir gecəlik ölümdür.

Başev dəyir bir-birinə, qarışır,
O bununla, bu onunla savaşır,
Fərzad çıxır ortalığa danışır,
Yuxu elə bir gecəlik ölümdür.

-Sərdar ölüb, ölməmişik biz varıq,
Bura bir də Sərdarları qoymarıq,
Bu diyarı biz yenidən qurarıq,
Yuxu elə bir gecəlik ölümdür.

***

O oturdu ölən yerinç yerində
-Hər bir yerdə gərək yerli şah olsun.
Mən bu gündən Darvidelin şahıyam,
Hər bir yerdə yerli gərək şah olsun.

Məşəl

Kim bəyənmir getsin Minel yerinə,
Qalanlarsa əlbir biri-birinə,
Getsin desin Mehcəmizin ərinə,
Hər bir yerdə gərək yerli şah olsun.

Qoy yığılsın toplumlaşsın yüz alay,
Bizi yoldan döndərməsin hay-haray,
Verilməsin İşdayağa vergi-pay,
Hər bir yerdə gərək yerli şah olsun.

***

-Özgələrin torpağında gözüm yox,
Daş, qaya da öz yerində güçlüdür.
Darvidelin törəməsi basılmaz.
Daş, qaya da öz yerində güclüdür.

Qoy eşitsin sözümüzü İşdayaq.
Bundan sonra Darvideldir bu torpaq.
Bizimkidir bu çöl, bu dağ, bu otlaq.
Daş, qaya da öz yerində güclüdür.

Ey Darvidel, tüstülənsin ocağın,
Qanımızla qoy boyansın torpağın,
At dərisi sənin döyüş bayrağın.
Daş, qaya da öz yerində güclüdür.

***

Mehcə gəldi atasının yasına,
Üzüntüdür yas yerində göz yaşı.
Dörd yanında qız-gəlinlər əlaltı.
Üzüntüdür yas yerində göz yaşı.

Qızıltəkər, qızılyəhər miniklər,
Qara geyim, qara saçaq pitiklər,
Əllərində qızıloyma çəliklər,
Üzüntüdür yas yerində göz yaşı.

Neçə sürü, neçə naxır pay gəlib,
Minel yasda var qoymağı borç bilir,
Ata deyil, burda həm də şah ölüb
Üzüntüdür yas yerində göz yaşı.

***

Bir ay ağı, oxu, ağlar üzüntü,
Göz yaşıyla ölü bir də dirilməz.
Mehcə qaldı mələr-mələr, uğundu.
Göz yaşıyla ölü bir də dirilməz.

Diz qatlayıb saç yoldular balalar,
Döş çırdılar, üz yırtdılar analar,
Dizlərini döyəçlədi yananlar,
Göz yaşıyla ölü bir də dirilməz.

Yalvar-yaxar ulu tanrı adına,
Yaş çiləndi yanqıların oduna.
Bir ay keçdi hamı döndü yurduna,
Göz yaşıyla ölü bir də dirilməz.

***

Fərzad gəldi başsağlığı verməyə,
Qançıl adam üz-gözündən bəllidir.
Mehcə ona üz vermədi Başevdə
Qançıl adam üz-gözündən bəllidir.

-Kim öldürdü mənim yazıq atamı?
Qan tutaçaq gec-tez qançıl adamı,
Kim qan töküb qarışdırıb aranı?
Qançıl adam üz-gözündən bəllidir.

Öz qanına bələşəçək qan tökən,
Yurd dağıdan, adam yıxan, ev sökən,
Dağ görəçək ürəklərə dağ çəkən,
Qançıl adam üz-gözündən bəllidir.

***

- Mehcə, səni mən sevirəm bu gün də,
Sevməsən də sevənləri uca tut.
Sən Darvidel gözəlisən, soyusan,
Sevməsən də sevənləri uca tut.

Niyə gərək sevə-sevə ayrılaq,

Gəl, əl-ələ verək burda bir olaq,
Darvideli şahlaşdıran ər olaq,
Sevməsən də sevənləri uca tut.

Bundan sonra burda şahlıq mənimdir,
Darvideldə ana şahlıq sənindir,
Sənsiz mənə gül-göyçəyim, çətindir,
Sevməsən də sevənləri uca tut.

***

-Mən ərimə qarşı durmam, yaxşı bil,
Ər ölkədir, yurddur, soydur qadına.
Atam, anam mənə belə öyrədib
Ər ölkədir yurddur, soydur qadına.

Qan tökənin qan gözünü alacaq,
Sonevinə gərək enə o alçaq,
Belə qoymaz bu işləri İşdayaq,
Ər ölkədir, yurddur, soydur qadına.

Kim çəkibdir aralığa bu qanı,
Kim əkibdir bu iynəli tikanı.
Sevgi deyib sən qanatma yaramı,
Ər ölkədir, yurddur, soydur qadına.

***

-Onda ərin İşdayağa deyərəm.
Sevgi şahdır, ikiliyi sevməyir.
İlk sevgilin Qamad olub, bilirəm,
Sevgi şahdır, ikiliyi sevməyir.

İki sevgi, iki ürək, iki ər,
Bunu bilsə, qoça ərin nə deyər?
Söylə mənim sevdiçiyim, ərsevor,
Sevgi şahdır ikiliyi sevməyir.

Sən bizimlə verməlisən əl-ələ,
Minel gərək içəridən sökülə.
Ancaq onda qovuşaçaq gül-gülə,
Sevgi şahdır, ikiliyi sevməyir.

***

-Nə Qammadı aralığa çəkirsən,
Sevir ancaq doğru, düzgün adamlar.
Yadda qalar ilk sevginin günləri,
Sevir ancaq doğru, düzgün adamlar.

Öz ərimin köləsiyəm indi mən,
Məni özüm ala bilməz özümdən,
Dirrik indi İşdayaqdır gözümdə,
Sevir ancaq doğru, düzgün adamlar.

Mənim sevgim onun ilə bitibdir.
Mən ərliyəm, sevən çağım ötübdür,
İlk gənçliyim daha sona yetibdir,
Sevir ancaq doğru, düzgün adamlar.

***

Nə eşidib, nə görmuşəm səni mən.
Baş ayaqdır, aldatmaqdır bu sevgi.
Çıxıb önə şah deyirsən özünə,
Baş ayaqdır, aldatmaqdır bu sevgi.

Şah olmaqda tələsibsən deyəsən,
Tapmayıbsan öldürəni hələ sən,
Şah adını salma belə küyə sən,
Baş ayaqdır, aldatmaqdır bu sevgi.

Öncə gərək yaxalansın o qançıl.
Yalan olsun el gözündə yalançı,
Kimdir doğma, kimdir görək yalançı,
Baş ayaqdır, aldatmaqdır bu sevgi.

***

-Mən biləni bu, Qammadın işidir,
Göy qaralar öc alanda sevgidən.
İşdayağı gözdən salmaq istəyir,
Göy qaralar öc alanda sevgidən.

Ər istəyir bu ellərə baş ola,
Minellinin şah yerinə ucala,
O, səni də öldürəcək az qala,
Göy qaralar öc alanda sevgidən.

Odur Sərdar atamızın qancılı,
O bıçaqdır sinəmizə sancılıb,
Çox gizlilər mənə indi açılıb,
Göy qaralar öc alanda sevgidən.

Mən bu yeri tutdum ki, o, tutmasın,
Şah oldum ki, o, şahlığa çatmasın,
Mehcə gərək məni ona qatmasın,
Göy qaralar öc alanda sevgidən.

***

Ancaq Mehcə bilirdi ki, o, yoxdur,
Yeri-yurdu el içidir igidin.
O gəzirdi dağı, düzü, dənizi,
Yeri-yurdu el içidir igidin.

O gəzirdi, dolaşırdı hər yanı,
Mehcə kimi işıqlıqda qız hanı,
O vermişdi əldən ağca mayanı,
Yeri-yurdu el içidir igidin.

Mehcə bunu yuxulardan bilirdi,
Onun səsi uzaqlardan gəlirdi.
Qız gizlində Qammad üçün ölürdü,
Yeri-yurdu el içidir igidin.

***

Fərzad o gün yola saldı Mehcəni.
Sınıq ürək yamansa da sınıqdır.
Bağışlarla yüklənmişdi dəvələr,
Sınıq ürək yamansa da sınıqdır.

Saxlanc, bağış, qızıl, gümüş qabaqda,
Ancaq hamı çəkinirdi qonaqdan,
Çıxacaqmı görən Mehcə sınaqdan?
Sınıq ürək yamansa da sınıqdır.

Düşünürdü oğurlasın gəlini,
Qatsın işə Qammadın da əlini,
Dolaşdırsın taybirinin dilini,
Sınıq ürək yamansa da sınıqdır.

Qammad söyləndi

Əkbitənin sağı, solu gədikdir,
Yumaq-yumaq yolları var gədiyin.
Mərci boyda görünməkdə at, dəvə,
Yumaq-yumaq yolları var gədiyin.

Qırıq düşən çığırların ağ sapı,
Burda bulud ilxıları at çapır.
Əl uzadıb ulduzlardan od qapır,
Yumaq-yumaq yolları var gədiyin.

Sarılarsa sənə yolun düyünü
Qartallara yem olarsan o günü,
Qurdlar basar bir yürüşdə sürünü,
Yumaq-yumaq yolları var gədiyin.

***

Burda kəsdi qabağını Mehcənin,
Yol kəsənin bir düz yolu olmayır.
-Mən Qammadam, - dedi ata qancılı,
Yol kəsənin bir düz yolu olmayır.

Onlar alıb yan-yörəni tutdular,
Qızı qapıb bir dəvəyə çatdılar,
Qalanları qızıl qana qatdılar,
Yol kəsənin bir düz yolu olmayır.

Üz-gözləri şəlitlənmiş, örtülü.
Geyimləri kolluqlarda yırtılıb,
Atlarının alınları ütülüb.
Yol kəsənin bir düz yolu olmayır.

***

Birdən çıxdı yol üstünə bir atlı,
Yola çıxdın tut yaxşılıq yolunu,
Sevgililər bir-birini tanıdı,
Yola çıxdın tut yaxşılıq yolunu.

Qammad idi çal saçları pırtlaşıq,
Başındakı qara çalma dolaşıq
Paltarları toz-torpağa bulaşıq,
Yola çıxdın tut yaxşılıq yolunu.

Mehcə onu titrək səslə çağırdı,
Qammad birdən nərildədi, bağırdı,
Şəlitlilər dörd bir yandan çımxırdı,
Yola çıxdın tut yaxşılıq yolunu.

***

Qammad qılınc döyüşündə yürükdü,
Qılınc saxlar kölgəsində düzlüyü.
Hər vuranda üç şəlitli yıxılır,
Qılınc saxlar kölgəsində düzluyü.

-Sən Fərzadsan, Qammad demə özünə,
Üç gündür ki, mən düşmüşəm izinə,
Örtüb özgə üz versən də üzünə
Qılınc saxlar kölgəsində düzlüyü.

Sən öldürdün şah olmaqçın Sərdarı,
Çirkin qanla dolub için, damarın,
İstəklərin gözlərindən qabarır,
Qılınc saxlar kölgəsində düzlüyü.

***

-Qammad mənəm, Mehcə mənə çataçaq,
Sevgi satdıq, bağış deyil özkəyə.
Sevdiyimi aparıram özümlə
Sevgi satdıq, bağış deyil özgəyə.

-Sən Fərzadsan darvidelli, yalançı,
Özgə mala yiyə durmaz düz adam.
Mehcə şahın arvadıdır doğmaça.
Özgə mala yiyə durmaz düz adam.

Al qılıncın tiyəsini yol kəsən,
Qılınç deyər doğru sözü bu yerdə.
Mən şəltəni kötürərəm üzündən
Qılınc deyər doğru sözü bu yerdə.

***

Onlar susdu danışanda qılınclar,
Tanrı, özün saxla igid Qammadı,
Mehcə göyə əl tutmuşdu deyirdi:
Tanrı, özün saxla igid Qammadı.

Qammad mənim alın yazım, ürəyim,
Ürəyimin güzgüsündə diləyim,
Ölməkdirsə qoy bir yerdə öləyim,
Tanrı, özün saxla igid Qammadı.

Ərə getdim, qırılmadı, o dözdü,
Baş götürüb ölkələri o gəzdi,
Sevgisində o durudur, o düzdür,
Tanrı, özün saxla igid Qammadı.

***

Şəltə düşdü yol kəsənin üzündən,
Üz güzgüdür, göz oxudur hamıda.
Üz-gözündə qaynar acıq gəzirdi,
Üz güzgüdür, göz oxudur hamıda.

Haradansa qırıq olar yalançı,
Könlü soyuq, üzü dönük yabançı,
Üzü adam, özü isə adamcıl
Üz güzgüdür, göz oxudur hamıda.

Yaralandı düşdü güçdən, ölmədi
Öz yerindən daha dura bilmədi.
Şəlitlilər harayına gəlmədi,
Üz güzgüdür, göz oxudur hamıda.

***

-Bu öldürüb, Mehcə, sənin atanı,
Öz əlinlə öldürəni sən öldür.
Bu istəyir öz başına şah ola,
Öz əlinlə öldürəni sən öldür.

-Ey yatımlı igid ərən Qammadım.
O yıxılan bir kişidir, - mən qadın.
Ortalıqda İşdayaq var, şah adı,
Öz əlinlə öldürəni sən öldür.

-O keçinir döşündəki yaradan.
Çıxıb artıq bu yalançı sıradan,
Seçə bilmir daha ağı qaradan,
Öz əlinlə öldürəni sən öldür.

***

-Niyə belə küsülüsən, sevimlim,
İlk sevgidən yara qalar ürəkdə.
Uşaqlıqdır gəlib keçər ötəri,
İlk sevgidən yara qalar ürəkdə.

Mən hər yerdə səni deyib anmışam,
İlk sevgimin həsrətində yanmışam,
Ər evində sevgi nədir, qanmışam,
İlk sevgidən yara qalar ürəkdə.

Mənə baxma o küsülü baxışla,
Məni ərən sevgimizə bağışla,
Keçdi getdi öyməcələr, qarğışlar
İlk sevgidən yara qalar ürəkdə.

***

Atam məni vergi verdi şahlığa,
Kölə olsun, qadın vergi olmasın.
Sevgimizin alın yolu beləydi
Kölə olsun, qadın vergi olmasın.

Bu ayrılıq gərək bir gün gələydi,
Sevgimizin alın yolu beləydi,
İkimizdən biri gərək öləydi,
Kölə olsun, qadın vergi olmasın.

Vergi oldum, məni ucuz sandılar,
Gözəl deyib kimliyimi dandılar,
Sonra öyüb için-için yandılar,
Kölə olsun, qadın vergi olmasın.

***

Doğma sanıb məni, gülüm, bağışla,
Sevgi ölmür qalınc olur tanrıya,
Unutmarım səni, gənclik sevincim,
Sevgi ölmür, qalınc olur tanrıya.

Çoxdandır ki, könlüm başı sınıqdır.
Yanındaca iki gözüm qapıqdır.
Sinən kimi mənim sinəm yanıqdır,
Sevgi ölmür, qalınc olur tanrıya.

Varlığımsan, doğmam, arxam, sevincim,
Üzüntülər yürüşündə küvənçim.
Uça-uça dağlar boyda öyüncüm,
Sevgi ölmür, qalınc olur tanrıya.

***

-Heç bilmirəm necə oldu görüşdük,
Yeniləşir hər görüşdə sevənlər,
Yuxularda danışırdım səninlə,
Yeniləşir hər görüşdə sevənlər.

Bu gün çıxdım yaz sevgimin qışından,
Uzüntüsən ürəyimin başında,
Qanad aldım ağlar könül quşumdan,
Yeniləşir hər görüşdə sevənlər.

Anlayıram sən ərlisən, anasan,
İşdayağın Başevində sonasan,
Sən sevgidə alınmayan qalasan.
Yeniləşir hər görüşdə sevənlər.

***

- Dincliyimi itirmişəm, gözəlim,
Yasaq sevgi görüşsüz də yaşayır.
Ürəyimi gizlətmişəm hamıdan,
Yasaq sevgi görüşsüz də yaşayır.

Açılmamış yumuq gülüm dərildi,
Öz sevgimlə dağa-daşa sürüldüm,
Səni gördüm yeniləşdim, dirildim.
Yasaq sevgi görüşsüz də yaşayır.

Gözəlliyin çəkimində tutuğam,
Sevgi evi qapısından atığam,
Bulud kimi tutulmuşam, çatığam,
Yasaq sevgi görüşsüz də yaşayır.

***

Buyuruğun nədir, buyur, sevgilim,
Gülüm, ölmək dirilikdir sevgidə.
Axarını dəyişərəm çayların,
Gülüm, ölmək dirilikdir sevgidə.

İllərimə yamamışam ayları,
Barmaq sayıb bitirmişəm sayları.
Bunu bilir dağda qaya layları,
Gülüm, ölmək dirilikdir sevgidə.

Ölüm buyur, gedim ölüm dinmədən,
Qancıl göstər, mən vuruşum dönmədən,
Sevgim üçün yan de, yanım sönmədən,
Gülüm, ölmək dirilikdir sevgidə.

***

Mən bilirəm sən ərinə bağlısan,
Qadın gərək doğru olsun ərinə.
Mən bilirəm sən ərini sevirsən,
Qadın gərək doğru olsun ərinə.

Ancaq mən də ilk sevgimlə diriyəm,
Səni sevən yazıqlardan biriyəm,
Ocaq idim, indi ocaq yeriyəm,
Qadın gərək doğru ola ərinə.

Qammad sənin arxan, qardaş dayağın,
Ona arxa tanrı, göylər ocağı,
Get, qoy çatsın mənə yaxşı sorağın.
Qadın gərək doğru ola ərinə.

***

Gözəl Mehcə hıçqıraraq ağladı,
Od qalayar od üstünə göz yaşı.
Ağlamaqdan özgə ona nə qaldı,
Od qalayar od üstünə göz yaşı.

Çıxdı yola gözü yaşlı qonaqlar.
Ağlar qaldı gədik üstə bulaqlar,
Ağlamayın, ağlamayın, a dağlar.
Od qalayar od üstünə göz yaşı.

Uçurumlar uğuldadı, daraldı,
Ağ buludlar üzüntüdən qaraldı,
Gədikdəki gül-çiçəklər saraldı,
Od qalayar od üstündə göz yaşı.

Mindon söyləncі

Mindon doğub oldu oğul anası,
Anaların anasıdır analar.
Ana özu doğulsa da anadan,
Anaların anasıdır analar.

Kimliyini unutmuşdu şah qızı
Çoxalmışdı yoxsul evdə qayğısı.
Ana könlü onun könül yanğısı.
Anaların anasıdır analar.

Varlıq bircə oğlu idi gözündə,
Şah mənliyi çəkilmişdi üzündən.
Tükənsə də güç qolunda, dizində
Anaların anasıdır analar.

***

Yetərincə sevsə qadın ərini
Sevgi ötər, qalar bala sevinci.
Sevgi-sevinc bir körpəydi Mindona
Sevgi ötər, qalar bala sevinci.

Körpə şahdır, ana onun tanrısı.
Ana aydır, bala onun yarısı,
Çox ağırdır ana, bala ayrısı,
Sevgi ötər, qalar bala sevinci.

Körpə gülər anasına bəs nədən,
Ana baxar doluxsunar sevincdən.
O ağlayar, ançaq gülər bu hərdən.
Sevgi ötər, qalar bala sevinci.

***

Ana baxdı körpəsinin alnına,
Alın ötkəm olacağa güzgüdür.
O, işıqdan özgə bir-şey görmədi.
Alın ötkəm olacağa güzgüdür.

Ana şahdır, şah olmağı istəməz.
Ürəyində pis istəklər bəsləməz.
Ana var ki, pisləri də pisləməz,
Alın ötkəm olacağa güzgüdür.

Ana, qoru falçılardan körpəni,
Ver yalanlar qabağına gövdəni,
Yalan ilə daglar, daşlar tərpənir,
Alın ötkəm olacağa güzgüdür.

***

Bir gün Qarbaş gəlib çıxdı buraya,
Yoxa çıxsın falçıların yozumu.
Alıb öpdü qucağında körpəni,
Yoxa çıxsın falçıların yozumu.

"Bu uşaqdan şah olarmı görəsən,
Gərək bunu şah atana verəsən.
Gəl ağlama, qızım, boş-boş yerə sən,
Yoxa çıxsın falçıların yozumu.

Mən hər şeyi öz yoluna qoyaram,
Yalan deyib yalanları yuyaram,
Sənin ölüm xəbərini yayaram.
Yoxa çıxsın falçıların yozumu".

***

Yürük etdi yozmaçılar, falçılar.

Yozmaçılar dediyindən dönməyir.
Evə girib dağıtdılar, yaxdılar,
Yozmaçılar dediyindən dönməyir.

Axtardılar, tapmadılar uşaqı,
Çox gəzdilər evi oğru sayağı,
Boş ev, beşik, bir də uşaq qundaqı,
Yozmaçılar dediyindən dönməyir.

Çıxıb çölü, dağı, daşı gəzdilər,
Dağa gedən yalı, yolu kəsdilər.
Gəzə-gəzə axtarmaqdan bezdilər.
Yozmaçılar dediyindən dönməyir.

***

İşdayağa demədilər bu işi,
Uşaqlaşır ata oğlu olanda.
Körpəsilə uşaq-uşaq oynayır,
Uşaqlaşır ata oğlu olanda.

Bu olmuşlar qulağına çatmadı.
Körpəsilə sevindi o, yatmadı.
Günəş oldu, ancaq axşam batmadı.
Uşaqlaşır ata oğlu olanda.

Mehcə ona tanrı payı olmuşdu.
Qoca ona vurğunlaşıb qalmışdı,
Uşaq ondan şahlığını almışdı.
Uşaqlaşır ata oğlu olanda.

***

Başev hər gün çalxalanır sevincdən,
Hər sevinci bir üzüntü gözləyir.
Hər üzüntü bir sevincin əzəli,
Hər sevinci bir üzüntü gözləyir.

Qoşar, Ozan şaha mahnı qoşurdu,
Qonaqlarla Başev dolub daşırdı,
Dəli sevinc hər ölçünü aşırdı,
Hər sevinci bir üzüntü gözləyir.

Gəlib keçən bu hay-küyə boylanır.
Yoxsullara yemək-içmək paylanır,
Artıq qalan hər gün yerə quylanır,
Hər sevinci bir üzüntü gözləyir.

***

Ancaq Qarbaş düşünürdu, susurdu,
Qudurqanlıq qara günə elçidir.
Qudurqanlıq tapdaq edib hər şeyi,
Qudurqanlıq qara günə elçidir.

Yol azırdı qızıxanlar, qızanlar,
Varlanırdı şaha yuxu yozanlar,
Tovlayırdı yozanları ozanlar.
Qudurqanlıq qara günə elçidir.

Başlar boş-boş əylənçəylə yüklənib,
Baxışların güzkü gözu çirklənib,
Acıqanın qulaqları şəklənib,
Qudurqanlıq qara günə elçidir,

***

Şah çoxdandı qısqanırdı Mehcəni,
Ayraq* olsa, qısqanclıq da olacaq.
Qız öymüşdü öz ərinə Qammadı,

Ayraq olsa qısqanclıq da olacaq.

Rəqib

Çox gənc idi Mehcə şahdan əlli il,
Ağ göyərçin doğulmuşdu elə bil,
Almayanaq, qaymaqdodaq, incəbel,
Ayraq olsa qısqanclıq da olacaq.

- Gülüm, nə çox ağlayırsan bu günlər,
Ağlamaqla ölən bir də dirilməz.

İnanmıram mən Qammada, nədənsə,
Ancaq ona çin verərəm, bəyənsə,
Çox duşünub daşınırsan deyən sən,
Ağlamaqla ölən bir də dirilməz.

Sil gözəlim, gözlərini, toxda sən,
Yas saxdayıb ağlamsınma çox da sən,
Nə görübsən keçmiş olan yoxda sən,
Ağlamaqla ölən bir də dirilməz.

***

-Şahım, ata mənim üçün uludur.
Ata qızın arxasıdır, dayağı.
Ərim, varım, balam, köləm olsa da,
Ata qızın arxasıdır, dayağı.

O böyütdü bizi anam öləndə.
Sevinirdi biz oynayıb güləndə,
Bacıların çehizini böləndə,
Ata qızın arxasıdır, dayağı.

Şahım, qanı yerdə qalıb atamın,
Üzüntüsü məni qırır, nə danım,
Əl tut ərim, mənə, alım qadanı,
Ata qızın arxasıdır, dayağı.

***

- Bundan ötrü, gözəl Mehcəm, ağlama,
İş qurtarır işdə ölsə öldürən.
Çıxıb Qammad öldüräni öldürüb,
İş qurtarır ölsə işdə öldürən.

Güdük qoydum Darvideldə üç ay mən,
Dedilər ki, Fərzad olub öldürən.
Yerinç olsun orda baçın, istəsən.
İş qurtarır ölsə işdə öldürən.

Yozmaçılar söylədilər arada,
Darvideli bürüyəcək qan-qada,
Başçı olsun orda güçlü bir adam,
İş qurtarır ölsə işdə öldürən.

***

-Mən ki, səni hamıdan çox sevirəm,
İncə belli, uzun saçlı gözəlim.
Səndən özgə bir gözəldə gözüm yox,
İncə belli, uzun saçlı gözəlim.

Gülüşlərin yumuq güldür, uşaqdır,
Dodaqların yayda sərin bulaqdır,
Qoynun qardır, yaxıb yanan ocaqdır,
İncə belli, uzun saçlı gözəlim.

Varlığımda nəyim varsa sənindir,

Təkcə sənin yanqı sevgin mənimdir,
Quşam, sənin göz yaşların dənimdir,
İncə belli, uzun saçlı gözəlim.

***

-Sən olmasan, neynəyərəm dirriyi,
Dağ gövdəli, gənc ürəkli şah ərim.
Həm qardaşsan, həm atasan mənə sən,
Dağ gövdəli, gənc ürəkli şah ərim.

Ana oldum bu yaşımda körpənə,
O quzudur, göyərçindir, kəpənək,
Mən də, o da sənin üçün bəbənək*.
Dağ gövdəli, gənc ürəkli şah ərim.

Qadın gərək sevgisini yoxlaya,
Çəkisini, çəkərini saxlaya.
Qadın gərək üç gündən bir ağlaya,
Dağ kövdəli, gənc ürəkli şah ərim.

**Kukla*

***

-Mən yaşlıyam, səni sıxan bumudur,
Sevgilərdə adın, yaşın yeri yox.
Sevişəcək, başçı kölə, gənc, qoça,
Sevgilərdə adın, şahın yeri yox.

Gülüm, məni elə şahlıq qocaltdı,
Şahlığımdan mənə elə bu çatdı,
Mehcə məni gəncləşdirdi, ucaltdı,
Sevgilərdə adın, yaşın yeri yox.

Qobuçöldən, Qobuyerə yiyəyəm,
Bükülməyən dizəm, dəmir biləyəm.
Təkcə sənin qabağında köləyəm,
Sevgilərdə adın, yaşın yeri yox.

***

- Şahım, səndən bir diləyim var mənim,
Düzlük gəlib öz yerini tutacaq.
Darvidelə sən Qammadı yerinc qoy
Düzlük gəlib öz yerini tutaçaq.

Aldı məni o Fərzadın əlindən,
Təkbaşına, o qorxmadı ölümdən
Tanıyırlar onu mənim elimdə,
Düzlük gəlib öz yerini tutacaq.

O, Əkbitən şahlığına bağlıdır,
Düzlük bilən bir Minelli oğludur,
Məni onun yersizliyi ağrıdır,
Düzlük gəlib öz yerini tutaçaq.

***

Düşünərək təpərləndi İşdayaq:
"Bu sevgidir, yoxsa sevgi alveri,
Göz önündə çanlandırdı Qammadı,
Bu sevgidir, yoxsa sevgi alveri?

Uşaqlıqda sevib deyən o bunu,
O bunundur, ya da elə bu onun,

Heç bilmirəm, tanımıram soyunu,
Bu sevgidir, yoxsa sevgi alveri?

Bu, düzlükdə tay olsa da qızıla,
Ancaq ona inanmıram düz ola,
Bir də bu iş el içində söz olar,
Bu sevgidir, yoxsa sevgi alveri?"

***

"-Bir yol da var, yerinç qoyum Qammadı,
İşdə yoxla, işdə tovla, işdə əz.
Bir dəlibaş sal üstünə, yürüsün,
İşdə yoxla, işdə tovla, işdə əz.

Burda ancaq bir il dözüm gətirər,
Sonra yerinc çəkisini itirər.
Mehcə özü gedib onu götürər,
İşdə yoxla, işdə tovla, işdə əz.

Bir də Mehcə bərk dayanar dalımda.
Qammadı da götürərəm yolumdan,
Böyük tanrı tutaçaqdır, qolumdan,
İşdə yoxla, işdə tovla, işdə əz".

***

Şah buyurdu, axtarsınlar Qammadı,
Axtar, ara, itən yerdə itkini.
Daha artıq sevdi Mehcə ərini,
Axtar, ara itən yerdə itkini.

Çox gəzdilər, axtardılar ölkəni,
Daradılar şəhər-şəhər bölgəni,
Şəhərlərdə hər yolevi, döngəni,
Axtar, ara itən yerdə itkini.

Soraq gəldi Günbatanda dənizdən,
Küsüb gedib yayınmışdı o gözdən,
Nə ölkədə, nə çöllükdə, nə düzdə,
Axtar, ara itən yerdə itkini.

***

Qammad gəldi yerinc oldu yerində,
Var yox olar kimsəsizdən şah olsa.
Ancaq Qammad kimsəsiz də deyildi,
Var yox olar kimsəsizdən şah olsa.

Bir anası, bir bacısı var idi,
Böyük ölkə sevgisinə dar idi.
Göy başına qaxanc idi, qor idi,
Var yox olar kimsəsizdən şah olsa.

Bunu bildi o, sevdiyi gözəldən
"Ancaq odur bu işləri düzəldən",
Təpərliydi, duyğuluydu əzəldən,
Var yox olar kimsəsizdən şah olsa.

Ov söyləncisi

Səslənclərin səsi düşür meşəyə
Səs dağları, kolluqları darayır.
Dördayaqlı çaşıb, ürküb sıçrayır,
Səs dağları, kolluqları darayır.

Ov atının kişnərtisi o başdan,

Ov itinin hürüşməsi bu başdan,
Ovçuların pıçıltısı yavaşdan,
Səs dağları, kolluqları darayır.

Maral, cüyür, ceyran, keçi sürüsü,
Zolaqlının dolucası, irisi,
Tutanclanır dağ kəlinin dirisi,
Səs dağları, kolluqları darayır.

***

Hər yarpaqda, hər ağacda dörd boya,
Könül oxşar ürək açan boyalar.
Ana gör-gör sərgisində hər nə var,
Könül oxşar ürək açan boyalar.

Dağ çayların şır-şırından yuxlayar,
Düzək* qaya tutub səsi saxlayar,
Burda şaxıb ildırımlar toxdayar,
Könül oxşar ürək açan boyalar.

Qurd ayıyla, ayı qurdla bir qaçır,
Yüz boyada, yüz cür, yüz soy quş uçur,
Gül qoxusu meşə-meşə gül saçır,
Könül oxşar ürək açan boyalar.

**Taxta*

***

Gün çıxmayıb güntez* yeri ağarıb,
Ulu Günəş anasıdır gör-görün.
Varlıq ana günəşini gözləyir.
Ulu günəş anasıdır gör-görün.

Oynaqlayır sular çayda, bulaqda,
Civildəşir xırda quşlar budaqda,
Güzgü tutub axmaz dağa qıraqdan,
Ulu Günəş anasıdır kör-körün.

Sarı yarpaq yerdə sarı sərinçdir**,
Çay, göl, meşə dolu-dolu gəlincdir,
Gül, səs, uduq***, ağac, boya sevincdir,
Ulu Günəş anasıdır gör-görün.

***

Yorğa atın belindədir İşdayaq,
Ova çıxıb ovlananlar sevgidə,
Ağ at üstdə Mehcə sanki ağ quşdur,
Ova çıxıb ovlananlar sevgidə.

Şah at yortur şahca**** ilə yanaşı,
Mehcə ona, o Mehcəyə yaraşır.
Geyib hamı al çalarlı qumaşı,
Ova çıxıb ovlananlar sevgidə.

Qarbaş gəlir, arxasınca yüz adam,
Yüz səsləncle səssizliyə səs qatar,
Bizuc, tutaq, tutanc tutan, ox atan
Ova çıxıb ovlananlar sevgidə.

***

İtlər qovur bir balalı ceyranı,
Bir-birinə ana, bala yaraşır.
Dörd bir yandan ov çevrəsi daralır,
Bir-birilə ana, bala yaraşır.

**Üfüq*
***Süfrə*

***hava, nəfəs
****Mələkə

Ana qaçır, bala qalır geridə,
Balasını ana tez-tez yüyürdər,
Ovçu durub neçə addım bəridə,
Bir-birinə ana, bala yaraşır.

İtlər hürür, ovçular da hay salır,
Ceyranları, ürkü, qorxu, küy alır,
Dörd bir yandan ov çevrəsi daralır,
Bir-birinə ana, bala yaraşır.

***

Oxu alıb yaya qoyur İşdayaq,
Ov həm yasdır, həm sevincdir ovçuya,
Mehcə deyir;-Vurma, ana yazıqdır,
Ov həm yasdır, həm sevincdir ovçuya.

Ovçu birdən dartım yayı buraxır,
O, çeyranı vıyıldayan ox yaxır,
Ana aşır, bala çeyran qarıxır,
Ov həm yasdır, həm sevincdir ovçuya.

Bala ürkür, qaçır, sanki oynayır
Baxanların könlü başı göynəyir,
Qancıl ovçu o ceyranı neyləyir,
Ov həm yasdır, həm sevincdir ovçuya.

***

Ölən ceyran qan içində ağlayır,
Öləndə da ana ağlar, bala yox.
Bu göz yaşı Mehcəni də ağladır,
Öləndə də ana ağlar, bala yox.

Ağlar Mehcə öz ərinə qısılır,
Şah özü də öz işindən sarsılır,
Yetim bala durub baxır, asılı,
Öləndə də ana ağlar, bala yox.

Şah əmr edir bala çeyran tutulsun,
Neçə yerdən ona tutanç* atılsın.
Baş evdəki yaşıl bağa qatılsın,
Öləndə də ana ağlar, bala yox.

*Kəmənd, tor

***

Ancaq birdən gözlənilməz iş oldu,
Tanrı qoymaz tək, kimsəsiz tutuğu.
Bir qız çıxdı, qapdı getdi ceyranı,
Tanrı qoymaz tək, kimsəsiz tutuğu.

Bu gəl, bu get, heç on say da çəkmədi,
Bala ceyran o uşaqdan ürkmədi,
Anasıçın göz yaşı da tökmədi,
Tanrı qoymaz tək, kimsəsiz tutuğu.

Qorxmaz uşaq, tez-tov uşaq kim ola,
Ona baxıb şah nədənsə saralır,
Mehcə ağlar, şaha yer-göy daralır
Tanrı qoymaz tək, kimsəsiz tutuğu.

***

Birdən çıxır ortalığa bir gözəl,
O da ürkək ceyran kimi anadır.

Bala ceyran anasını çağırır,
O da ürkək ceyran kimi anadır.

Onu görcək, şah səsindən tanıyır,
Birdən iri, qanlı gözü qanayır.
Ötüb keçən neçə ili sanayır,
O da ürkək ceyran kimi anadır.

"Dayan!"-deyib şahın gözü qaralır,
Gör-gör solan gözlərində daralır,
Şah yıxılır ceyran sayaq, yaralı,
O da ürkək ceyran kimi anadır.

***

Şahı alıb gətirdilər Başevə,
Diri gedib ölü kimi dönüb şah.
Göz yaşını gürel seli, şəpəsi,
Diri gedib ölü kimi dönüb şah.

Töküldülər yozmaçılar gəldilər,
Bunu ovda o uşaqdan bildilər,
Yaxınlaşıb ağladılar, güldülər,
Diri gedib ölü kimi dönüb şah.

Adam salıb axtardılar uşağı,
Düşməyibdir şaha onun ayağı,
Axtardılar dağı, döşü, oylağı,
Diri gedib ölü kimi dönüb şah.

***

Qan içində çabalayır ovlanan,
Ovçuluğun əzəli var, sonu var.
Ürküb qaçan ana ovu vurmazlar,
Ovçuluğun əzəli var, sonu var.

Çox öyünür mən ovçuyam deyənlər,
Gözəlliyi yırtıcı tək didənlər,
Gizli, açıq bir-birini yeyənlər,
Ovçuluğun əzəli var, sonu var.

Ova çıxan özü dönüb ov olur,
Hər bir şeyi sonda göyə sovrulur,
Hər vuranda könlü bir az yarılır,
Ovçuluğun əzəli var, sonu var.

***

Çox ev yıxıb göz yaşları ceyranın,
Ov vurana heç bir yerdə yer olmaz.
Ayılmadı o üç geçə, üç gündüz,
Ov vurana heç bir yerdə yer olmaz.

Mehcənin də könlübaşı qanadı,
Axı o da bala doğan anadı,
İndi könlü şahdan çox-çox yanadı,
Ov vurana heç bir yerdə yer olmaz.

Ayılanda düşüncəsin yaymadı,
Qarbaşı da öz yanına qoymadı,
Küskün Mehcə daha şahı saymadı,
Ov vurana heç bir yerdə yer olmaz.

***

Şah Qarbaşı çarırtdırdı yanına,
Gizlin qalmaz ən örtülü gizlilər.
-Deyən, qızım Mindon idi meşədə?
Gizli qalmaz ən örtülü gizlilər.

-Düzdür, şahım, Mindon idi o ana,
Yer qalmayıb burda daha yalana,
Doğru bir gün gələr düzə calanar,
Gizli qalmaz ən örtülü gizlilər.

Mindon idi çıxan sənin qarşına,
Oğlu gəlib çatıb yetkin yaşına,
Çox iş gəlib yazıqların başına,
Gizli qalmaz ən örtülü gizlilər.

***

Şah, yazığın gəlsin qızın Mindona,
Qorxub qaçıb o Yastıdağ dalına,
Qız paltarı geyindirib oğluna,
Gizli qalmaz ən örtülu gizlilər.

Mən demədim, şahım Sizə qıymadım,
Dedim, deyim, ançaq ürək qoymadı,
Bir də burda qorxu, ürkü duymadım,
Gizli qalmaz ən örtülü gizlilər.

Şah önündə yerə sürtüm üzümü,
Qoy oğluna bağışlasın qızını,
Şah nə yaxşı gördü nəvə üzünü,
Gizli qalmaz ən örtülü gizlilər.

***

-İndi qorxu ötüb keçib başımdan,
Oğul tutur işdə ata yerini.
Mənim oğlum, gözəl balam, dayağım,
Oğul tutur işdə ata yerini.

Mənim oğlum Minel şahı olacaq,
Mənim adım öz oğlumla qalacaq,
Atası tək çox ölkələr alacaq,
Oğul tutur işdə ata yerini.

Körfəz, İkiçayarası, iki yan,
Kimdir indi bu yerləri arayan,
Gərək burda qancılları darayam,
Oğul tutur işdə ata yerini.

***

Bu üç yerdə oğlum olsun oturaq,
O bu yerdə başsızlığı yatırar,
Yerinc Qammad vergiləri batırar,
Oğul tutar işdə ata yerini.

Toplum çıxart neçə alay bir yerdə,
Ağır olsun döyüşçülər çəkərdə,
Gərək qanla qızıl otlaq göyərdək,
Oğul tutar işdə ata yerini.

Yürüş edib yeri qanla yuyaram,
O yerlərdə istəyimi yayaram,
Acıqanın gözlərini ovaram.
Oğul tutur işdə ata yerini.

Boz qurd söyləncisi

Yastıdağın dörd bir yanı meşədir,
Dağ, çay, meşə, dəniz burda yalaşır,

Tanrı özü Yastıdağda yurd salıb.
Çay, dağ, meşə, dəniz burda yalaşır.

Quşlar sevinc içindədir, yatmayır,
Günəş özü burda qalır, batmayır,
Yastıdağa düz yol gedib çatmayır,
Çay, dağ, meşə, dəniz burda yalaşır.

Ana gör-gör yaşıl dona bürünüb.
Hara baxsan qaya, meşə görünür.
Buludlarda qartal, quzğun sürünür,
Çay, dağ, meşə, dəniz burda yalaşır.

***

Yastıdağın yastı başı ağarır,
Əskik olmaz uca dağdan qar şəpə,
Dolu güldür, yamacları, yalları,
Əskik olmaz uca dağdan qar şəpə.

Uçarsuyu dağ döşündən tullanar,
Salxım buzlar qayalardan sallanar,
Çaylar çapar, göy dənizə yollanar,
Əskik olmaz uca dağdan qar, şəpə.

Yastıdağın yalı kimi yer olmaz.
Burda ürək geniş olar, dar olmaz,
Burda bir ay ayaq döyən yorulmaz.
Əskik olmaz uca dağdan qar, şəpə.

***

Qaçıb Mindon Yastıdağa sığınıb,
Qala bilməz qadın ərsiz, güvəncsiz.
Arxasında çöp olsa da güvəncdir,
Qala bilməz qadın ərsiz, güvəncsiz.

Çox gəzdilər yozmaçılar, falçılar,
Açıq, gizli güdükçülər, yolçular,
Tapammadı onu ovçu hoyçular,
Qala bilməz qadın ərsiz, güvəncsiz.

Ocaqları yanar qalar talada,
Daş evləri ovuq mərmər qayada,
Qalınç olub bunlar bircə baladan,
Qala bilməz qadın ərsiz güvəncsiz,

***

Yaraşsa da qız geyimi oğluna
Ana könlü çırpıntıda, qorxuda.
Oğlu artıq qol-qanadlı iyiddir,
Ana könlü çırpıntıda, qorxuda.

Gəlib birdən şah aparar oğlanı,
Hər gün güdür özü yer-yer oylağı,
O, gözləyir gözlənilməz qonağı.
Ana könlü çırpıntıda, qorxuda.

10 ildir ki, bala yükü dalında,
Yastıdağın ətəyində, yalında,
Nə yazılıb bu uşağın alnında,
Ana könlu çırpıntıda, qorxuda.

***

Bir gün ana axtarırdı oğlunu,
Səs titrədir meşələri, dağları.
Boğuşurdu yırtıçılar hardasa,
Səs titrədir meşələri, dağları.

"Oğul! Oğul!"-deyib ana qaçırdı,
Qayalardan boz qartallar uçurdu,
Qartal olub ana qanad açırdı,
Səs titrədir meşələri, dağları.

Bir talada toz, tozanaq, bağırtı,
Qurd, zolaqlı bir-birini boğurdu,
Oğlu isə uzanmışdı baxırdı,
Səs titrədir meşələri, dağları.

***

Qurd anaydı, yanında da balası,
Güclü olur ana qurdlar tutaşda.
Ancaq onun sınıq idi sol qolu,
Güclü olur ana qurdlar tutaşda.

Qaplan qurdun boğazını yırtmışdı,
Ana qurdun son tutarı bitmişdi,
Bala otlar arasında itmişdi,
Güclü olur ana qurdlar tutaşda.

Uşaq cumub körpə qurdu götürdü,
Qaçıb onu anasına yetirdi.
Onlar qurdu daş komaya gətirdi,
Güclü olur ana qurdlar tutaşda.

***

İki bala gətirmişdi meşədən,
Boğuşurdu Cüyür bala, Qurd bala.
İkisi də bir yuvada qalırdı,
Boğuşurdu cüyür bala, qurd bala.

Uşaq özü bəsləyirdi onları,
Cüyür idi Bozqurd idi adları.
Verirdilər nə var idi, varları.
Boğuşurdu Cüyür bala, Qurd bala.

Uşaq südü ətə, ota qatırdı,
Yeyib onlar böyüyürdü, artırdı.
Uşaq qalıb onlar ilə yatırdı,
Boğuşurdu Cüyür bala, Qurd bala.

***

İl dolandı gül-çiçəklər dil açdı,
Yerdə bitən hər gülün də dili var,
Qurd dilini yamsıladı uşaq da,
Yerdə bitən hər bir gülün dili var.

Qurd meşəyə durub qulaq asırdı,
Qulağını şəkləyirdi, susurdu,
Qaçıb, qaçıb o nə isə busurdu,
Yerdə bitən hər bir gülün dili var.

Böyüdükcə alışırdı gözləri,
Bərkiyirdi dırnaqları, dizləri.
Çox gəzirdi kolluqları, düzləri
Yerdə bitən hər bir gülün dili var.

***

-Oğul, daha paltarını dəyişdir,
Gödək olar pis gün, tez də ötüşər.
Bəsdir daha qız paltarı geydiyin,
Gödək olar pis gün tez də ötüşər.

Başev məni boğmaladı, qovladı,

Yozmaçılar başımızı tovladı,
Ürküdərək bu dağ-daşa hoyladı,
Gödək olar pis gün tez də ötüşər.

Yozmaçıya baban uydu, allandı,
Deyilənlər başdan-başa yalandı,
Şah günlərim göz yaşımla bulandı,
Gödək olar pis gün tez də ötüşər.

***

Baban şahdır, atan dəymədüşərdir,
Damarında ikicə qan boğuşur.
Sən həm şahsan, həm də Minel balası,
Damarında ikicə qan boğuşur.

Ağır günlər artıq qalıb arxada,
Biz çıxmışıq daha ürkü, qorxudan,
Sən də qorxma, oğlum şahdan, darğadan,
Damarında ikicə qan boğuşur.

Al, atanın paltarını geyginən,
Son qoy daha bu 10 illik sürgünə,
Daha çıx sən el içinə, ağ günə,
Damarında ikiçə qan boğuşur.

***

Dağlar gördüm Yastıdaqdan ağırdır,
Kimsəsizdən hərə bir çür öc alar.
Qovdu-qovdu, gəlib bura çıxmışıq,
Kimsəsizdən hərə bir cür öç alar.

Mənə baxma, mənim külüm ələnib,
Gün olub ki, anan kənd-kənd dilənib,
Göz yaşlarım çaylar kimi sellənib,
Kimsəsizdən hərə bir cür öc alar.

Min atını işıqlığa çap, oğlum,
El içində öz yerini tap, oğlum,
Göydən alın ulduzunu qap, oğlum,
Kimsəsizdən hərə bir cür öc alar.

***

Günlər keçdi, düşüncəli gəzdi o,
Ana sözü soyuq daşa hey verər.
Qurd da ana sözlərini duymuşdu,
Ana dili soyuq daşa hey verər.

Ağ kürk geydi, köksü iri göründü,
Sallaq qalan çən, dumana büründü,
Hara getdi, qurd dalınca süründü,
Ana sözu soyuq daşa hey verər.

Ana görüb balasını bu sayaq,
10 yaşında adın qoydu Üstüağ,
Tək o idi anasına son dayaq,
Ana sözü soyuq daşa hey verər.

***

Hara getdi anasını düşündü,
Dağa-daşa çırpar səni üzüntü.
Şah babası niyə qovub onları
Dağa-daşa çırpar səni üzüntü.

Gecə-gündüz o kəndləri dolaşdı,

Uşaqlarla, böyüklərlə dalaşdı,
Üstü-başı toz-torpağa bulaşdı
Dağa-daşa çırpar səni üzüntü.

Dediyindən dönər oldu anası,
Dəyişmişdi üzdən-gözdən balası,
Onun sanki qan qusurdu yarası,
Dağa-daşa çırpar səni üzüntü.

***

Gündən-günə solğunlaşdı Üstüağ,
Qar qar ustə, dağ dağ üstə qalanar,
Soldu üzü, arıqladı, sozardı,
Qar qar üstə, dağ dağ üstə qalanar.

"-Tanrı, bizə bir yol göstər, söz buyur,
Başev bizi yerə vurub, tək qoyub.
Çox düşünmə, bala, gecdir, ta uyu,
Qar qar üstə, dağ dağ üstə qalanar.

Dədəm Günəş, gör bu ucqar talanı,
Apar çatdır öz yerinə balamı,
Qadan alım, mənim qada alanım,
Qar qar üstə, dağ dağ üstə qalanar".

***

Boz qurd bütün bu sözləri anladı,
Dördayaqlı dilsiz, sözsüz anlayır.
Gözü doldu, könlü yandı onlara,
Dördayaqlı dilsiz, sözsüz anlayır.

Bir gün göyün bir yağışlı günündə.
Qara qaplan gəlib durdu önündə
Qan damırdı çaynağından, tükündən,
Dördayaqlı dilsiz, sözsüz anlayır.

Boz qurd qara qaplan ilə tutaşdı.
Qan yağışa, yağış qana qatışdı,
Boz qurd onun boğazından yapışdı.
Dördayaqlı dilsiz, sözsüz anlayır.

***

Səsə-küyə qaçıb gəldi Üstüağ,
Hər savaşda bir ölüm var, batım var.
Boz qurd bir az kövrək idi savaşda.
Hər savaşla bir ölüm var, batım var.

Qaça-qaça o Boz qurdu çağırdı,
Səs eşidib qurd gücləndi, bağırdı,
Üç ağızdan qopdu qorxunç bağırtı,
Hər savaşda bir ölüm var, batım var,

Qaplan deyən çox yemişdi, tox idi,
Qol-qıçında sanki gücü yox idi,
Ançaq qatdaq qulaqları şax idi,
Hər savaşda bir ölüm var, batım var.

***

Bel sümüyü xırçıldadı qaplanın,
Arxalı qurd qaplanı da dağıdar,
O qaçarkən birdən yerə sərildi,
Arxalı qurd qaplanı da dağıdar.

Qurdun dişi, dırnaqları bıçaqdı,
Qurd olsa da o qaplandan qıvraqdı,

Yiyə ona o yiyəyə dayaqdı,
Arxalı qurd qaplanı da dağıdar.

Yiyə baxır qorxunç qurda bayaqdan,
Qurdun ağzı, başı-döşü qızıl qan,
Dönüb onlar qayıdırdı bir azdan,
Arxalı qurd qaplanı da dağıdar.

***

Bir gün çıxdı el içinə Üstüağ,
Su da qalsa öz yerində iylənər.
Arxasınca Boz qurd düşüb gedirdi,
Suda qalsa öz yerində iylənər.

Anadolu oylağından bəriydi,
Adamların danışığı diriydi,
Bura böyük alqı-satqı yeriydi.
Su da qalsa öz yerində iylənər.

Üstüağı görən durub baxırdı,
Üz-gözündən isti işıq yağırdı,
Özü yüngül, addımları ağırdı.
Su da qalsa öz yerində iylənər.

***

Onun boyu qırx qarıncdan ucaydı,
İlk baxışda gözə çarpar, görümlü.
Döşü-başı, əli-qolu iriydi,
İlk baxışda gözə çarpar, görümlü.

Yığışdılar çörək satan, qul satan,
Dedilər ki, güləşçidir bu oğlan.
Hansı yerin adamıdır bu qaplan,
İlk baxışda gözə çarpar, görümlü.

Güləşçilər gəlib onu yanladı,
Danışdırıb sözlərini anladı.
Xoruzlanıb tək tükləri banladı,
İlk baxışda gözə çarpar, görümlü.

***

- Güləşçisən, buyur, güləş bizimlə,
Boy-buxunda görkəm olar, güc olmaz.
Şeşələnib dedi kölə bir kişi,
Boy-buxunda görkəm olar, güc olmaz.

Gücün varsa, buyur, atıl ortaya,
Mən yıxılsam dədəm goru çatlayar.
Kölə səni iki büküb qatlayar,
Boy-buxunda görkəm olar, güc olmaz.

Üstüağla güləşçilər güləşdi,
Uca, hündür, arıq - hamı dilləşdi.
Hamısı da toz-torpağa bələşdi,
Boy-buxunda görkəm olar, güc olmaz.

***

Öncə kölə, sonra pota yıxıldı,
Cıtqoz olsa tez yıxılar güləşçi.
Qoşa-qoşa güləşdilər onunla,
Cıtqoz olsa tez yıxılar güləşçi.

Yıxılanlar qalxıb bir də durdular,
Artıq dartıb Üstüağı yordular.

Hərdən onu yumruqla da vurdular,
Cıtqoz olsa tez yıxılar güləşçi.

Hər kimin ki, yapışırdı belindən,
Üstüağın qurtarmırdı əlindən,
Dolaşırdı vay-qışqırıq dilində,
Cıqoz olsa tez yıxılar güləşçi.

***

Yıxılanlar utandılar, yandılar,
Yıxılan da güclü olur acıqda.
Başladılar Üstüağı döyməyə,
Yıxılan da güclü olur acıqda.

Soruşmadan kimliyini, adını,
Arxasını, soykökünü, yurdunu.
Götürdülər dəyənəyi, odunu
Yıxılan da güclü olur acıqda.

Yıxıb onu döş-başını əzdilər,
Boqazını boğmalayıb üzdülər,
Üst-başını axtardılar, gəzdilər,
Yıxılan da güclü olur acıqda.

***

Son ayaqda o, Boz qurdu çağırdı,
Son umu da son arxadır ölənə.
"Boz qurd" sözü səpələndi hər yerə,
Son umu da son arxadır ölənə.

Hər sıçraqda Boz qurd qanlar axıtdı,
Qarın yırtdı, boyun-boğaz dağıtdı.
Nəriltisi qalanları qorxutdu,
Son umu da son arxadır ölənə.

Tanrı belə güc heç kəsə verməyib,
Belə it-qurd hələ heç kəs görməyib,
Görünsə də bu şəhərə girməyib,
Son umu da son arxadır ölənə.

***

Üstüağı Qurd belində gətirdi,
-Bu, nə işdi, anan ölsün, ay oğul.
Kim bu günə qoyub səni, danış bir,
Bu, nə işdi, anan ölsün, ay oğul.

Yaraların gömgöy olub qaralıb,
Gül yanağın niyə belə saralıb,
Tanrının da, deyən, gözü daralıb
Bu, nə işdi anan ölsün, ay oğul.

Kimlər çıxıb orda sənin qarşına.
Kim endirib dəyənəyi başına,
Baxmayıblar sənin 13 yaşına,
Bu, nə işdi, anan ölsün ay oğul.

***

Mindon ana, axşam düşüb, ağlama,
İyid dara düşə-düşə bərkiyər.
Qurd gözüylə ona dedi hər şeyi,
İyid dara düşə-düşə bərkiyər.

Kimsəlilər yaxın yolla gedərlər,
Kimsəsizlər dağda-daşda itərlər,
Sərt qayanın döşlərində bitərlər,

İyid dara düşə-düşə bərkiyər.

Yazıq ana, axşam düşüb, toxda sən,
Şah qızısan bu ucqarda çox da sən,
Nə ağı de, nə bu sayaq ağla sən,
İyid dara düşə-düşə bərkiyər.

***

Su gələr, daşa dolar,
Qar yaqar qaşa dolar,
Ana baladan ayrı
Gözləri yaşa dolar,

Sular gələr, göl olar,
Şaxta vurar gül solar,
Ər iyidin balası
Özü kimi ər olar.

Könlümü oxladılar,
Gizlində saxladılar,
Mənim kimi gözəli
Kimə adaxladılar.

Balamın damı da var,
Dam üstə damı da var,
Kişilik ayrı şeydir,
Bığ-saqqal hamıda var.

Ürəyimdə yara var,
Yaram üstə yaram var,
Aç bax baqrımın başın,
Gör, yanmamış haram var.

Söz aşar daşdan keçər,
Kirpikdən, qaşdan keçər,
Doğru söz, doğru deyim
Dəmirdən, daşdan keçər.

Günlər çox qarışıqdır,
Yaz gəlib barışıqdır,
Ayıq-sayıq dolanmaq
İyidə yaraşıqdır.

Yanağın gülə bənzər,
Göz yaşım selə bənzər,
Sən buradan gedəli
Bura bir selə bənzər.

Gecələr il gecələr,
Sözümü bil gecələr,
Mən burda qan ağlaram,
Sən orda gül gecələr.

Adam solsa əyilər,
Yaşa dolsa əyilər,
Düz sözün qabağında
Dağ da olsa əyilər.

Yetiməm, anam yoxdur,
Sözümə çatan yoxdur,
Düşdüm xarabalığa,

Qolumdan tutan yoxdur.

O da məni yandırır,
Bu da məni yandırır,
Soyundum suya girdim,
Su da məni yandırır.

Başev söyləncі

Bir il keçir sağalınca Üstüağ
Günlər aya, aylar ilə qalanır.
Boz Qurd itir tay-tuşları içində,
Günlər aya, aylar ilə qalanır.

Hərdən bir səs eşidilir taladan,
Daş tökülür, qum ələnir qayadan,
Yoxa çıxır ulartısı arada
Günlər aya, aylar ilə qalanır.

Artır gündə yan-yövrəsi, tay-tuşu,
Onlar keçən yerə-yurda lov düşür,
Qaplanlarla, ayılarla qarpışır,
Günlər aya, aylar ilə qalanır.

***

Bir-birini çox istəmək belədir,
Çox istəmək incikliyə aparır,
Tez küsürlər sevişənlər, yaxınlar,
Çox istəmək incikliyə aparır.

Sevgi yaxşı, istək yaxşı duyumdur,
Yaxşı qaldı kim çoxluqdan yayındı,
Çox istəmək uşaqlıqdı, oyundu,
Çox istəmək incikliyə aparır.

Çox, az sonra az-çox kölə təpilir,
Usandırır elbir əlçat əlbiri,
Çoxun, azın kim yerini nə bilir,
Çox istəmək incikliyə aparır.

***

Çox yığarsan qalaq olar, dağ olmaz,
Çox istəyən, çox yeyənlər sağ olmaz,
Ha göz bərəlt, qara gözün ağ olmaz,
Çox istəmək incikliyə aparır.

Ölçü saxla hər istəkdə, diləkdə,
Çox yox, az-çox güc yığ beldə, biləkdə,
Xırda gedər, iri qalar ələkdə,
Çox istəmək incikliyə aparır.

Az güc ilə çox çoxlarla döyüşmə,
Çoxu aza, azı çoxa dəyişmə,
Tikanlıqda hər bir gülə ilişmə,
Çox istəmək incikliyə aparır.

***

Bir gör, səni hansı yola aparır
Çox inanmaq, çox istəmək, çox yemək.
Çoxlarını yarı yolda qoyubdur,
Çox inanmaq, çox istəmək, çox yemək.

Biliklilər öz yerini biləndir,
Çoxa çatdı azla varı böləndir,
Coşqun olma, çoşqunluqdan gələndir
Çox inanmaq, çox istəmək, çox yemək.

Azı çoxalt az-çox qalan gücünlə,
Öz çölünü çalış bəzə içinlə,
Bir ölçüdə qalsın ölçü-biçimlə
Çox inanmaq, çox istəmək, çox yelmək.

***

Göydə şimşək, yerdə qaplan, boyda at,
Yırtıcının üstünlüyü gücündə.
Qurd çöllükdə dilsizlərə güc gəlir.
Yırtıcının üstünlüyü gücündə.

Qaçır, çıxır, yala, yola, döngəyə,
Yürüşüylə qorxu salır bölgəyə,
Səs yayılır şəhər-şəhər ölkəyə,
Yırtıcının üstünlüyü gücündə.

Qurd elə bil adam kimi dil bilir,
O, anlayır, başa düşür qurd dili,
Bu səs tutur yavaş-yavaş Mineli,
Yırtıcının üstünlüyü gücündə.

***

Qurd üstünə toplum çəkir İşdayaq,
Öncə işin çəmini tap, işi gör.
Geçə didib tökür qurdlar onları,
Öncə işin çəmini tap, işi gör.

Atlar meşə daramaqdan yorulur,
Qurdu görüb bağırları yarılır,
Qurd ilan tək atlılara sarılır,
Öncə işin çəmini tap, işi gör.

Sona çatır İşdayağın dözümü,
Verir Yastıdağ döşünə özünü,
Toplumları tutur yerin üzünü,
Öncə işin çəmini tap, işi gör.

***

Gecə düşdü, döyüşçülər ürküdə,
Qurdun soyuq ulartısı qorxudur.
Ağ dişləri şaqqıldayıb parıldar.
Qurdun soyuq ulartısı qorxudur.

Dörd bir yanı qurd sürüsü bürüdü,
Döyuşçülər, yaraqlılar kiridi,
Qorxu haray qucağında əridi,
Qurdun soyuq ulartısı qorxudur.

Vuruşmada gecə qanlar töküldü,
Qan içində al dan yeri söküldü,
İşıqlaşdı, qurdlar dağa çəkildi.
Qurdun soyuq ulartısı qorxudur.

***

Toplumunu alıb getdi İşdayaq,
Basılmayan şah qurdlara basıldı.
At saxladı bir daşağız* yanında,
Basılmayan şah qurdlara basıldı.

***Mağara**

Tutqun idi, solğun idi, küsülü,
Ağ buludlar qaşlarından asılı,
Necə desin, gedib, qurda basılıb,
Basılmayan şah qurdlara basıldı.

Uçuq damtək içi uçub töküldü,
Üz-gözündə öyünç bütün çəkildi,
Bütün gecə nə danışdı, nə güldü.
Basılmayan şah qurdlara basıldı.

***

Qarbaş gəlib dedi:- Şahım sağ olsun
Şah tanrıdan sonra yerdə tanrıdır.
Biz buyuruq köləsiyik önündə,
Şah tanrıdan sonra yerdə tanrıdır.

Bir əjdəha tapılıbdır arada,
Qarışıqlıq salıb bizim sırada.
Buyuruq ver köçüb gedək buradan.
Şah tanrıdan sonra yerlə tanrıdır.

Sorub neçə yaraqlını udubdur,
Doyub bir az dinçəlibdir, yatıbdır,
Yaraqlılar bütün yasa batıbdır.
Şah tanrıdan sonra yerdə tanrıdır.

***

Şah bu işdən bir az da çox tutuldu,
Daşboğazda, örtümlüydü* daşağız
Yoxlamağa özü çıxdı bu yeri,
Daşboğazda örtümlüydü daşağız.

Çıxdı bir az irəliyə əjdaha,
Od püskürdü, alov saçdı o, şaha,
Şah yıxıldı, durdu, aşdı bir daha
Daşboğazda örtümlüydü daşağız.

Birdən çıxdı ortalığa bir oğlan
Çəkdi şahın qılınçını qınından,
Əjdahanın üstə çumdu qorxmadan,
Daşboğazda örtümlüydü daşağız.

Sirli

***

O, qılıncın tutdu iki başından,
Batıb getdi əjdahaya ox kimi.
Ordlarına dayayaraq qılınçı
Batıb getdi əjdahaya ox kimi.

Qılıncını iki başdan tutdu o,
Əjdahanın düz ağzına çatdı o,
Kəsib, kəsib quyruğuna çatdı o,
Batıb getdi əjdahaya ox kimi.

Alov söndü, qan sıçradı dörd yana,
Şah sevindi, sağ ol, dedi oğlana,
Bələşmişdi başdan-başa al qana,
Batıb getdi əjdahaya ox kimi.

***

Şah soruşdu iyid gəncin adını,
Bu kim ola, bu nə ola, bilən yox.
Elə bu vaxt yaşıl düzlər bozardı,
Bu, kim ola, bu nə ola bilən yox.

Qurd sürüsü üstlərinə gəlirdi,
Yol üstündə nə var idi silirdi,
Hamı qorxub bunu ölüm bilirdi,
Bu, kim ola, bu nə ola bilən yox.

Qurd sürüsü aşıb keçdi çəpərdən,

Şah atıyla uzaqlaşdı bu yerdən,
Körürdülər bu yürüşü şəhərdən,
Bu, kim ola, bu nə ola, bilən yox.

***

Parçalayıb gəmirdilər nə vardı,
Lapdan yürüş toplumları dağıdar.
Şah atını aşırdılar, yedilər,
Lapdan yürüş toplumları dağıdar.

Oğlan qaçıb İşdayağı qorudu,
Qurd dilində Boz qurdunu aradı,
Gəldi qurdlar dörd yanını bürüdü,
Lapdan yürüş toplumları dağıdar.

Boz Qurd durdu sürün-sürün önündə,
Şah sarsıldı gözlənilməz dönümdən,
Kim çıxartdı bu sürünü yönündən?
Lapdan yürüş toplumları dağıdar.

***

Oğlan Qurda qurd dilində söz dedi,
Başa düşər daş ağacı, dil olsa.
Boz Qurd dönüb iki kərə uladı,
Başa düşər daş ağacı, dil olsa.

Sürü dönüb meşələrə yol aldı,
Burda görən nə baş verdi, nə oldu?
Qurd sürüsü neçə dala qovuldu,
Başa düşər daş ağacı, dil olsa.

Qurd yaladı o oğlanın əlini,
Sürtdü onun ayağına yalını,
Sonra durub geri döndü yolunu,
Başa düşər daş ağacı, dil olsa.

***

Şah uyuxub baxdı bu gənc oğlana,
Bu tanrıdır, yoxsa tanrı balası,
Boy-buxunu, əli-qolu qaş-gözü,
Bu tanrıdır, yoxsa tanrı balası?

Ad soruşdu, soy aradı şah ondan,
Kimin oğlu ola görən bu oğlan,
-Adını de, soyunu de, ay bala.
Bu, tanrıdır, yoxsa tanrı balası?

Oğlan susub şah önündə dinmədi,
Şah soruşdu, o yolundan dönmədi,
Öz susqunluq kəhərindən enmədi,
Bu, tanrıdır, yoxsa tanrı balası?

***

Götürdülər, gətirdilər Başevə,
Yaxşılığa yaxşılıq et, yubanma.
Boy-buxunda o hamıdan ucaydı.
Yaxşılığa yaxşılıq et, yubanma.

Qarbaş gəldi, o tanıdı qonağı,
-Oğul bala, anan Mindon bəs hanı?
Şah sarsıldı, ah bürüdü hər yanı,
Yaxşılığa, yaxşılıq et, yubanma.

Ancaq oğlan söyləmədi adını,
Dedi:-Anam deməlidir adımı.

Gedib tapıb gətirdilər qadını,
Yaxşılığa yaxşılıq et, yubanma.

***

Yozmaçılar, mələr, ağlar qaldılar,
Yol azdıran sonda özü yol azar.
Şahı yoldan sapdıran da bu idi,
Yol azdıran sonda özü yol azar.

Bəs hardaydın, gözəl, balam, gül balam,
Öz işini başa vurdu ağ yalan.
Bu Başevə dəyər təkçə bu oğlan,
Yol azdıran sonda özü yol azar.

İndi belə Başev sizin yeriniz,
Balam kimi doğmasınız hərəniz,
Yerincsiniz ikinizdən biriniz.
Yol azdıran sonda özü yol azar.

***

Başev doğma Üstüağa güvənir,
Dəniz üzdən adam gözdən durular.
O, minbaşı olur şah toplumunda,
Dəniz uzdən, adam gözdən durular.

O öyrənir yaraqlarla döyüşü,
Böyük uzaq yürüşlərə girişir
Uşaq üzü, ər görkəmi dəyişir,
Dəniz üzdən, adam gözdən durular.

Toppuz ağır, qılınc ağır, əl ağır,
Üstüağın üz-gözündən od yağır,
Başev onun, o Başevin dayağı,
Dəniz üzdən, adam gözdən durular.

Darvidel söyləncі

Mehcə dönür atasının evinə,
Küsü qalıb acıq olar ürəkdə.
Alıb gedir birçə oğlu Qaraşı,
Küsü qalıb acıq olar ürəkdə.

O, küsünü döndərmişdi açığa
Öz elində çevrilmişdi artığa,
Dözməyirdi içindəki yanığa,
Küsü qalıb acıq olar ürəkdə,

Mehcə gözəl varlığına uymuşdu,
İlk sevgini o yenidən duymuşdu,
Qoca ərin qılığından doymuşdu,
Küsü qalar, acıq olar ürəkdə.

***

Gəlib gördü üzlər, gözlər dəyişib,
Varlıq hər gün, adam hər an dayişir.
Yan-yövrəsi dəyişmişdi Qammadın,
Varlıq hər gün, adam hər an dəyişir.

Darvideldə Qammad tək at çapırdı.
Yoxsul, yazıq el-obanı çapırdı,
Başevindən hər gün bir daş qopurdu,
Varlıq hər gün, adam hər an dəyişir.

Artıb burda hərki-hərki, kim-kimə
Soyub eli obaları vergilər.

Çoxu köçür bu yerləri tərkidər.
Varlıq hər gün, adam hər an dəyişir.

***

Ata evi sıxdı, boğdu Mehcəni,
Ata evi qıza soyuq, dar gələr.
Bacıları sevinsə də bu işdə
Ata evi qıza soyuq, dar gələr.

Qammad soyuq qarşıladı gəlini,
Sevirdisə soyuq tutdu əlini,
İtirmişdi Mehcə sevgi gülünü,
Ata evi qıza soyuq, dar gələr.

Bu dönüklük, üzgörənlik nədəndi,
Tanıqlıqla qadın, sevgi ötəndir,
Sevməyənlər bağış, gəlir küdəndir,
Ata evi qıza soyuq, dar gələr.

***

Qammad bicdi, düşüncədə beciddi,
Kim beciddir üstün odur gedişdə.
Donqultular, deyinmələr üstəlik,
Kim beciddi üstün odur gedişdə.

Qarışıqlıq hər bir yeri tutmuşdu,
Üzədurma, gözbərəltmə artmışdı,
Bunlar gedib İşdayağa çatmışdı,
Kim beciddi üstün odur gedişdə.

Vergilərə qarşı durur kənd, şəhər,
Çomaq çəkib, bel qaldırır kəndlilər,
Kəlirləri üstələyir vergilər,
Kim beciddi üstün odur gedişdə.

***

Qammad bicdi, düşüncədə çoxüzlü,
Bunu ona, onu buna vur, yaşa.
Kəndlə şəhər durdu yenə üz-üzə.
Bunu ona, onu buna vur, yaşa.

Vuruşdurdu, barışdırdı bir uçdan,
Vergi aldı asqırmaqdan, quluncdan,
Şey qalmadı qabar dolu ovuçda,
Bunu ona, onu buna vur, yaşa.

Ona qarşı bu çaxnaşma üç ildir,
Ellər şaha gözlərini bərəldir,
Qammad bunu şaha qarşı yönəldir,
Bunu ona, onu buna vur, yaşa.

***

Mehcə deyir,-Qammad kimdir, nəçidir,
Yerinc şahın köləsidir, şah deyil.
Başeindir bu yığılan vergilər,
Yerinc şahın köləsidir, şah deyil.

Şaha qarşı getməliyik hamımız,
Öz əlimiz, öz yurdumuz, qapımız.
Özumüzdən olmalıdır sapımız.
Yerinc şahın köləsidir, şah deyil.

Şahın dolu saxlancları partlayır,
Vardan Başev alt-üst şişib çatlayır,

Şahdır elin dirriyini odlayan,
Yerinc şahın köləsidir, şah deyil.

***

Mehcə dağa dirəmişdi Qammadı,
Öc sevgini döndərəcək açığa.
Şah arvadı şaha qarşı yaraqlı,
Öc sevgini döndərəcək acığa.

Qaraş gərək Mindiyara şah ola,
Şahın yeri çatar ancaq oğula,
Üstüağdan gərək özüm öc alam,
Öc sevgini döndərəcək acığa.

Anam-bacım, qardaşlarım, əl tutub,
Əkbitənin saxlançına mən çatım.
Sizə deyir bu sözləri şah qadın,
Öc sevgini döndərəcək açığa.

***

İki yolun arasında dayanma,
Qırıb səni beşləşdirər ikilik,
Buna qılıq, ona qalıq olarsan,
Qırıb səni beşləşdirər ikilik.

Bunu tutdun o qaçacaq dalından,
Onu tutdun bu çıxaçaq yolundan.
Heç biri də tutmayaçaq qolundan,
Qırıb səni beşləşdirər ikilik.

Nə o sənə, nə bu sənə yol deyil,
Hakı çalış, bunda ağla, onda gül,
Onu yaxın, bunu uzaq yaxın bil,
Qırıb səni beşləşdirər ikilik.

***

Mehcə ilə Mindon iki yol idi.
İkiləşdi İşdayağın bir yolu.
Birinə ər, o birinə ataydı,
İkiləşdi İşdayağın bir yolu.

Qocalmışdı 350 yaşında.
Söz, üz, ad, say qalmayırdı başında,
Üşüyürdü qoça yaşın qışında
İkiləşdi İşdayağın bir yolu.

Çatmayırdı işdə-gücdə anlağı,
Üstəlik də qız küsüsü, danlağı.
Acı oldu şahlığının sonluğu,
İkiləşdi İşdayağın bir yolu.

***

Mehcə getdi, Qaraşı da apardı,
Biri gəldi, biri getdi oyunu.
Bu küsüdə böyük acıq gizlənib,
Biri gəldi, biri getdi oyunu.

Şah Qaraşı səsləyirdi yuxuda,
Kövrək baxış doğururdu çoxunda.
Gözlər batıb, parıltısı çuxurda,
Biri gəldi, biri getdi oyunu.

Gedən elçi boş qayıtdı küsülü.
Elçilərin səsi, sözü üzülür

Pis qoyuldu bu gedişin özülü.
Biri gəldi, biri getdi oyunu.
***
Darvidelə özü getdi Üstüağ.
İşdayağın sözü ona uluydu.
"Ket, ancaq ki, onlar ilə vuruşma".
İşdayağın sözü ona uluydu.

Ancaq heç kəs qabağına çıxmadı,
Mehcə, Qaraş, Qammadına baxmadı,
Üstüağı bunlar boğub sıxmadı,
İşdayağın sözü ona uluydu.

Burda acı, ağır günlər keçirtdi.
Çox kəndləri Qammad düzə köçürtdü.
Acı gözlər ona ağı içirtdi.
İşdayağın sözü ona uluydu.
***
-Mən Qaraşın qardaşıyam, kiçiyi.
Oğul şahdır, ata şahın yerində,
Qaraş başdır, mən də onun önəri,
Oğul şahdır, ataşahın yerində.

Mən gəlmişəm aparmağa sizləri,
Nə çox gördüm bu çoxdan çox uzləri,
Saymayıram artıq əskik sözləri,
Oğul şahdır ataşahın yerində.

İki oğul bir anadan doğulub,
İki oğul bir atadan doğulub,
Biz bir yerdə qazanarıq uğuru,
Oğul şahdır ataşahın yerində.
***
-Mən dönmərəm Əkbitənə bir daha
Dağ çayları axır, geri dönməyir,
Dönsəm ora mən şah kimi dönərəm,
Dağ çayları axır, geri dönməyir,

Özü desin bu, sən deyən sözləri.
Görsün burda bu acıqlı üzləri,
Gəlsə, burda qatdanacaq dizləri,
Dağ çayları axır, geri dönməyir.

Mənim könlüm sarsılmışdır yanıqdır
Sənin adın oğul deyil, atıqdır,
Tanrı bilir könlüm sizdən sınıqdır,
Dağ çayları axır, geri dönməyir.
***
-Niyə belə danışırsan, şah ana,
Bir qandandır, bir soykökdən olanlar
Bizik şahın bükülməyən dizləri,
Bir qandandır bir soykökdən olanlar.

Sən gedəndən şah da çox-çox qoçalıb,
Düşüncəli baxışları haçalı,
Azalıbdır huşu-başı, bacarı,
Bir qandandır bir soykökdən olanlar.

Ancaq dizi qatdanmayıb hələ də.
Döyüş olsa çoxlarını mələdər,

Gətirməyin pis söz, pis ad dilə də,
Bir qandandır bir soykökdən olanlar.

***

Qammad susdu, danışmadı, dinmədi,
Saman altdan su yeridər dinməyən.
Ona qarşı yol kəsdirdi gədikdə
Saman altdan su yeridər dinməyən.

Ürəyindən şahlıq adı keçirdi,
Günü ayla, ayı illə biçirdi
Qulaq verib sözü sözdən seçirdi,
Saman altdan su yeridər dinməyən.

Üstüağı götürməkdi yolundan,
Qaraşın da dəyəcəkdi dalından,
Mehcə şahlıq yazdırmışdı alnında,
Saman altdan su yeridər dinməyən.

***

Qayıdanda düşkün idi Üstüağ,
Yollar kimi dolambaçdı düşüncə.
Nə deyəcək şaha görən, Başevdə
Yollar kimi dolambacdı düşüncə.

Darvideli acıq odu bürüyüb,
Burda alt-üst nə vardısa çürüyub,
Vergi elin var-yoxunu kürüyüb,
Yollar kimi dolambacdır düşüncə.

Nə deyəçək gördüyündən babaya,
Doğru desə qan düşəçək araya.
Nə dərman var görən belə yaraya,
Yollar kimi dolambacdır düşüncə.

***

Gədik üstə onun yolu kəsildi,
Yolkəsənin yolda qalar gündəri*
Ya kölə ol, ya da ki, öl, dedilər,
Yolkəsənin yolda qalar gündəri.

-Bura uzaq qarlı dağlar başıdır.
Ölüm belə köləlikdən yaxşıdır,
Bu, mənə yox, böyük şaha qarşıdır,
Yolkəsənin yolda qalar gündəri.

Bunu deyib qılınçını çəkdi o,
Acıqanı kəsib, qırıb, tökdü o,
Bir da baxdı, gördü burda təkdi o,
Yolkəsənin yolda qalar gündəri.

***

Yolkəsənlər bir də çıxdı yoluna,
Göz ağardar ölüm qarlı zirvədən.
Yenə qılınc, yenə topbuz, yenə ox,
Göz ağardar ölüm qarlı zirvədən.

Üstüağın əli gedir yarağa,
Qaçır hamı, gücü verib ayağa,
Beş-beş gələn on-on düşür torpağa,
Göz ağardar ölüm qarlı zirvədən.

Gecə qızıl qan içində boğulur,
Yaraqlılar qalaq-qalaq yıxılı,
Qarlı gecə yolkəsəndən qorxulu

Göz ağardar ölüm qarlı zirvədən.
***
Təzə zirvə, təzə gədik, təzə tin,
Gədiklərin yumaq-yumaq yolu var.
Bir takım da kəlir haray-haşirlə,
Gədiklərin yumaq-yumaq yolu var.

Qılınc yarır gecə qarı, sazağı,
Yolkəsənlər çən tək alır oylağı,
Qar tutubdur buzlu, qarlı oymağı
Gədiklərin yumaq-yumaq yolu var.

Tale

Üstüağın döşü-başı yaralı,
Qan damcısı gözlərində qaralır,
Onun üzü yavaş-yavaş saralır,
Gədiklərin yumaq-yumaq yolu var.

***
Birdən dönüb o üç kərə bağırdı,
Sözbir, dilbir, əlbir haray biləndir.
Harayına o, Boz Qurdu çağırdı,
Sözbir, dilbir, əlbir haray biləndir.

Gündoğarda sökülürdü dan yeri,
Qızıl göyün qaşı döşü dipdiri,
Ulduzların baxışları dupduru,
Sözbir, dilbir, əlbir haray biləndir.

Uğuldadı sanki yaxın yal-yarğan,
Meşə, qaya, döş səsləndi bir azdan.
Qurd sürüsü yüyürürdü o yandan,
Sözbir, dilbir, əlbir haray biləndir.

***
Yolkəsənlər bağıraraq bayıldı,
Adam ölür çox-çox qanlı qorxudan.
Qurd ağzında yüz-yüz qarın söküldü,
Adam ölür çox-çox qanlı qorxudan.

Üstüağın qaralırdı gözləri,
Yavaş-yavaş bükükülüdü dizləri.
Ta anlaya bilməyirdi sözləri,
Adam ölür çox-çox qanlı qorxudan.

Yolkəsənlər qanlı yerlə bir oldu,
Hər bir yana qorxu-ürkü yayıldı,
Qurdu görüb Üstüağ da bayıldı.
Adam ölür çox-çox qanlı qorxudan.

***
Bu səs gedib çatdı bütün ölkəyə,
Qorxu-ürkü ayaq tutub yayılar.
"Qurd sürüsü yüz-yüz adam dağıdıb".
Qorxu-ürkü ayaq tutub yayılar.

Mehcə, Qammad dedi, bunlar yalandır,
Şaxta vurub, bu da qışda olandır.
Bu soraqlar soraqları dolandı.
Qorxu-ürkü ayaq tutub yayılar.

Üstüağ da gecə çox qan itirdi.
Boz Qurd onu öz belində gətirdi,
Yaralını Əkbitənə yetirdi.

Qorxu-ürkü ayaq tutub yayılar.

***

Boz Qurd dedi gördüyünü Mindona.
Boz Qurd adam dili bilib haçansa.
Ana "bala vay" deyərək ağladı,
Boz Qurd adam dili bilib haçansa.

Üstüağın yaraları sağaldı,
Ağrıları toxdayaraq yoxaldı,
Qurdu anıb düşüncəsi çoxaldı,
Boz Qurd adam dili bilib haçansa.

Boz Qurd onun yardımçısı, əlbiri,
Söz anlayan, haray bilən dilbiri,
Komabiri, arabiri, çölbiri,
Boz Qurd adam dili bilib haçansa.

Üstüağ söyləncisi

Qobuyerdən, Qobuçöldən gəlirlər,
Yola getmir öz-özüylə doğmalar,
Yelçəkəndən, yeləsəndən gəlirlər,
Yola getmir öz-özüylə doğmalar.

Bu, gilincdir, dərin kökü hardadır,
Bu, seyləncdir, başı, təki hardadır,
Düşüklükdür boşu, bərki hardadır,
Yola getmir, öz-özüylə doğmalar.

Qardaş, bacı, ata, bala dəyişir,
Bu gün belə, beş gün sonra deyişir,
Bir-birilə yaxın soydaş döyüşür,
Yola getmir öz-özüylə doğmalar.

***

Uzaq-uzaq el-obadan gəlirlər
Bir-birini yaxın, yaxın bilirlər,
Bir-birindən ötrü gedib ölürlər,
Yola getmir bir-birilə doğmalar.

Ey tanrılar, başbilənlər, siz deyin,
Gedib əyri otursaz da düz deyin.
Bu gilinci açın, bizə söz deyin,
Yola getmir bir-birilə doğmalar.

Yaranış bir, yaşayış bir, gediş bir,
Danışıq bir, körünüş bir, yeriş bir,
Baxış birdir, deyiş birdir, görüş bir,
Yola getmir öz-özüylə doğmalar.

***

Ölçüləri itirmişdi İşdayaq,
Hər istəyin ölçüsü var, yeri var.
O, Mehcəni çıxarmışdı başına,
Hər istəyin ölçüsü var, yeri var.

İndi qoca ağırlaşıb, təklənib,
Üzüntülər üzərində köklənib,
Göz tutulub, göz güzgüsü çirklənib,
Hər istəyin ölçüsü var, yeri var.

İşdayağın üzü daha külməyir,
Kim gedirsə Mehcə dönüb gəlməyir,
Ölüm günü çatıb, ancaq ölməyir,

Hər istəyin ölçüsü var, yeri var.

***

Darvidelə toplum yola salındı,
Çaxnaşmalar diri udur toplumu.
Mehcə, Qammad inandırdı hamını,
Çaxnaşmalar diri udub toplumu.

Vuruşmaqdan yaraqlılar yoruldu,
Sıraları, düzümləri daraldı,
Qaçan qaçdı, yerdə qalan qırıldı,
Çaxnaşmalar diri udur toplumu.

Mehcə çıxdı bu savaşda baş oldu,
O, Qammadla, çaxnaşmayla bir oldu
Darvidelli artdı birə-beş oldu,
Çaxnaşmalar diri udur toplumu.

***

Qarbaş gəldi, dilə tutdu Mehcəni.
Sınan ürək daha yamaq kötürməz.
Çox yalvardı, çox qorxutdu gəlini.
Sınan ürək daha yamaq götürməz.

Ellər, yurdlar bir də qalxdı ayağa,
Tutularaq Qarbaş döndü dustağa.
Kötəkləyib toy tutdular qonağa,
Sınan ürək daha yamaq köturməz.

Göndər* getdi Əkbitənə çaparaq,
Vergi verməz şaha bu yurd, bu torpaq,
Qorxutmayır bizi toplum, yal-yaraq"
Sınan ürək bir də yamaq götürməz.

***

Toplum yığdı uzaq yerdən Üstüağ,
Qobuyerdən, Qobuçöldən, Xançudan,
At istədi, yəhər, yaraq, döyüşçü,
Qobuyerdən, Qobuçöldən, Xançudan.

Dedi, Minel ölkəsindən güc alın,
Darvidelə gedin el-el səs salın,
Yemək, çörək olmasa da ac qalın.
Qobuyerdən, Qobuçöldən, Xançudan.

Çaxnaşçılar** acıqandır, siz bilin,
İşdayaqdır şahı böyük Minelin.
Vergisi var, tövçüsü var beş ilin,
Qobuyerdən, Qobuçöldən, Xançudan.

_____

Qasid
****Üsyançı***

***

Yüz min idi atlı, yürük, yaraqlı.
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.
Kədiklərdən, yarğanlardan ötdülər,
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

Dağ titrətdi, daş yaqdırdı andları
Köyü dəldi kişnərtisi atların,
Tozda itdi buludların qatları,
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

Yaraqlanıb ellər durdu ayağa.
Mehcə, Qammad, Qaraş çıxdı qabağa.
Qan ələndi 10 gün qara torpağa,
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

***

Qarbaş durdu Üstüağın dalında.
Qaplan gücü, qurd önəmi qolunda.
Qılınc çaldı İşdayaq şah yolunda.
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

Darvidelin obaları alındı,
Dəri başraq əllərindən salındı,
Öz evində Qammad dustaq olundu,
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

Qammad qaçdı yaraq, əltut dalınca,
Ağsaqqallar, başbilənlər yanınca,
Balasqeldə sarıldılar qılınca.
Güc birlikdə, güc qoldadır, sayda yox.

***

Qarbaş qaldı burda yerinc, baş oldu,
Çaxnaşmanı dayandırdı Üstüağ.
Min-min adam keçirildi qılınçdan,
Çaxnaşmanı dayandırdi Üstüağ.

Burda vergi, tövcü yenə yığıldı.
Öz başına iş körənlər dağıldı,
Boğuntunu yaradanlar boğuldu,
Çaxnaşmanı dayandırdı Ustüağ.

Basılaraq ellər qara geyindi,
Minel isə bayram tutdu, sevindi,
Mindon ana gənc oğluyla öyündü.
Çaxnaşmanı dayandırdı Üstüağ.

***

Üç il keçdi, öldü qoca İşdayaq,
Yerdir sonu uca-uca şahların.
Şahlığını Üstüağa verdi o,
Yerdir sonu uca-uca şahların.

Minel 40 gün yasa batdı, gülmədi,
Yasdan başqa Başev heç nə bilmədi,
Mehcə Qaraş yas yerinə gəlmədi.
Yerdir sonu uca-uca şahların.

Dağ başında şaha sonev tikdilər,
Başdaşına qızıl örtük çəkdilər,
Yan-yövrədə söyüd, çinar əkdilər.
Yerdir sonu uca-uca şahların.

***

Toplum yıqıb Qaraş döndü Minelə.
Öz-özünə əl qaldıran ər olmaz,
O, lappadan yaxaladı Qarbaşı,
Öz-özünə əl qaldıran ər olmaz.

İki toplum düzdə durdu üz-üzə,
Səpələndi lalə-lalə qan düzə.
Üstüağla Qaraş gəldi göz-gözə,
Öz-özünə əl qaldıran ər olmaz.

Vuruşurdu yaxın, uzaq qardaşlar,

Qızışırdı qanlı-qanlı tutaşlar,
Yarılırdı qılıncıyla döş-başlar,
Öz-özünə əl qaldıran ər olmaz.

***

-Ahay, Qaraş, mənim doğma qardaşım,
Gəl, sən şah ol, mən də sənin önərin,
Öz atanın yasına da gəlmədin,
Gəl, sən şah ol, mən də sənin önərin.

Biz qardaşıq, qanbir, elbir, ölkəbir,
Varlığımız, dirriyimiz birgədir.
Şahlıq isə ikimizə yengədir,
Gəl, sən şah ol, mən də sənin önərin.

Qarbaşı ver, Qarbaş böyük önərdir,
Acıqanın yürüşünə çəpərdir,
İç işlərdə biliklidir, təpərdir,
Gəl, sən şah ol, mən də sənin önərin.

***

- Gözüm yoxdur bacı, qardaş görməyə,
Gərək şahın könlü, başı olmasın.
Yandıraram Əkbitəni büsbütün,
Şahın gərək könlü, başı olmasın.

Mən gəlmişəm qızıl qanlar içməyə,
Sənin üstdən addımlayıb keçməyə,
Quş başları qılıncımla biçməyə,
Şahın gərək könlü, başı olmasın.

Bir qazana girə bilməz iki baş,
Mən şah olsam, nə Minel var, nə qardaş,
Mən ürəyi daş adamam, könlü daş,
Şahın gərək könlü, başı olmasın.

***

Al, bu biri, bu ikisi, bu üçü,
Sən kimsən ki, şah olasan, ay küçük,
Ala, bu sərt qılıncımın dad gücün,
Şahın gərək könlü, başı olmasın.

Üstuağın yaralandı sol qolu,
El içində var ölçüsü vuruşun.
Düşdü tutaq yaralanmış əlindən.
El içində var ölçüsü vuruşun.

Sağ əlilə vurdu onu Üstuağ,
Öz işini gördü tərsə şapalaq,
Qondu başı döşü üstə quşsayaq,
El içində var ölçüsü vuruşun.

***

-Bağışlaram səni, Qaraş, bu kərə,
Qılınc çəkməz bil ki, qardaş qardaşa.
Gəl, şah kimi otur atan yerində,
Qılınc çəkməz bil ki, qardaş qardaşa.

-Mənə şahlıq verən yerdə öləsən,
Bil şahlığı qol gücünə alırlar,
Gedib bir də qayıdaram vuruşa,
Bil şahlığı qol gücünə alırlar.

-Qabağına mən yaraqlı çıxmaram,
Qılınc çəkməz bil ki, qardaş qardaşa.
Saxlayaram şah yerini şah kimi,
Qılınc çəkməz bil ki, qardaş qardaşa.

***

Bu döyüşdə Darvidelli basıldı,
Basıq toplum köləliyə qatılar.
Yaraqlılar qaldı, geri dönmədi
Basıq toplum köləliyə qatılar.

Yerə qoydu sağ qalanlar yarağı,
Oturdular yerə kölə sayaqı.
Əyilərək hamı öpdü torpağı,
Basıq toplum köləliyə qatılar.

Dedilər ki, biz qalırıq Mineldə,
Biz deyirik, danışırıq bu dildə,
Qaraş bizi alçaldandır, əyildən,
Basıq toplum köləliyə qatılar.

***

Qaraş döndü evə, basıq, kimsəsiz,
Çöp də olsa itki üç qat ağırdır.
Çox duşündu ölçü-biçi yerini,
Çöp də olsa itki üç qat ağırdır.

Üç qat artdı Üstüağa acığı,
Açıb atdı üzündəki sarığı,
Nə sağaldar könlündəki yanığı,
Çöp də olsa itki üç qat ağırdır.

Bir il gəzdi, görünmədi bu eldə
Gəzdi Balasq, Misireldə, Mineldə.
Çində qaldı, dil öyrəndi bir il də,
Çöp də olsa itki üç qat ağırdır.

Şaman söyləncі

Qobuyerdə yaz tez gəlir, tez gedir,
Yaz qorxaqdır, gül incədir, yer yaşıl.
Layla çalır qayalara ləpələr,
Yaz qorxaqdır, gül incədir, yer yaşıl.

Qobuyerin qış ayları yamyaşıl,
Qışlaq olur sürülərə dağ-daşı,
Göy dənizə yaşıl qışlaq yaraşır.
Yaz qorxaqdır, gül incədir, yer yaşıl.

Qobuyerdə daşlar yeldən dil alır,
Sal qayalar kuləklərdə ud çalır,
Bulaqlar var yüz-min ildir qız qalıb,
Yaz qorxaqdır, gül incədir, yer yaşıl.

***

Kür çayıdır, yoxsa qoyun sürüsü,
Aşırımda, uçurumda, yarğanda,
Qorxa-qorxa bulud yağır, çiləyir,
Aşırımda, uçurumda, yarğanda.

Otlaqlarda naxır, ilxı sürünər,

İri bulud kölgəsidir sürülər,
Sürü çaydır, köpük-köpük görünər,
Aşırımda, uçurumda yarğanda.

Bulud durub balabanı dinləyir,
Arı bir-bir çiçəkləri dənləyir,
Göy gurlayır, qız bulaqlar inləyir,
Aşırımda, uçurumda, yarğanda.

***

Son evidir bura Turbax nənənin,
Turbax nənə torpaq olub göyərib.
Min ildir ki, Turbax nənə torpaqda,
Turbax nənə torpaq olub göyərib.

Durudaşdan, Əkbitəndən gəlirlər,
Sonevinin başdaşını silirlər,
Onu Minel ağbirçəyi bilirlər,
Turbax nənə torpaq olub göyərib.

Başəyimə* gəlir bura Üstüağ,
Dörd yanında. çalğı, mahnı, tap-taraq,
Al-al bəzək, boya, qadın dəf-daraq,
Turbax nənə torpaq olub göyərib.

***

-O bənzəyir ilk babası Turərə,
Qol, baş, kürək, boy babadan gəlmədir.
Ona çəkib əl tutmaqda, bağışda,
Boy, baş, kürək, qol babadan gəlmədir.

Oturubdur qızıl atın belində,
Dağ çəkili tunç topbuzu əlində,
Torpaq nənə qayğıları dilində,
Boy, baş, kürək, qol babadan gəlmədir.

At üstündə yaraşığı, durumu,
Arxasında qabağında toplumu,
Ağsaqqallar, başbilənlər qurumu,
Boy, baş, kürək, qol babadan gəlmədir.

***

Sonev üstdə Şaman yer-yer hərlənir,
Şaman göydən səs eşidən tanrıdır.
Gələçəkdən soraq tutub danışır.
Şaman göydən səs eşidən tanrıdır.

Göyqurşağı boyasında geyimi,
O, Torpaqdan alır, gücü, heyini,
Tanrılara çatır səsi, deyimi,
Şaman göydən səs eşidən tanrıdır.

***Təzim**

Deyib-deyib öz-özünü çərlədir,
Başı üstə çəliyini hərlədir,
Danışığı onun göylə, yerlədir,
Şaman göydən səs eşidən tanrıdır.

***

Şaman baxdı Üstüağa,
Göydən bir səs eşitdi o.
Bunu harda görmüşəm mən,
Göydən bir səs eşitdi o.

Gözü doldu, bulaqlaşdı,
Yanaqları dümağlaşdı,
Çəliyilə qucaqlaşdı,
Göydən bir səs eşitdi o.

Gözüm balam, anam, atam
Göydən gələn, göyə çatan,
Gəlsin mənə ağrın, qadan,
Göydən bir səs eşitdi o.

***

- Mən Gücərin uyğusuyam,
Oyan, eşit, Torpaq nənə.
Mən Turərin duyğusuyam,
Oyan, eşit, Torpaq nənə.

Yaşım olub iki min il,
Mən yer, su, od, bulud, çay, yel,
Bir il yoldur bizim Minel,
Oyan, eşit, Torpaq nənə.

Deyib Şaman şirikləndi,
Dili, ağzı köpükləndi,
Döşü, ordu görükləndi,
Oyan, eşit, Torpaq nənə.

***

İki min il qabaq gördüm,
Mindiyarın sonu yoxdur.
Gücər çatdı buzlaqlara,
Mindiyarın sonu yoxdur.

Doğmaları arayırdı,
Nə bir əltut, nə bir yardım,
Qar, qış oldu ana yurdu,
Mindiyarın sonu yoxdur.

Çox güləşdi, çox vuruşdu,
Ağ Ayıyla, Qaya Quşla,
Doğmalaşdı qarla, qışla,
Mindiyarın sonu yoxdur.

***

- Şah eşitsin məni bu gün,
Olacağı şah görəndir.
Görünməzi görənəm mən,
Olacağı şah görəndir.

Danışaram yerlə, göylə,
Çayla, çöllə, quşla, leylə,
Böyük Tanrim, özün söylə,
Olacağı şah görəndir.

Mən göylərə dirənərəm,
Buludlarla sürünərəm.
Görünməzə görünərəm,
Olacağı şah görəndir.

***

-Mən Şamanam, göy elçisi,
Qayqı, sayğı, uyğuyam mən.
Görünməzi görən gündən
Qayğı, sayğı, uyğuyam mən.

Bu il bolluq olacaqdır,
Çox saxlanclar dolacaqlır,

Şah çox yeri alacaqdır,
Qayğı, sayğı, uyğuyam mən.

Qaralıbdır söz içində,
Acıqanı öz içində,
Biri vardır yüz içində,
Qayğı, sayğı, uyğuyam mən.

***

Şaman yetdi uzü göyə,
Yerin, Göyün qulağı var,
Öz-Özüylə danışdı o,
Yerin, göyün qulağı var.

Bulud gəldi, göy tutuldu,
Köyə, yerə əl qatıldı,
Göz qıyıldı, qaş çatıldı,
Yerin, göyün qulağı var.

Gücər idi, bulud, yaqış,
Torpaq nənə susuz qalmış,
Göyər Torpaq, qalx bir qarış
Yerin, göyün qulağı var.

***

Şah əyilib diz qatdadı,
Gərək şah da diz qatdaya.
Torpaqlaşdı ulu nənə,
Gərək şah da diz qatdaya.

O, Torpağı ulu saydı,
Bir dirilik gücü duydu,
Sol dizini yerə qoydu,
Gərək şah da diz qatdaya.

Şaman yaddan çıxdı, qaldı,
Hamı şaha könül saldı,
İç boşaldı, gözlər doldu,
Gərək şah da diz qatdaya.

***

Yaqış yağdı, Torpaq güldü,
Güllər yerin gülüşüdür.
Qaraş gəldi yüz atlıyla,
Güllər yerin gülüşüdür.

Üstüağı görə-görə
Baxdı kəndə bilə-bilə,
Diz qatdayıb qoydu yerə,
Güllər yerin gülüşüdür.

-Ulu Torpaq, ulu Nənə,
Baş əyirəm bircə sənə,
Güc ver mənə, yer ver mənə,
Güllər yerin gülüşüdür.

***

Nənə, söylə kötükcənə,
Şahlıq kimdən-kimə çatar.
Mən Başevdən didərginəm,
Şahlıq kimdən-kimə çatar.

Gileyliyə gəlməmişəm,

Hələ sağam, ölməmişəm,
Bir öyüd ver görməmişə,
Şahlıq kimdən-kimə çatar.

Bələşsəm də al qanıma.
Gərək bir gün şah tanınam,
De, gəlmişəm öz yanına
Şahlıq kimdən-kima çatar.

***

Şaman aldı bu sorğunu,
-Şahlıq mənəm deyənindir.
Mənə Torpaq belə deyir,
Şahlıq mənəm deyənindir.

İstər şah ol, istər yolçu,
Bilici ol, ya da falçı,
İstər evcil, istər çölçü,
Şahlıq mənəm deyənindir.

Mən deyənin düzdür yönü,
Öncül çapar tutar önü,
Ancaq qandır yönü, günü.
Şahlıq mənəm deyənindir.

***

Kimdə mən var, güclü odur.
Doğru yolu qılınc açır.
Həm Başevdə, həm vuruşda,
Doğru yolu qılınc açır.

Biclik də var, birlik də var,
İkisi də əldən tutar,
Bunları da öyrən, bacar,
Doğru yolu qılınc açar.

İki qardaş qurşaq tutsun,
Güclərini gücə qatsın,
Qoy şahlığa güclü çatsın,
Doğru yolu qılınc açar.

***

Bu söz aldı Üstüağı,
Ölkəyə şah Qaraş olsun.
Qoy basılım qardaşa mən,
Ölkəyə şah Qaraş olsun.

İki qardaş güləşdilər,
Vurnuxdular, əlləşdilər,
Ara bir də dilləşdilər.
Ölkəyə şah Qaraş olsun.

Yer qazıldı diz yerindən,
Qopdu geyim yüz yerindən.
Qopmadılar öz yerindən,
Ölkəyə şah Qaraş olsun.

***

Şah Qaraşa girişmədi,
Çəm gəzirdi yıxılmağa,
Qaraşı şah etmək üçün,
Çəm gəzirdi yıxılmağa.

Bundan Qaraş sıxılırdı,
Yorulmuşdu, yıxılırdı,
Şah da yanıb yaxılırlı,

Çəm gəzirdi yıxılmağa.

Gördü hamı bu oyunu,
Şah güləşmir, şah yayınır,
Şah gözləyir öz soyunu,
Çəm gəzirdi yıxılmağa.

***

Ancaq Qaraş dözəmmədi.
Gözləmədi Üstüağı.
Yarağından yapışdı o,
Gözləmədi Üstüağı.

Son ayaqda qılınc çəkdi.
Vurdu qardaş qanı tökdü,
Həm tutuldu, həm diz çökdü,
Gözləmədi Üstüağı.

O yıxılıb yerdə qaldı,
Ağlayaraq haray saldı,
Saçlarını dartıb yoldu,
Gözləmədi Üstüağı.

***

Hamı öydü Üstüağı,
Öz-özünə güc gəlmişdi.
Qardaşını yıxmamışdı,
Öz-özünə güc gəlmişdi.

Şah güclüydü on qat ondan,
Güc də gəldi elə sonda,
Güc alıbdır iki yandan,
Öz-özünə güc gəlmişdi.

Bu, tanrının istəyidir,
Bükülməyən biləyidir,
Göyün Şaman dirəyidir.
Öz-özünə güc gəlmişdi.

***

Şaman durdu oxumağa,
- İki qardaş yolbir olsa.
Minel bütün çiçəklənər,
İki qardaş yolbir olsa.

Bir biləkdə bir güc olar,
Dörd biləkdə dörd güc olar,
Hər güclüdən yer güc olar,
İki qardaş yolbir olsa.

Körpü olun hər küsənə,
Yelçəkəndən, Yeləsənə,
Qarlı qışda buz isinər,
İki qardaş yolbir olsa.

***

-Ulu Gücər göydür yağır,
Torpaq nənə güllən, deyir
Mən başının üstündəyəm,
Torpaq nənə güllən, deyir.

Qaf dağının börküyəm mən,
Ağ Ayının kürküyəm mən.

Yağışam mən, bürküyəm mən,
Torpaq nənə güllən, deyir.

Gücər, Düzər, Qoşar harda,
Sonevləri buzda, qarda
- Siz hardasız, tanrı orda,
Torpaq nənə güllən, deyir.

***

Şaman deyib çox oxudu,
Torpaq nənə dinməz olub.
Ha çağırdı yeri, göyü,
Torpaq nənə dinməz olub.

Bu yığnağın nəyi pisdi,
Şah bizlərdən niyə küsdü,
Birdir yerin altı, üstü,
Torpaq nənə dinməz olub.

Bu gün yazın ilk günüdü,
Qışın üç aylıq sonudu,
Günəş ulu, il yenidi,
Torpaq nənə dinməz olub.

***

Şah Şamanı qonaq etdi,
Başev qonaq sevən deyil,
Bir ay qaldı, bir il qaldı.
Başev qonaq sevən deyil.

Görgüləri burda gördü,
Şaha öyüd, toxdaq verdi.
Ancaq Başev bir təhərdi,
Başev qonaq sevən deyil.

Yozmaçısı, yazıçısı.
Qapı kəsən qapıçısı,
Sözü atan atıcısı,
Başev qonaq sevən deyil.

***

Bir gün Şaman şaha dedi:
-Yeləsəni almalısan.
Bizə ordan sazaq əsir,
Yeləsəni almalısan.

Dəyişilib yollar indi.
Darvidel də bizdən döndü,
Bizə qarşı qoyur Hindi,
Yeləsəni almalısan.

Çinə yeni toplum göndər,
Öz yolundan onu döndər,
Qalxan başa qılınc endər,
Yeləsəni almalısan.

***

Burda sözün dəyəri var,
Göyə qapı açan sözdür,
Söz tanrımız gəlir-yolda,
Göyə qapı açan sözdür.

Uçaldacaq o özünü,
Dəyişəcək yer üzünü,
Yazacaqlar hər sözünü,
Göyə qapı açan sözdür.

O da sənin belindəndir,
Dili Minel dilindəndir,
Kökü Duzgöl kökündəndir,
Göyə qapı açan sözdür.

***

Şahım dəyiş Başevini,
İllər, yollar dəyişilir.
Təkərənlik yolu keçib,
İllər, yollar dəyişilib.

Dəyişilib Ay da, Gün də,
Ər taparsan yüzdə, mində,
Qonşulara elçi göndər,
İllər, yollar dəyişilib.

Bu yollarda yol dolaqdır,
Yol get göylə, yer çalaqdır.
Biçlik var ki, bir yaraqdır,
İllər, yollar dəyişilib.

***

Çox inanma Qaraşa sən,
Çox inanan çox uduzar.
Onda inam, düzlük yoxdur.
Çox inanan çox uduzar.

Dörd yanına bir əl gəzdir,
Qonşuların sənə gözdür,
Sənin yolun, sözün düzdür.
Çox inanan çox uduzar,

Gəncsən, ancaq böyük ərən,
Çıx biclərdən biclik öyrən.
Hara çatar bu yol görən,
Çox inanan çox uduzar.

Döyüş söyləncisi

Əkbitənə qonaq bol-bol gəlirdi,
Başev idi ölkələrə Əkbitən.
Bura böyük alqı-satqı yeriydi,
Başev idi ölkələrə Əkbitən.

Bura gəlir yerli, yersiz olanlar,
At, ot, dəvə, kölə yaraq alanlar,
Kimsəsizlik yollarında qalanlar,
Başev idi ölkələrə Əkbitən.

Üstüağı üstün gücda, bacarda,
Dolu-dolu saxlancları açarda.
Atlıları iti uçar uçardan
Başev idi ölkələr Əkbitən.

***

Üstüağın oturağı* bəzəkli,
Göz oxşayır inci içrə bər-bəzək.
Şah börkündə durudaşlar, sudaşlar,

Göz oxşayır inci içrə bər-bəzək.

Bu Başevin üç min ildir özülü,
Gurgurlarda qızıl işıq süzülür.
Qızılayaq söykəncləri düzülu,
Göz oxşayır inci içrə bər-bəzək.

Güldən gözəl qızlar birgə oynayır,
Qara gözlər ulduz-ulduz parlayır,
Dınqır çalan qız barmaqlar qanayır,
Göz oxşayır inci içrə bər-bəzək.

***

Balasq-elçi deyir Minel dilində:
-Alqı-satqı yol deyildir, damardır.
Gəmilərim suboğazda, körfəzdə,
Alqı-satqı yol deyildir, damardır.

Yük gətirək, yük götürək buradan,
Götürülsün gərək küsü aradan,
Bir yaradıb bizi böyük yaradan,
Alqı-satqı yol deyildir, damardır.

Biz gələndə üç su yolu keçmişik,
Gəliş-gediş yollarını ölçmüşük,
Özümüzə sizi qardaş bilmişik,
Alqı-satqı yol deyildir, damardır.

Taxt

***

-Enli gəmi gətirmişik satdığa
Dənizləri yarıb keçən gəmidir.
Çinə getmək su yoluyla qolaydır,
Dənizləri yarıb keçən gəmidir.

Gəmiləri biz qoyuruq satdığa,
Yol vermərik bir kiçicik artığa,
İstəsəniz dəyişərik pambığa,
Dənizləri yarıb keçən gəmidir.

Üstüağın gəmiləri çox idi,
Ancaq Balasq bağlaşması yox idi,
Darvidellə əltutmalar sıx idi,
Dənizləri yarıb keçən gəmidir.

***

Çıxdı Qaraş özü yerinc yerinə,
Yerinc şahdan güclü olar yerində.
Baş ər qoydu Başevində Qammadı,
Yerinc şahdan güclü olar yerində.

Vergi yığdı, Əkbitənə vermədi,
Ölkə açlıq içindəydi, görmədi,
Üstüağla barışığa girmədi,
Yerinc şahdan güclü olar yerində.

Küsu, acıq tökülürdü üzündən,
Qan damırdı hər acıqlı sözündən,
Küsü vardı, öc, üzüntü gözündə,
Yerinc şahdan Güclü olur yerində.

***

Gecə-gündüz öz içini yeyirdi,
Küsü çəndir, acıq oddur meşədə.
Arıqlayıb öz odunda yanırdı,
Küsü çəndir, acıq oddur meşədə.

Elçiləri Çinə, Hində gedirdi,
Günü sayıb aydan nəsə güdürdü,
Öz içini yeyib hər gün didirdi,
Küsü çəndir, acıq oddur meşədə.

Öz qızını verdi ona xalası,
Toxdamadı yenə gizli yarası.
Sevinmədi İşdayağın balası,
Küsü çəndir, acıq oddur meşədə.

***

Qan düşünüb günü qara qan oldu,
Qanla yudu acığını o qancıl,
Əkbitənə gizli yürüş yapdı o,
Qanla yudu acığını o qancıl.

Neçə mini qılıncından keçirtdi,
Neçə minə qanı su tək içirtdi,
Neçə mini qovub yurddan köçürtdü,
Qanla yudu acığını o qancıl.

Qarbaş çıxdı qabağına enişdə,
Yaraladı o, Qarbaşı döyüşdə,
O göndərdi Üstüağa söyüş də,
Qanla yudu acığını o qancıl.

***

Gəlib durdu qabağında Üstüağ,
Dur qardaşın qabağında yaraqsız,
Sağ əlində bircə tutaq var idi,
Dur qardaşın qabağında yaraqsız.

Qaraş vurdu, vurdu, qolu yoruldu,
Dəmir tutaq neçə yerdən yarıldı.
Birdən qılınç parçalandı, qırıldı,
Dur qardaşın qabağında yaraqsız.

Topbuz, bizuç, balta düşdü əlindən,
İti bıçaq o çıxartdı belindən,
Qatı söyüş, alçaq sözlər dilində,
Dur qardaşın qabağında yaraqsız.

***

Qardaş dedi öz yolunu dəyişdi,
Yaraq tutmaz bunca qardaş qardaşa.
Acığından yandı, yandı tüküldü
Yaraq tutmaz bunca qardaş qardaşa.

Birdən durdu, son gücünü topladı,
Bıçağını öz köksünə sapladı,
Ürəyində qan tuluğu partladı,
Yaraq tutmaz bunca qardaş qardaşa.

Son güc, son qan, son söz bu da son vuruş,
Deyin, kimə gərək idi bu duruş,
Dön tanrıdan özün bunu sən soruş,
Yaraq tutmaz bunca qardaş qardaşa.

***

Darvidelə yürüş etdi Üstüağ
Yanqı, acıq qılıncdan da itidir.
Neçə oba, neçə min ev dağıldı,
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

Qalın tüstü örtdü, göyü, günəşi,
Şah Mehcənin gəlinilə üzləşir,
Qucağına alır körpə Qaraşı,
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

Körpə gülür, şah elə bil ayılır,
Ürəyinə bir doğmalıq yayılır,
Acıq keçir, ancaq gözlər qıyılır;
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

***

Mehcə, Qammad düşür qanlı əllərə,
Tapşırılır sevgiləri yellərə,
Söyləmc olur, qalır doğma ellərə.
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

Başev dözmür bu yürüklü savaşa,
Verir toplu vergiləri Qarbaşa,
Qılınc çəkməz bunca qardaş qardaşa,
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

Qammadçılar dənizəcən qovulur,
Saxlancların varı göyə sovrulur,
Döyüşlərdə qılınç qalxan yorulur,
Yanğı, acıq qılıncdan da itidir.

***

Əkbitənə üstün dönür Üstüağ,
Körpə Qaraş qollarının üstündə,
Deyir, - özüm böyüdərəm körpəni
Körpə Qaraş qollarının üstündə.

Qoy bu Qaraş Mindiyara şah olsun,
Acıqanın işi-gücü vay olsun,
Qoy Turərə İşdayağa tay olsun,
Körpə Qaraş qollarının üstündə.

Körpə baxır şaha, gülür, oynayır,
Qara, duru qoşa gözlər qaynayır,
Şah Başevin qapısında dayanır,
Körpə Qaraş qollarının üstündə.

***

Gücləndikcə, yaxın, uzaq qonşular,
Qorxurdular Mindiyardan, Mineldən,
Balasq, Misir, Asur, İlam, Hind, Çinel,
Qorxurdular Mindiyardan, Mineldən.

Dənizlərdən dənizlərə yolları
Gəmiləri, sürüləri, malları,
Hardan hara uzanmışdı, qolları,
Qorxurdular Mindiyardan, Mineldən.

Satqılarda durudaşı, göydaşı,
İyid idi, gənci, əri, çalbaşı.
Dönməz idi, Üstüağı, Qarbaşı,
Qorxurdular Mindiyardan, Mineldən.

***

Yelçəkəndən Yeləsənə Mindiyar,
İki Qobu, iki Boğaz arası,
Günçıxandan, Günbatana Mindiyar,
İki Qobu, İki Boğaz arası.

Bir yan söykgənc uzaq-uzaq buzlağa,

Bir yan keçid körfəz yuyan duzlağa
Söykənirdi, yüz ölkəyə, yüz dağa,
İki Qobu, iki Boğaz arası.

Geniş idi, çox uzunsov çevrəsi,
Dənizlərdə yüz-yüz gəmi, bərəsi,
Ellərinin ağı, göyü, qarası,
İki Qobu, iki Boğaz arası.

***

Burda idi Ahurmuzda inancı,
Suya, oda bağlı olub adamlar.
Yaxşılıqla Əhriməni qovublar,
Suya, oda bağlı olub adamlar.

Ahumuzda yaradıbdır hamını,
Tay-tay açıb yaxşılıqla qapını,
Yaxşılıqdan hörüb uca damını
Suya, oda bağlı olub adamlar.

Qoyun kəsib, atla, dəvə oçağa,
Bolluq gəlib çölə, düzə otlağa,
Pislik qorxub çəkilibdir qırağa,
Suya, oda, baqlı olub adamlar.

***

İldə bir yol ocaq başı dolurdu.
Kəsilərin* qanı düzü alırdı.
Göylə yerin birgəliyi qalırdı.
Suya, oda bağlı olub adamlar.

Ocaqları Yastıdağda, Düzgöldə,
Üç yol gəlir şah ocağa bir ildə,
İldə üç yol ölgünlüyü dirildər,
Suya, oda bağlı olub adamdır.

İç qatına inam, inanc dolanda,
Yaradandan yarıt gücü alanda,
Sudan duru, aydan arı olanda,
Suya, oda bağlı olub adamlar.

***

-Diriləşdik, durulaşdıq bu odla,
Baxış iti, qılınc iti, əl iti,
Bizə güc ver acıqandan öc alaq.
Baxış iti, qılınc iti, əl iti.

Mindiyarın şahı mənəm Üstüağ,
Yardım göstər Asur şaha biz bataq,
Onu alıb bu ölkəyə biz qataq,
Baxış iti, qılınc iti, əl iti.

Böyük Tanrı, oçağımı alışdır,
Dəçlə, İrtış çaylarımı calaşdır,
Mənim şahlıq duyumumu bollaşdır
Baxış iti, qılınc iti, əl iti.

***

Şah yenicə qayıtmışdı ocaqdan,
Yeni ocaq qalanmışdı gözündə.
Asur toplum göndərmişdi Minelə
Yeni ocaq qalanmışdı gözündə.

Kobudluqda adam deyil, yabadır,

Qaniçəndir, gözü, başı qabadır,
Bura çəkən onu buğda, arpadır,
Yeni ocaq qalanmışdı gözündə.

Şahla Qarbaş getdi böyük savaşa,
İlameldə qoçlar gəldi baş-başa,
Yer qoymadı sözə, dilə, barışa,
Yeni ocaq qalanmışdı gözündə.

***

-Az lovğalan Asur şahı, bu yerdə,
Yelə verər var-yoxunu lovğalar.
Lovğa sənsən, var, vergidən doymursan,
Yelə verər var-yoxunu lovğalar.

- Mən gəlmişəm çapım bu bol ölkəni
Qılınclaram səni, sənin kölgəni.
- Çox güclüdür sənin şahlıq görkəmin,
Yelə verər var-yoxunu lovğalar.

-Mənə buğda, arpa, saman gərəkdir,
Bilirdim ki son istəyin çörəkdir.
-Toplumumda ac olmayam tək-təkdir,
Yelə verər var-yoxunu lovğalar.

***

-Üstüağla üzləşməyə gəlmişəm,
Gedişləri poza bilər bu gəliş.
Gəl, qılınca əl atmadan danışaq.
Gedişləri poza bilər bu gəliş.

-Mən qılıncla danışıram döyuşdə,
Qılınc mənə əl tutubdur hər işdə,
-Basılarsan bu lapbadan yürüşdə,
Gedişləri poza bilər bu gəliş.

Mən basılmaz, gənc bir şaham, on ildir,
Sən Üstüağ olduğumu nə bildin?
Kim basıldı daha o, şah deyildir,
Gedişləri poza bilər bu gəliş.

***

Üstüağın boy-buxunu iriydi.
Döyüşlərdə yaraq işlət, tez-tov ol.
Asur şahı qoxutmurdu bu görkəm,
Döyüşlərdə yaraq işlət, tez-tov ol.

Mindiyarın ərlərinin hoy-hoyu,
Acıqanı qaçar qoyur çöl boyu,
İti oxlar göz çıxarır, göz ovur,
Döyüşlərdə yaraq işlət, tez-tov ol.

Qılınclaşma, topbuzlaşma oxlaşma,
İki yanda seyrəkləşmə, sıxlaşma,
Düşür Asur sırasına çaxnaşma,
Döyüşlərdə yaraq işlət, tez-tov ol.

***

-Gəl, güləşək, ahay böyük Asur şah.
Dözüm dizdə, güc güləşdə bəllənər.
Kim basıldı özü geri otursun,
Dözüm dizdə, güc güləşdə bəllənər.

-Çox arxayın danışırsan, Üstüağ,
Öpər sənin kürəyini bu torpaq.

- Gəl, sonrakı barışığa yer qoyaq.
Dözüm dizdə, güc güləşdə bəllənər.

-Sən güləşçi Asur şahsan, bəllidir,
Ancaq başın havalıdır, yellidir.
Mən cavanam, sənin yaşın əllidir,
Dözüm dizdə, güc güləşdə bəllənər.

***

-Mindiyarı böyüdürsən günbəgün,
Bu gedişlə böyük qalmaq çətindir.
Ayağını yerin boyda uzat sən.
Bu gedişlə böyük qalmaq çətindir.

-Suboğazdan Xançuyacan Mindiyar,
Ordan bura 50 günə at çapar,
Gəl, güləşək, görüm səndə nə güc var,
Bu gedişlə böyük qalmaq çətindir.

-600 min köləm vardır qurd basan.
Onlardan da biri sən qurd olarsan,
Onda sən də öz adını alarsan,
Bu gedişlə böyük qalmaq çətindir.

***

- Ölkəm-Körfəz, Xançu, Qobu, Buzboğaz,
Tanrıların ölkəsidir Mindiyar.
Uc-bucağı görünməyən dördbuçaq,
Tanrıların ölkəsidir Mindiyar.

Bu ölkədə min el, min yurd yerləşir,
Ağ qarayla, qurd quzuyla birləşib,
Bu yerlərin atı, qurdu ərləşib.
Tanrıların ölkəsidir Mindiyar.

Ərənləri ölkəbasan qurdbasan,
Yırtıcılar arasında ov busan,
Tanrılara mahnı qoşan, söz yazan,
Tanrıların ölkəsidir Mindiyar.

***

Güləşdilər, yer şumlanıb qazıldı,
Torpaq dizdən, yer dirsəkdən güc alır.
Üç gün çəkdi süpürləşmə, güləşmə,
Torpaq dizdən, yer dirsəkdən güc alır.

Geyimləri dağım-dağım dağıldı,
Hərdən bu şah, hərdən o şah bağırdı,
Bu tutaşa min-min ərən baxırdı,
Torpaq dizdən, yer dirsəkdən güc alır.

Üçüncü gün onlar döndü tapdağa,
Asur şahın beli gəldi torpağa,
O güc verdi sözə, dişə, dırnağa,
Torpaq dizdən, yer dirsəkdən güc alır.

***

Asur şahdan üz döndərdi yüz min ər,
Eli, yurdu diri tutan başçıdır.
Yaraqları yerə qoyub durdular,
Eli, yurdu diri tutan başçıdır.

Asur şahı bu güləşlə basıldı,
Əllərindən qara kəndir asıldı,

Adı kölə sırasında yazıldı,
Eli, yurdu diri tutan başçıdır.

Asurelli, min-min kölə, şah kölə,
Qabaqdasa çox döyüşlər var hələ,
Qapı oldu Mindiyara, Minelə,
Eli, yurdu diri tutan başçıdır.

***

Yol açıldı uzaq dəniz yoluna.
At yolundan yeydir gəmi yolları.
İndi uzaq-uzaq yollar sudandır,
At yolundan yeydir gəmi yolları.

Açılmışdı üç dənizə beş qapı,
At gəmilər dənizlərdə yel çapır,
Mindiyardan ölkələrə yol tapır,
At yolundan yeydir gəmi yolları.

Gəmilərin gömgöy sudan yolları,
Avar çəkər kölələrin qolları,
Gedib-gələr Mindiyarın malları,
At yolundan yeydir gəmi yolları.

İlk sevgi söylənci

Hər yer, hər yurd dəyişirdi büsbütün
Dəyişməyən çürüyəcək, öləcək,
Yer, göy, adam, dağ-daş, zəmi, nə ki var,
Dəyişməyən çürüyəcək, öləcək.

Ölkələrdə, diyarlarda,yurdlarda,
Doğulurdu yeni-yeni adlarda.
Ot bitirdi kəsəklərdə, çatlarda.
Dəyişməyən çürüyəcək, öləcək.

Dəyişməyən bulud, günəş, tanrıdır
Bir də oddur, bir də ana bağrıdır.
Qalan nə var, dəyişməyə doğrudur,
Dəyişməyən çürüyəcək, öləcək.

***

Kim dəyişdi, nə dəyişdi, o qaldı,
Yaşamağın yolu birdir, dəyişmək.
Dəyişməyən ölüşkəyib qartacaq,
Yaşamağın yolu birdir,-dəyişmək.

Çox böyüdü, artdı el-el Mindiyar,
Yeni yerlər, yeni adlar, adamlar.
Mindiyarda böyük tanrı gücü var,
Yaşamağın yolu birdir,-dəyişmək.

Mindiyarın ağdan idi başrağı,
Başraq altda çoxalırdı torpağı,
Çox gəlirdi, çox gedirdi qonağı,
Yaşamağın yolu birdir,-dəyişmək.

***

Vurulmuşdu bir gözələ Üstüağ,
Sevgi şahda, dilənçidə bir olur.
Qobuyerdə öz soyundan qız idi,
Sevgi şahda, dilənçidə bir olur.

Götükcəydi Manay ulu Qızbaxa,
Ad qoymuşdu Qızbax ana torpağa,

Vurulmuşdu şah da o al yanaqa,
Sevgi şahda, dilənçidə bir olur.

İstəyirdi Üstüağı Manay da,
Görüşmüşdü bir görüşlü dolayda,
Doğulmuşdu onlar bir gün, bir ayda
Sevgi şahda, dilənçidə bir olur.

***

Dəyişmişdi başdan-başa Üstüağ,
Sevən bir az küskün olur, kal olur.
Dindirmirdi anasını, Qaraşı,
Sevən bir az küskün olur, kal olur.

Birdən bir ay, evdən, gözdən itirdi.
O gizlicə Qobuyerə gedirdi,
Gedib elə qarışırdı, itirdi.
Sevən bir az küskün olar, kal olar.

Manay yaraq oynadırdı əlində
Qılınc, balta, bıçaq, ataq belində,
Sərt yapışıq, sərt söz şirin dilində,
Sevən bir az küskün olar, kal olar.

***

Onlar qoşa at çapırdı, gəzirdi
Bu sevgini tanrı özü görürdü.
Sevinc indi quru söz də onlara,
Bu sevgin tanrı özü görürdü.

Dil açmışdı, danışırdı çiçəklər.
Çimişirdi şah gölündə diləklər,
Danışırdı daşlar, döşlər, ətəklər,
Bu sevgini tanrı özü görürdü.

Ağ buluddan günəş yaşmaq tuturdu.
Ay utanıb dağ dalında batırdı,
Gül yollara gül qoxusu qatırdı.
Bu sevgini tanrı özü görürdü.

***

Güllər sevgi öyrənirdi onlardan,
Çiçəklər də sevənləri sevirlər.
Sərilirdi ayaqları altına.
Çiçəklər də sevənləri sevirlər.

Gül gülüşlə çağırırdı onları.
Güzgülüydü güllər ilə yolları,
Birləşirdi ürəkləri, qolları.
Çiçəklər də sevənləri sevirlər.

Baş yuxulu, qalan bir cüt göz idi.
İsmələri gülüş idi, söz idi.
Öpdükləri gül gülüşlü üz idi,
Çiçəklər də sevənləri sevirlər.

***

-Çoxdan idi, gülüm, sənə göz idim.
- Sevənlərə nə eləsə göz elər.
- Gizli gəlib sənə baxıb güdürdüm,
- Sevənlərə nə eləsə göz elər.

- Sənsiz qala bilməyirdim özümdə,
Uşaq kimi kövrəlirdim dözümdə.
Neçə ildir qalıb gözüm gözündə,

Sevənlərə nə eləsə göz elər.

Mənə, gülüm, sən şahlıqdan ucasan,
Qız könlünü gərək mənə açasan.
Şah evinə ay tək işıq saçasan,
Sevənlərə nə eləsə göz elər.

***

–İstəyimdə nəsə qorxu duyuram,
Sevgi bütün anlaqlardan ucadır.
Mən özümü hərdən yazıq sanıram.
Sevgi bütün anlaqlardan ucadır.

Heç bilmirəm Başev məni sayarmı,
Duyğulanıb sevgimizi duyarmı,
Uçar-uçar yaşamağa qoyarmı,
Sevgi bütün anlaqlardan ucadır.

- Başev azdır, səni Minel sevəçək,
- Minel artıb olub indi Mindiyar.
- Sənə Minel sevgi şahı deyəcək,
Minel artıb olub indi Mindiyar.

***

Sonev də var, son söz də var, son yol da
Heç bir işdə son cızığa varma sən.
Bir yer saxla son görüşə, son sözə.
Heç bir işdə son cızığa varma sən.

Gördün dözüm son çızığa dayandı,
Acıqanın gözü qana boyandı.
Yerə vurma son inamı, son andı,
Heç bir işdə son cızığa varma sən.

Son gəlibsə yay gününü qış tutar,
İpək könlü sal buzlardan daş tutar,
Acıqanın acıqları baş tutar,
Heç bir işdə son cızığa varma sən.

***

Çox getdilər, gündüzləri yordular,
Gecə-gündüz, yay-qış yoxdur sevgidə.
Oyaq qalıb gecələri yordular,
Gecə-gündüz, yay-qış yoxdur sevgidə.

Yollar- yallar, eniş-yoxuş dağ idi,
Göllər güzgü, çaylar boyun bağıydı,
Burda doğu, orda batı çağıydı,
Gecə-gündüz, yay-qış yoxdur sevgidə.

Qovmuşdular gözlərindən yuxunu,
Yırtıçıdan, seldən, sudan qorxunu,
Görmürdülər, deyən batı, doğunu,
Geçə-gündüz, yay-qış yoxdur sevgidə.

***

-Sənsən böyük Mindiyarın gəlini,
Gəlin elə şah deməkdir Başevdə.
Mən şahamsa, sən də mənim şahımsan.
Gəlin elə şah deməkdir Başevdə.

Orda hamı öz yerini biləndir,
Orda hamı, gülüm, sənin köləndir,
"Öl" söyləsən, bil ki, hamı öləndir,
Gəlin elə şah deməkdir Başevdə.

Manay, sən ki, mənim ulu soyumsan
Sən anamın gəlinisən, Toyusan,
Gözəllikdə günəşimsən, ayımsan.
Gəlin elə şah deməkdir Başevdə.

***

Sevgi tutub əllərindən apardı.
Görgörün də şah tanrısı sevgidir.
Qoşalaşıb qarışdılar görgörə.
Görgörün də şah tanrısı sevgidir.

Nağıllaşıb onlar çox-çox getdilər
Çapıb, çapıb çaparları ötdülər,
Dağda-daşda, meşələrdə itdidər,
Görgörün də şah tanrısı sevgidir.

Sevgi birdir iki gəncə verirlər
O yuxudur, bir yuxuya girirlər,
Nə görsələr ikilikdə görürlər,
Görgörün də şah tanrısı sevgidir.

***

-Biz hardayıq, hara belə Üstüağ.
-Nə görürsən burda sevgi adlanır,
-Mən qorxuram bu yerlərdən Üstüağ,
-Nə görürsən burda sevgi adlanır.

-Mən qorxuram bu sevgidən, sevgilim,
Başevi yox, gərək səni ev bilim.
Məni hara aparırsan, ay gülüm.
Nə görürsən burda sevgi adlanır.

-Ayılt məni, yuxudayam deyəsən,
Yatmayıbsan bu yuxuda bəyəm sən?
Bax bu gündən mənim könlüm, yiyəmsən,
Nə görürsən burda sevgi adlanır.

***

-Bir soydanıq, ancaq yeddi arxadan,
Bir soylular evlənərsə, nə olar.
Kim demişdi bir soyludan ev olmaz,
Bir soylular evlənərsə, nə olar.

Sevgi varsa, inam varsa Qam ata.
Nə ad qoyaq bu sevgiyə, bu ada.
Hansı dəniz su qataçaq bu oda.
Bir soylular evlənərsə, nə olar.

Mən gedərəm Odər ata yanına.
Yetirərəm Qobuyerin Qamına.
Baxsın mənim ürəyimə qanıma.
Bir soylular evlənərsə, nə olar.

***

Mən bilirəm, Şaman "olmaz" deyəcək,
Gülmə bizə, gülmə sevgi tanrısı.
Odər ata, "olar, olar", deyəcək,
Gülmə bizə, gülmə, sevgi tanrısı.

Sevgi nədir, sevgi özü tanrıdır.
Qam Odərlə düşüncədə ayrıdır,
Sevgi, üzü tanrılara sarıdır,
Gülmə bizə, gülmə, sevgi tanrısı.

Yer saxlasaq yeddi arxa soyuna,
Biz qatmasaq sevgimizi toyuna,
Nə düşəcək könlümüzün payına,
Gülmə bizə, gülmə sevgi tanrısı.

***

-Yeddi arxa keçib gedib, Manayım,
Qan dəyişir, fırlanarsa yeddi yol.
Tanrı səni sevgi üçün yaradıb,
Qan dəyişir, fırlanarsa yeddi yol.

Min il qabaq bibim Qızbax yaşayıb.
Bizə düşmür o soy paydan yaş payı,
Bizə gəlib çatmır ondan quş payı,
Qan dəyişir, fırlanarsa yeddi yol.

Manay, sənə yalvarıram diz üstə,
İstəyirsən düşüb qalım üz üstə,
Nə istəsən, nə diləsən göz üstə.
Qan dəyişir, fırlanarsa yeddi yol.

***

-Gərək gedək biz Şamanın yanına,
Şaman bizə hər bir işdə öyüddür,
İnanmıram Başevdəki Odərə,
Şaman bizə hər bir işdə öyüddür.

Mən qorxuram, sevgimizdə düyün var,
O yox desə, qoy yox olsun nə olar,
Uzaq olluq, sevgimiz də yaşayar,
Şaman bizə hər bir işdə öyüddür.

Dediyimə böyük şahım, gülmə sən,
Körüşməsək, sevəcəyəm səni mən,
Ərən ollam, nə görmüsən gəlində
Şaman bizə hər bir işdə öyüddür.

***

Yox, mən səndən əl çəkmərəm, yaxşı bil,
Kor biryolluq tutduğunu buraxmaz.
Mən də, gülüm öz sevgimin koruyam,
Kor biryolluq tutduğunu buraxmaz.

Bir kökdəndir, bir soydandır minelli,
Bütün köklər bir soydandır, bu, bəlli,
Al yanaqlım, incə bellim gül əllim,
Kor biryolluq tutduğunu buraxmaz.

Ürəyimdə daha dözüm qalmayıb,
Sənin kimi gözəl görən olmayıb,
Heç kəs, gülüm sevgisində solmayıb,
Kor biryolluq tutduğunu buraxmaz.

***

Artdı sanki ağırlaşdı Üstüağ,
Sevgi sözü, öpüş dadı biləndən.
Manayını oxşadıqca ucaldı,
Sevgi sözü öpüş dadı biləndən.

Şahlığını unutmuşdu elə bil,
Sevgi olan yerdə heç kəs şah deyil,
Şah sevgiyə bir kölədir, yaxşı bil,
Sevgi sözü, öpüş dadı biləndən.

Sevgi nədir, uçan quşa qanaddır,
O, qanadlı quşa yəhərsiz atdır,
O sevəni, sevgiyəcən ucaltdı,
Sevgi sözü, öpüş dadı biləndən.

***

Onlar gəlib Yastıdağa çatdılar,
Nə dadlısan, ey uşaqlıq illəri.
Tanış yerlər qız həyalı bulaqlar,
Nə dadlısan, ey uşaqlıq illəri.

Bu yerlərdə dərin yuxu yataydım,
Yuxularda əlim sənə çataydı,
Qaça-qaça səni daldan tutaydım,
Nə dadlısan, ey uşaqlıq illəri.

Bu dağdağan, bu yemişan, bu fısdıq,
Çay daşları bir-birinə qu yasdıq,
On addımlıq yerdə niyə biz azdıq,
Nə dadlısan, ey uşaqlıq illəri.

***

Şaman ata belə dedi toy günü:
-Çox yaxına yaxın durmaq yasaqdır,
"Bacı, qardaş, ata, bala, qız, ana,
Çox yaxına yaxın durmaq yasaqdır.

Götükcədir Manay ulu Qızbaxa,
Çoxdan itib, çoxdan ötüb bu axar,
Saysan iki min ildən də çox çıxar,
Çox yaxına yaxın durmaq yasaqdır.

Manay qızı ala bilər Üstüağ,
Soy kökləri uzaqdadır çox uzaq.
Evlənənlər qoy evlənsin bu sayaq,
Çox yaxına yaxın durmaq yasaqdır.

***

Odər ata belə dedi toy günü:
-Kökə görə seçilməyir adamlar.
Hamı birdir, hamı odun köləsi,
Kökə görə seçilməyir adamlar.

Sevgi oddur, onda yanan arıdır,
Sevgi odsa, onda o da tanrıdır.
Sevən aydan arı, sudan durudur,
Kökə görə seçilməyir adamlar.

Taprı deyir, əl-qolunuz açıqdır.
Cızıq qoymaq istəklərə artıqdır.
Cızıq qoyan öz içindən yanıqdır
Kökə görə seçilməyir adamlar.

***

Şaman ata belə dedi toy günü:
- Sevgi od yox, bir ötəri buluddur.
Gəlib keçir, yağır, axır, dolanır,
Sevgi od yox, bir ötəri buluddur.

Üz-üzədir, göz-gözədir baxımlar,
Bir evdə ev ola bilməz yaxınlar.
Nəyə gərək doğmalarda doğumlar.
Sevgi od yox, bir ötəri buluddur.

Minel gərək özgəliyə kök ata.

Günçıxandan, Gunbatana o çata,
Bu yol ilə o çoxala, o arta,
Sevgi od yox, bir ötəri buluddur.

***

Odər ata belə dedi toy günü:
- İstəkləri kəndirləmək gülüncdür.
Sevgi soya, ağ, qaraya baxmayar,
İstəkləri kəndirləmək gülüncdür.

Adəm, Həvva bacı-qardaş olublar,
Bir-birindən onlar uşaq alıblar,
O uşaqlar bir-birilə qalıblar
İstəkləri kəndirləmək gülüncdür.

Yaranışdan açıq olub diləklər,
Belə artıb qurdlar, quşlar, çiçəklər,
Cızıqları sevməyibdir ürəklər.
İstəkləri kəndirləmək gülüncdür.

***

Şaman ata belə dedi toy günü:
-Yaxınların evlənməyi yaramaz.
Birgə qalan bir-birindən usanır.
Yaxınların evlənməyi yaramaz.

Çox yaxını sevə bilməz çox yaxın,
Bir-birinə yeni maraq yox axı,
Beləliəri birləşsə də, boyağı,
Yaxınların evlənməyi yaramaz.

Belə istək birgəliyə yamaqdır.
Belə sevgi neçə günlük qonaqdır,
Püfləsən də alışmayan ocaqdır,
Yaxınların evlənməyi yaramaz.

***

Odər ata belə dedi toy günü:
-Yığdığını yığıb vermə özgəyə,
Qıza qoşub evindəki üç evi,
Yığdığını yığıb vermə özgəyə.

Öz qanını öz varını qoru sən,
Yad gəlinlə varda olma yarı sən,
Get doğmana, yaxınına sarı sən.
Yığdığını yığıb vermə özgəyə.

Onda sənin soyun qol-qol kök atar.
Sən həm ər ol, həm qardaş ol, həm ata,
Varın artar, qalar beş-on ev tutar
Yığdığını yığıb vermə özgəyə.

***

Şaman ata belə dedi toy günü:
-Hamı ölür, var heç kimə qalmayır,
Elbirə yox, sən də vara bağlısan,
Hamı ölür, var heç kimə qalmayır.

Mən varımı Mindiyara yaymışam.
Özgələri öz soyumdan saymışam,
Özgələşib öz-özümdən doymuşam,
Hamı ölür, var heç kimə qalmayır.

Var elbirdi, soy elbirdir hamıya,

Qızını ver səndən uzaq qapıya,
Yaxın getmə, getsən könlün qanayar,
Hamı ölür, var heç kimə qalmayır.

***

Odər ata belə dedi toy günü:
-Şah özgəyə var paylasa şah olmaz.
Mindiyara şahlıq etmək ağırdır,
Şah özkəyə var paylasa şah olmaz.

Üç min ildir səpiliyik dörd yana,
Şahlıq gedib çıxıb Çinə Sayana,
Şah istərəm bu şahlıqda dayana,
Şah özgəyə var paylasa şah olmaz.

Səpələnmək ya enlənmək var deyil
Belə varı sən özgənin varı bil,
Mindiyarda min el vardır, bircə dil
Şah özgəyə var paylasa şah olmaz.

***

Şaman ata belə dedi toy günü:
-Mindiyarda Minellilər dilibir,
Necə səpik, necə geniş olsa da
Mindiyarda minellilər dilibir.

Minel varsa, min dil yoxdur burada,
Dil çəkimi vardır tək-tək arada,
Bizi belə yaradıbdır yaradan,
Mindiyarda minellilər dilibir.

Geniş çöllər, uca eniş, yoxuşlar,
Mal-qarada sürü-sürü doğuşlar,
Açıqana qarşı dəmir vuruşlar,
Mindiyarda minellilər dilibir.

***

Odər, ata belə dedi toy günü:
- Güc yaxşıdır, var deyildir o hələ.
Saxlasan da gücü al qan gücünə,
Güc yaxşıdır, var deyildir o hələ.

Gücü, varı paylaşdırmaq nə demək,
Özgələşib özgə evdə gəbərmək,
Gücü vara, varı gücə çevirmək,
Güc yaxşıdır, var deyildir o hələ,

Şahlıqda da bu ölçünü saxlayaq,
Yaxın olaq min-min saxlanc bağlayaq
Özümüzu özumuzdə yoxlayaq,
Güc yaxşıdır, var deyildir o hələ.

Tanrı söyləncі

Yeddi tanrı dolanışa dayaqdır,
Hər bir ulu bir tanrıdan yaranıb.
Yer, göy, od, su, ot, mal, - altı uludur,
Hər bir ulu bir tanrıdan yaranıb.

Tanrı Hürmüz tanrıları yoxlayan,
Altısını bir-birinə bağlayan.
Dolanışı, yaranışı saxlayan,
Hər bir ulu bir tanrıdan yaranıb.

Bu qurğunun qancılıdır Əhrimən,
Ancaq pislik gəlir onun əlindən,
Bir əyrilik tapmalıdır hər nədən
Hər bir ulu bir tanrıdan yaranıb.

***

Bir yaranıb gözəlliklə qan-qada,
İki üzün bir səsidir yaranış,
Dirrik, ölün, sevinç, ağrı, gül, yara
İki uzun bir səsidir yaranış.

Bu qurğunun ulu kökü yaxşıdır,
Əhrimənsə pisdiklilər başıdır,
Pis yaxşıya, yaxşı pisə qarşıdır,
İki üzün bir səsidir yaranış.

Yaxşı deyir, yaşa bu yer üzündə,
Pisi qovub didərgin sal özündən,
Azdır onu yaxşılığın düzündə,
İki üzün bir səsidir yaranış.

***

Diz qatlama çətinliklər önündə,
Pis düşükdür, bata bilməz yaxşıya,
Yalan-palan, qorxu-ürkü bər-bəzək,
Pis düşükdür bata bilməz yaxşıya.

Cılız adam pisə-pasa uyandır,
Pisi, pası yaxşı-yaxşı yayandır,
Yaxşıların dərisini soyandır,
Pis düşükdur, bata bilməz yaxşıya.

Bağış, kəsi gücləndirir yaxşını,
O laxladır pisin əyri daşını,
O gödəldir onun laxlam yaşını,
Pis düşükdür, bata bilməz yaxşıya.

***

Yaxşı gedir sonevindən dönməyə,
Yaxşı dönür özlüyünə bir daha.
O, atmaca yalanlardan ölsə də,
Yaxşı dönür, özlüyünə bir daha.

Çətin işə o, birinci yollanır,
Saç-saqqalı düşüncəsi çallanır,
O da suya düşünmədən tollanır,
Yaxşı dönür özlüyünə bir daha.

Kim ki, suyu odu, otu qorudu,
Kim ki, özgə yarasını sarıdı,
Kim bir işə bir adamlıq yarıdı,
Yaxşı dönür özlüyünə bir daha.

***

Pislə vuruş yaxşıların andıdır,
Pis olmasa yaxşı boy-boy görünməz.
Çox də pis var, pislənilir yerbəyer,
Pis olmasa yaxşı boy-boy görünməz.

İçimizdə vardır yaxşı, var yaman,
Yaman çəkir gözümüzə boz duman,
Yaxşı sənsuz, bir dənizdir, bir saman,
Pis olmasa yaxşı boy-boy görünməz.

Çürükçüdür, söyüşcüldür yamançı,

Yaranışın gedişinə yabançı,
Doğruluğu yelə verən yalançı,
Pis olmasa yaxşı boy-boy görünməz.

***

-Mən yaxşıyam, alnım açıq, üzüm ağ,
Yaranışın dib daşıdır yaxşılıq.
Gözəlliklər, inçəliklər, duyumlar,
Yaranışın dib daşıdır yaxşılıq.

Yamanlıqla vuruş, çarpış, yarış, mən,
Ölüm-dirim savaşına giriş, mən,
Yaşat, yaşa keçmişinə dönüş, mən,
Yaranışın dib daşıdır yaxşılıq.

Son yürüşlə dağıt, uçur pisliyi,
Qaytar yenə özlüyünə düzlüyü,
Artır mənə inanana bizliyi,
Yaranışın dib daşıdır yaxşılıq.

***

-Mən yamanam, yaranışın qancılı,
Üzüntüdən qurtuluşdur yamanlıq.
Son qoyuram yaşayışa, inama,
Üzüntüdən qurtuluşdur yamanlıq.

Aldadıram çılızlaşan varlığı,
Bu varlıqda sıxıntını, darlığı,
Süpürürəm yoxsulluğu, cırlığı,
Üzüntüdən qurtuluşdur yamanlıq.

Kimə gərək yer üzündə davranış,
Nəyə gərək qan-qadalı yaşayış,
Bu nə gündür, sıxıntılı dolanış...
Üzüntüdən qurtuluşdur yamanlıq.

***

-Mən yaxşıyam tanrıların andıyam,
Tanrıların bir adı da "Yaxşıdır".
Özüm tanrı olmasam da, bilirəm,
Tanrıların bir adı da "Yaxşıdır".

Məni Hörmüz yaranışla yaratdı,
Mən ayaqla yol gəlmişəm, o atlı,
Yaman gəldi, məni gül-gül saraltdı,
Tanrıların bir adı da "Yaxşıdır".

Mən hamıda bir yenilməz yaranış,
Mən yaşayıb yaratmaqda çağırış,
Mən tanrılar qarşısında yalvarış,
Tanrıların bir adı da "Yaxşıdır".

***

-Odər ata, söylə Hörmüz deyəni.
Ahur böyük tanrıların tanrısı,
Harda, necə görüşünüz olubdur,
Ahur böyük tanrıların tanrısı.

-Odər ata, bizə öyüd buyurun,
Yaman ilə yaxşıları ayırın,
Bizi tanrı işığıyla doyurun,
Ahur böyük tanrıların tanrısı.

Üzüntünü içimizə kim salıb,
Sıxıntını cücərdənlər kim olub,
O dağılmış dolanışdan kim qalıb,

Ahur böyük tanrıların tanrısı.

***

-Yalvarırıq sənə, Odər atamız,
Tanrıları səsləməkdir yalvarış.
Pozğunluqlar, üzüntülər çoxalır,
Tanrıları səsləməkdir yalvarış.

Yol göstərin bu nisgildən qurtaraq,
Gücümüzü tapıb qat-qat artıraq,
Yamanlığı yanqımızda batıraq,
Tanrıları səsləməkdir yalvarış.

Yalvarırıq göy elçisi Odərə,
Yalvarırıq dili tutuq göylərə,
Bizə göstər tanrıları bir kərə,
Tanrıları səsləməkdir yalvarış.

***

Odər ata yaxınlaşdı ocağa,
Ocaqlaşar kim ocağa tapınsa.
Üzü, gözü od, alovdan qızardı,
Ocaqlaşır kim ocağa tapınsa.

Tanrılaşdı bu başəydi günündə
Ahurmuzda sanki durdu önündə,
Göz-göz işıq parıldadı beynində,
Ocaqlaşır kim ocağa tapınsa.

-Böyük tanrım işığınla diriyəm,
Səni min-min sevənlərdən biriyəm.
Ulu yerdə yersizlərdən bəriyəm,
Ocaqlaşır kim ocağa tapınsa.

***

Mənə güc ver, Yaman ilə vuruşum,
Qabaqdadır Yaman ilə son vuruş,
Mən gedirəm qorunmadan yürüşə,
Qabaqdadır Yaman ilə son vuruş.

Mənə güc ver, inam, bilik aşıla,
Qoyma yaman yaxşılığa qoşula,
Yalvarışlı sözümüzü qarşıla,
Qabaqdadır Yaman ilə son vuruş.

Gərək Yaman içimizdən qovula
Yana, günəş işığında qovrula,
Külü, kolu dənizlərə sovrula,
Qabaqdadır Yaman ilə son vuruş.

***

-Mən Odərəm, ocaqların atası,
Ocaq düşüb al günəşin gözündən.
Pistökdüyə, gücaldıya gələnlər,
Ocaq düşüb al günəşin gözündən.

Yuyunmaqçin bir gün endim çaya mən,
İşıq gördüm başım üstə çiməndə,
Tanrı gəlib tutdu mənim əlimdən,
Ocaq düşüb al günəşin gözündən.

Yeddi tanrı görünəndə gözümə,
Yeddi işıq çilənmişdi üzümə,

Axdı sanki güc qoluma, dizimə,
Ocaq düşüb al günəşin gözündən.

***

Ahurmuzda tanrıların tanrısı,
Yerə, göyə yiyə duran tanrıdır,
Qarşısında diz qatdadım, baş əydim,
Yerə, göyə yiyə duran tanrıdır.

O işıqdan bir çevrəydi, apaydın,
Tanrıları bir-bir mənə o saydı,
Biri günəş, altısı da ay idi.
Yerə, göyə yiyə duran tanrıdır.

O nə dedi: hamı onu dinlədi,
Elçi dedi mənə, uğur dilədi,
Tanrıların adlarını söylədi,
Yerə göyə yiyə duran tanrıdır.

***

Dedi:- Yerdə çoxalıbdır qan-qada,
Qan-qadasız olmalıdır yaranış.
Yerdə bizim elçimiz ol bu gündən,
Qan-qadasız olmalıdır yaranış.

Sona çatsın bu savaşlar, qırğınlar,
Önərləşsin ölüvaylar, çılğınlar,
Qoy tanısın tanrıları azğınlar,
Qan-qadasız olmalıdır yaranış.

Göy, yer birdir, sən gəl-get ol arada,
Birdir bütün yaranışı yaradan,
Yamanlığı vurun, çıxsın sıradan
Qan-qadasız olmalıdır yaranış.

***

Dedi,-Bizim qancılımız Yamandır,
Qırmaq, yaxmaq gücü vardır Yamanda,
Mən gör-görü yaradanda yarandı,
Qırmaq, yaxmaq gücü vardır Yamanda.

Qancılıdır suyun, otun, bitginin,
Törədəni ölüm, yanğı, itginin,
O, gizlənib hər bir şeydə bit kimi,
Qırmaq yaxmaq gücü vardır Yamanda.

Hamı gərək vura, qova Yamanı,
Yox eləyə aldanışı, yalanı.
Çata bütün yamanlıqdan qalanı.
Qırmaq, yaxmaq gücü vardır Yamanda.

***

Dedi,-Sənsən tanrıların elçisi,
Elçi yoldur köklə budaq arası,
Çatdır sən də yaranışa bu sözü.
Elçi yoldur köklə budaq arası.

Ağ günə yol pislə vuruş yoludur,
Bu vuruşlar ölümlərlə doludur,
Bu vuruşdan qıraq duran dəlidir,
Elçi yoldur köklə budaq arası.

Pislə yaman basılanda büsbütün,
Diriləcək ölənlər də günbəgün,
Olmayacaq ölüm, qıtlıq, düşgünlük,
Elçi yoldur köklə budaq arası.

***

Onla ağ gün başlanacaq dirrikdə,
Hamı, hər şey qovuşacaq ağ günə,
Olmayacaq yazıq, pozuq, qırıqlar,
Hamı, hər şey qovuşacaq ağ günə.

Yarananlar yaşayacaq istəklə,
İşlədəcək, dincələcək diləklə,
Var olacaq, bol olacaq gərəklər,
Hamı, hər şey qovuşacaq ağ günə.

Onda göydən enəcəklər tanrılar,
Bir olacaq, bol olacaq nə ki, var,
Olacaqlar tanrı sevən adamlar,
Hamı, hər şey qovuşacaq ağ günə.

***

Şaman ata susdu daha dinmədi,
Susmaq elə basılmaqdır bir az da.
Odər onu bağlamışdı söz ilə,
Susmaq elə basılmaqdır bir az da.

Yozmaçılar, yozumçular, falçılar,
Bu Başevdə eşələnən kim ki, var,
Şaman ata qabağında susdular,
Susmaq elə basılmaqdır bir az da.

Təkcə Mindon saya qoydu soy-sayı,
O öymədi öz gəlini Manayı,
O pislədi qızı dalda dolayı,
Susmaq elə basılmaqdır bir az da.

***

Manay hər gün oynayırdı Qaraşla,
İkisi də küsgün idi Başevdən.
Bu Başevi nə o sevir, nə də bu,
İkisi də küsgün idi Başevdən.

Toxunmuşdu şah Mehcənin könlünə,
Mehcə bunu gətirmədi dilinə,
Nəvəsini qısqanırdı gəlinə,
İkisi də küsgün idi Başevdən.

O görüşmək istəyirdi gəlinlə,
O körpəylə, o atasız yetimlə,
Qorxurdu ki, qarşılasın ölümlə,
İkisi də küsgün idi Başevdən.

***

Üstüağı Qaraş ata bilirdi,
Uşaq gərək ata desin birinə,
At çapırdı Qaraş altı yaşında,
Uşaq gərək ata desin birinə.

Yetim olmaq yazılmışdı alnına,
Açı acıq tökülmüşdü qanına,
Sanki ilan öd tökmüşdü balına,
Uşaq gərək ata desin birinə.

Vurub oxla salır göydən qırğını,
Ötür atla, çaparlıqla çoxunu,
Yarıb keçir qasırğanı, çovğunu,
Uşaq gərək ata deyə birinə.

Sevgi söyləncі

Göz oxşayır, bir də ürək oynadır
Gözəllərin beli, gözü, dodağı.
Sözəgəlim, gözəyatım olanda
Gözəllərin beli, gözü, dodağı.

Dil üstəlik dad artırır gözələ,
Üz də, saç da, qıç da, göz də var hələ,
Nə ola ki qalanlar da düz gələ,
Gözəllərin beli, gözü, dodağı.

Bilə gərək sevən sevgi işini.
Gülə, ancaq ağartmaya dişini,
Ürək çəkə, yoldan qoya kişini,
Gözəllərin beli, gözü, dodağı.

***

Manay belə gözəl idi, apaydın,
Üz güzgüdür, gözlər dildir gözəldə.
Düşüncəsi görünürdü üzündən,
Üz güzgüdür, gözlər dildir gözəldə.

Ağ üzünü yalayırdı ipək tel,
Utanırdı bu öpüşdən qızıl gül,
Qısqanırdı, qıvrılırdı dəli yel,
Üz güzgüdür, gözlər dildir gözəldə,

Çiyinləri ağ göyərçin döşü tək.
Ağ əlləri mavi dəniz quşu tək,
Mindiyarda durub aya qarşı tək,
Üz güzgüdür gözlər dildir gözəldə,

***

Ay dişləyir barmağının uçunu,
Belə gözəl görməyibdir Mindiyar.
Günəş gedib, durub bulud dalında,
Belə gözəl görməyibdir Mindiyar.

İncə səsi səs deyildir, yuxadır,
Yerişi də, duruşu da dalğadır,
Ayla günəş onda bir cüt sırğadır,
Belə gözəl görməyibdir Mindiyar.

Günəş çıxıb, odu yeri bürüyüb,
Buz ürəklər damcı-damcı əriyib,
Qabağında qızlar durub, kiriyib,
Belə gözəl görməyibdir Mindiyar.

***

O, Qaraşla oynayanda deyirlər,
Ayla günəş bir-birinə sarmaşıb.
Üstüağa qovuşanda elə bil
Ayla günəş bir-birinə sarmaşıb.

Hamı yanır bu gözəllik odunda,
Gözəl olan gözəl qız da, qadın da.
Manay deyib bu gözəllik adında
Ayla günəş bir-birinə sarmaşıb.

Yüz-yüz, elçi qonaq gəlir bu toya,
Gəlir baxsın lap yaxından bu aya,
Baş əyməyə Üstüaqla Manaya,
Ayla günəş bir-birinə sarmaşıb.

***

Gözəl Manay yatımlıydı çoxuna,
Gözəlliyi sevməyənin gözü dar.
Sevməyən də az deyildi gəlini,
Gözəlliyi sevməyənin gözü dar.

Yozmaçılar yozub gendən baxırdı,
Gözlərindən açıq göz-göz yağırdı,
Doğruluqdan yeni yalan saqırdı,
Gözəlliyi sevməyənin gözü dar.

Mindon tez-tez atılırdı araya,
Belə sevgi yad gəlirdi anaya,
Üstüağı qısqanırdı Manaya,
Gözəlliyi sevməyənin gözü dar.

***

-Ana, danış, niyə belə tutqunsan,
- Gəlin gərək dil-ağıza düşməyə,
-Burda axı Manay kimə neynəyib,
-Gəlin gərək dil-ağıza düşməyə.

-Manay sənin qanındandır soyundan,
Ancaq könlün açılmadı toyunda,
Sən küsübsən öz analıq sayından.
-Gəlin gərək dil-ağıza düşməyə.

-Yozmaçılar onu sevmir deyəsən,
Onlar yüz iş çıxarırlar bu işdən,
Sən bunları məndən yaxşı bilirsən,
-Gəlin gərək dil-ağıza düşməyə.

***

-İndi, oğlum, öz anana qulaq as,
Çəkər əri dağa-daşa gözəlçə.
-Şah işinə Manay heç də qarışmır,
Çəkər əri dağa-daşa gözəlçə.

-Düzdür, məni yazıq etdi yozmalar,
Oldu on il yerim, yurdum qazmalar,
İndi səni çəkir ora azmalar,
Çəkər əri dağa-daşa gözəlçə.

-Axı nədir, nə olubdur, de ana,
Çox da uyma yozmalanmış yalana,
-Mən görürəm sən gedirsən haraya,
Çəkər əri dağa-daşa gözəlçə.

***

Acıqlandı anasına Üstüağ,
Yanan ana, yaman ana, deyiblər.
Falçıları o qovdurdu Başevdən,
Yanan ana, yaman ana, deyiblər.

Yozmaçılar düşüb eli dolandı,
Ağızları köpükləndi, sulandı,
Yalanları yalan üstə qalandı,
Yanan ana, yaman ana, deyiblər.

Manay isə eşitmədi bunları,
Gəlin qaldı o Başevdə il yarım.
Doğmamışdı hələ Manay bir qarın,
Yanan ana, yaman ana, - deyiblər,

***

Nə çox idi, nə az idi,-il yarım,
Gəlin gərək ana olsun bir ildə.
Şah özunə yerinc yeri gəzirdi.
Gəlin gərək ana olsun bir ildə.

Doğmasaydı Qaraş yerinc olurdu,
Bu sevgidən qan qoxusu gəlirdi,
Bilicilər olanları bilirdi,
Gəlin gərək ana olsun bir ildə.

Artarsızlıq düşündürür Mindonu,
Atmayacaq Manay şahı, şah onu,
Sevgidədi uğursuzun hər sonu,
Gəlin gərək ana ola bir ildə.

***

Sevənləri tanrı üçə çevirmir.
Sevən cütü ayrı salar uçüncü.
Uşaq deyən eşidirdi bunları,
Sevən cütü ayrı salar üçuncü.

Dəli sevgi od vurmuşdu onlara,
Gözlərində bir olmuşdu ağ, qara,
Ana, baxma dallarınca sən ora,
Sevən cütü ayrı salar üçüncü.

Başlanğıçdan gör-gör belə yaranıb
Bu sevgidir, vurma sən də aranı,
Sevgi heç də düşünməyir sonranı,
Sevən cütü ayrı salar üçüncü.

***

Ana açıq deyənmirdi oğluna,
Oğul, gərək şah artarsız olmasın,
Bir ölkənin gələçəyi bundadır.
Oğul, gərək şah artarsız olmasın.

Mehcə buna sevinirdi bəlkə də,
Manay qalsın gəlin kimi kölgədə,
Qaraş qalxsın şah yerinə ölkədə,
Oğul, gərək şah artarsız olmasın.

Mindon bunca gəmirirdi içini,
Sevgisində şah ötmüşdü ölçünü,
Sarsıltmışdı sevgi onun gücünü,
Oğul, gərək şah artarsız olmasın.

***

Ana sözü Üstüağa çatmırdı,
Anası yox, atası yox sevginin.
Ana ona yalvarırdı gizlicə,
Anası yox, atası yox sevginin.

Ova gedir, ovdan gəlir ikisi,
Üzlərində yanıq sevgi cizgisi,
Tanrılaşıb gedib tanrı sevgisi,
Anası yox, atası yox sevginin.

Şaman deyir, toxda, ana, darıxma,
Odər deyir, döz bir az da, karıxma,
Tanrı deyir, göz bərəldib duruxma,
Anası yox, atası yox sevginin.

***

Ova çıxıb at çapdılar neçə gün.
Dəli sevgi "gəl" deyirdi dalınca.
Yal-yüyəni buraxılmış atlara.
Dəli sevgi "gəl" deyirdi dalınca.

Hər yer sevgi boyasına düşmüşdü,
Baxışları sevgi ilə daşmışdı.
Bunu görüb sevgi özü çaşmışdı.
Dəli seəki gəl, deyirdi dalınca.

Ərimişdi gözlərində dağ, qaya
Hər yan sevgi boyasında-al boya.
Deyən yoxdu, hara belə, haraya,
Dəli sevgi "gəl" deyirdi dalınca.

***

Yeddi boya quşlar baxıb səkirdi,
Dəli sevgi nə eşidər, nə görər,
Dallarınca çaylar qaçıb, gülürdü.
Dəli sevgi nə eşidər, nə görər.

Meşə baxıb yaşıl yaşmaq tutanda
Bal sözlərə-güllər qoxu qatanda,
Üstlərinə duman örtük atanda,
Dəli sevgi nə eşidər, nə görər.

Güzgü olub gümüş çaylar üzlərə,
Yağış səpir qara bulud düzlərə,
Qulaq asın, çaylar, şirin sözlərə,
Dəli sevgi nə eşidər, nə görər.

***

Bu yerlərin gözəlliyi meşədir,
Bulaq ola, meşə ola, döş ola,
İynəyarpaq ağaç bitib qayada,
Bulaq ola, meşə ola, döş ola.

Atlar ürkür uçurumda dayanır,
Düşüb çənə süd rənginə boyanıb,
Gül-çiçəklər bürüyübdur hər yanı,
Bulaq ola, meşə ola, döş ola.

Göydə bulud neçə görkəm alarmış,
Bir damla su neçə yüz gül olarmış
Deyən, tanrı özü burda qalarmış,
Bulaq ola, meşə ola, döş ola.

***

Dırmaşıbdır meşə dağın döşünə,
Meşə dağa dırmaşarsa diridir.
O, dağları alıb basıb qoynuna,
Meşə dağa dırmaşarsa diridir.

Bu çökəkdə, o yamaçda, o döşdə.
Ağac kimi göyər, ucal hər işdə,
Kövdən qızıl, yarpaqların gümüşdən,
Meşə dağa dırmaşarsa diridir.

Yaşıl dəniz dalğalanır yarpaqdan,
Neçə yüz min bitki çıxar torpaqdan,
Bir öpüşlə yüz damla al bulaqdan,
Meşə dağa dırmaşarsa diridir.

***

Ala gözlər aldı məni,
Ala nə göy, nə qaradır.
Çox dərindir baxışları
Ala nə göy, nə qaradır.

Çəkib sap-sap ürəyimi,
Bağlayıbdır biləyimi,
Yerə vurub kürəyimi
Ala nə göy, nə qaradır.

Gözüm batıb, çalalaşıb,
Dağ ətəyi lalalaşıb.
Nə var, hər şey alalaşıb
Ala nə göy, nə qaradır.

***

Göy dənizə yetişəndə durdular,
Su ayıldan, duruldandır adamı,
Dəvə-dəvə boylanırdı dalğalar,
Su ayıldan, duruldandır adamı,

Aç idilər, yorğun, əzgin, tökülü,
Susuz qalmış atlar, beli bükülü,
Gözlər qalıb su düzünə tikili.
Su ayıldan, duruldandır adamı.

Şah Manayın qucaqlayıb belini,
Öpür onun incə, mərmər əlini,
Dərib alır öpüşlərin gülünü
Su ayıldan, duruldandır adamı.

***

Dəniz baxır bu qovuşan gənclərə
Qovuşmaqdır, yovuşmaqdır bu dirrik.
Şah Manayla, su torpaqla qovuşur,
Qovuşmaqdır, yovuşmaqdır bu dirrik.

Göy yorğandı, dəniz yelpic, yer döşək,
Tanrılaşdı sevgiləri təkbətək,
Sevgi varsa, qalan şeylər nə demək,
Qovuşmaqdır, yovuşmaqdır bu dirrik.

Hər öpüşdən bayıldılar, qaldılar,
Su yanında sevgi evi saldılar.
Sarmaşaraq bərk qol-boyun oldular,
Qovuşmaqdır, yovuşmaqdır bu dirrik.

***

Dalğaların xarıltısı içində,
Üzü güldü qaraqabaq sevginin.
Pıçıltılar, yalvarışlar, öpüşlər
Üzü güldü qaraqabaq sevginin.

Tanrılıqdan adamlığa endilər,
Alov çəkib yavaş-yavaş söndülər,
Birləşdilər, gül-çiçəyə döndülər
Üzü güldü qaraqabaq sevginin.

Şah Manayı qucaqlayıb yatanda,
İki ürək istəyinə çatanda,
Yuxuları qızılgülə batanda
Üzü güldü qaraqabaq sevginin.

***

Sevinirdi göydə sevgi tanrısı,

Hər istəyin tanrısı var, göydədir.
Dəniz hərdən pıçıltıyla deyirdi;
Hər istəyin tanrısı var, göydədir.

Göy əl tutsa, yer muraza çatacaq,
Göy istəsə yer bolluğa batacaq.
Onsuz hər şey tez solacaq, qartacaq.
Hər istəyin tanrısı var, göydədir.

Göy ilə yer iki qardaş olublar,
Ayrı düşüb sonra ayrı qalıblar,
Güclərini bir tanrıdan alıblar
Hər istəyin tanrısı var, göydədir.

***

Gözəl Manay güllənmişdi öpüşdən,
Yanağında gül açmışdı öpüşlər.
Şah öpürdü, danışırdı, gülürdü,
Yanağında gül açmışdı öpüşlər.

Gözlər iri, ağız-burun balaca,
Gül dodağın ləçəkləri allıca,
Bel yoğundur biləyindən bir azca,
Yanağında gül açmışdı öpüşlər.

Ağ göyərçin qoşa-qoşa əlləri,
Qapqaradır hörükləri, telləri,
Bal dadırdı sözlərinin dilləri,
Yanağında gül açmışdı öpüşlər.

***

-Nə olacaq, şahım, yazıq sevgimiz,
-Hər şey bitər, birçə sevgi qalandır.
-Bu Başevdən mən qorxuram yamanca,
Hər şey bitər, bircə sevgi qalanlır.

-Şahım, sevgi sevincini qanandan,
Bircə doğmaq istəyilə yanandan,
Niyə, niyə utanıram anandan,
Hər şey bitər, bircə sevgi qalandır.

Şahım, mənə bir ev tikdir qıraqda.
Qalım bir az bu sevgidən uzaqda,
Onda bizdən doğulacaq uşaq da,
Hər şey bitər, bircə sevgi qalandır.

***

-Niyə belə darıxırsan uşaqçın,
Sevgi özü bir bələksiz uşaqdır.
Uşaq deyib, gülüm, çox da sızlama,
Sevgi özü bir bələksiz uşaqdır.

Al qoynuna, sevgimizi bələklə.
Onu bəslə, onu böyüt ürəklə.
Uşaq olmaz uşaq-uşaq deməklə,
Sevgi özü bir bələksiz uşaqdır.

Ev deyirsən, tikdirərəm, qoy olsun,
Təki qorxu ürəyindən qovulsun,
Yeni Başev deyə daşı qoyulsun,
Sevgi özü bir bələksiz uşaqdır.

***

- Ah, nə yaxşı başa düşdün məni sən,
Sevgi küsər hər gün onla görüşsən.
Mən sevgimi götürürəm, qaçıram,
Sevgi küsər hər gün onla görüşsən.

Başev baxır mənə əyri, qıyqacı,
Söz acıdır, baxış acı, dil acı,
Doğmaq üçün gərək ordan mən qaçım,
Sevgi küsər, hər gün onla görüşsən.

O Başevdə mən Qaraşdan qorxuram,
Hər görəndə mən özümdən çıxıram,
O uşağa acıqantək baxıram,
Sevgi küsər hər gün onla görüşsən.

***

Kənd üstündə danışırdı Qam ata,
Üstüağla Manay durub baxırdı.
Sözlərinə qulaq asan çox idi,
Üstüağla Manay durub baxırdı.

Göy qurşağı boyasında çəliyi.
Çəkimliydi danışığı, biliyi.
Papağında qaz qanadı lələyi,
Üstüağla Manay durub baxırdı.

Gah gəzirdi, gah dururdu ortada,
Danışırdı ulu ata, anadan.
Tanrılaşan oddan, sudan, şaxtadan,
Üstüağla Manay durub baxırdı.

***

-Nə durubsan göyə, yerə baxırsan,
Göy atadır, yer anadır bizlərə.
Göy çiləyir, yer gül açıb bar verir,
Göy atadır, yer anadır bizlərə.

Ayağını yerə dirə, qolay dur,
Qaldır qoşa əllərini göyə vur,
Kim olsa da get, onlarla otur, dur.
Göy atadır, yer anadır bizlərə.

Göy, ay-günəş, yer su ilə çörəkdir,
Yerdə qalan nə vardırsa diləkdir,
İkisini ulu tutmaq gərəkdir.
Göy atadır, yer anadır bizlərə.

***

-Başlanğıçda yer büsbütün su olub.
Belə görüb söyləyiblər ulular.
Su üstünda iki qardaş qu olub
Belə görüb söyləyiblər ulular.

Biri batıb dibdən torpaq çıxarıb,
O biri də alıb səpib yuxarı.
Bu torpaqla yer yaranıb, çoxalıb.
Belə görüb söyləyiblər ulular.

Od tanrısı yerə bircə köz salıb,
Ondan bizə ocaq qalıb, od qalıb,
Suyla oddan gül, ot, ağaç ucalıb
Belə görüb söyləyiblər ulular.

***

-Sonra gəlib neçə-neçə tanrılar,
Su tanrısı, od tanrısı olublar,

Tanrısı var gözəlliyin, sevginin,
Su tanrısı, od tanrısı olublar.

Tanrısı var yazın, qışın, verimin*,
Əyriliyin düzün, ölüm-dirimin,
Tanrısı var gücün, sözün, görümün,
Su tanrısı, od tanrısı olublar.

Minellilər, tanrıları tanıyın.
Harın gəzən tanrısızı qınayın.
Özünüzü tanrılarda sınayın.
Su tanrısı, od tanrısı olublar.

Payız

***

-Bizim ulu atamızdır Ağoğlan,
Ağ uludur bizim ulu inamda.
Yaranıbdır gör-gör ağac suyundan,
Ağ uludur, bizim ulu inamda.

Ağ anadır onu doğub bəsləyən,
Doğub iki bəbəyində gözləyən,
Yeləsəndir Ağoğlanı səsləyən,
Ağ uludur, bizim ulu inamda.

Odur bizi qadalardan qurtaran,
Odur bizi qarın-qarın artıran.
Ağoğlanı gizlədibdir ağ-toran,
Ağ uludur, bizim ulu inamda.

***

-Dedilər ki, su gör-görü bürüyüb,
Sudur bütün heyliləri yaşadan.
Son ovuq da dolub dağda su ilə,
Sudur bütün heyliləri yaşadan.

O ovuğu gün qurudub arada.
Ayta ilə Ayva çıxıb oradan,
Onlardılar bizi doğub yaradan,
Sudur bütün heyliləri yaşadan.

Ayta, Ayva, baş əyirik sizlərə,
Biz çıxmışıq indi geniş düzlərə,
Siz hopdunuz bizim görən gözlərə,
Sudur bütün heyliləri* yaşadan.

***

-Bir gün dedim, Umay, niyə quş oldun,
-Quş oluram,-dedi-uzaq uçanda.
Qurtarıram çoxlarını ölümdən.
-Quş oluram,-dedi-uzaq uçanda.

Qaf dağından mən hər yeri görürəm.
Yazıqlara qızıl qanad gərirəm.
Ac qalana odumdan qan verirəm.
Quş oluram,-dedi-uzaq uçanda.

Canlıları

Öz yerimə ildə bir yol dönürəm,
Sevgilimi qucaqlayıb öpürəm,
Onda mən də adam olub dinirəm.
Quş oluram,-dedi-uzaq uçanda.

***

-Bir-birinə dal çevirib gülməyin,

Bizdə Umay, Ağoğlan, Al yaşayır,
Uca tutun istək ilə dözümü,
Bizdə Umay, Ağoğlan, Al yaşayır.

Yan keçməyin gözü qanlı olaydan.
Qırğı olun, qartal olun olayda,
Yaşamağı siz öyrənin Umaydan,
Bizdə Umay, Ağoğlan, Al yaşayır.

Əkin, biçin, burda çörək bol olsun,
Vurun keçin, dağda-daşda yol olsun.
Ağzınızda ilan deyil, dil olsun.
Bizdə Umay, Ağoğlan, Al yaşayır.

***

-Göydəngəlmə başlanğıcdır, uludur,
Söz anlayır, baxış duyur ana qurd.
Balamıza ana olub çətində,
Söz anlayır, baxış duyur ana qurd.

Deyirlər ki, hələ min-min il qabaq,
At otarıb, maral, qoyun bu qoçaq.
Uşaqlıqda qurd böyüdüb Üstüağ.
Söz anlayır, baxış duyur ana qurd.

Ulu tutun ana qurdu hər yanda,
Ucalırıq kökümüzü sayanda,
Şahımıza qurd hayandır son anda,
Söz anlayır, baxış duyur ana qurd.

***

"…Səni qızıl qan içindən tapmışam
Böyü bala, get ananı tapginən.
Üç il yer-yer gəzdirmişəm dişimda.
Böyü bala, get ananı tapginən.

Qan qurumu sallanmışdı saçından,
Aldım səni, ta düşmədin qucumdan,
Mənimkilər ölüb getdi acından,
Böyü bala, get ananı tapginən.

O döyüşlər, min-min ölü, yaralı,
Düşünəndə qanlı gözüm qaralır,
Gəzmə sən öz süd anandan aralı,
Böyü bala, get ananı tapginən".

***

Ay qurd, keçib o günlərdən min-min il,
Təmiz südün çox iyidi yaşatdı.
O Minelin damarında qaynayır,
Təmiz südün çox iyidi yaşatdı.

Səni yurda arxa bilir bu diyar,
Sənin olsun apardığın nə ki var,
Balaların ac qalanda gəl, apar.
Təmiz südün çox iyidi yaşatdı.

Baxma belə yazıq-yazıq bizlərə,
Qorxma, Qurdum, çıx yenə də düzlərə,
Saq ol, sağ ol, qurdum, sənə yüz kərə,
Təmiz südün çox iyidi yaşatdı.

***

-Qurdum, sənsiz qoy olmasın evimiz,
Sağlam olub dişin, başın, caynağın.
Çox-çox gizli görünməzi qovursan,

Sağlam olub dişin, başın, caynağın.

Güc istəyir səndən doğan, doğulan,
Səni deyir sağ olmayan, sağ olan.
Səndən qorxan dağıdarlar dağılar,
Sağlam olub dişin, başın, caynağın.

Gecələrə öyrət göyün dilini,
Ulartında var iyidlik bilimi.
Hara getsən sən unutma elini,
Sağlam olub dişin, başın, caynağın.

***

"…Gözəl Manay inanırdı Şamana.
Şaman göydə, yerdə nə var, görürdü.
Qız baxırdı Şaman kimi hər yerə
Şaman göylə, yerdə nə var görürdü.

O görurdü adamların içini,
Yaxşısını, pisdikləşən bicini,
İçindəki görünməyən biçimi,
Şaman göydə, yerdə nə var görürdü.

Göydən gələn səsi, sözü tutandı,
Səslə gedib tanrılara çatandı,
Hərdən beş gün səssiz çöldə yatandı,
Şaman göydə, yerdə nə var görürdü.

Yol yoldaşı söyləncі

Baxıb Manay çox şeyləri duyurdu.
Duyulmayan duyğuları qız duyar.
Şah çırpıntı içindəydi dünəndən,
Duyulmayan duyğuları qız duyar.

Dəniz, düzən, yol arxada qalınca,
Sanki kimsə gəlir şahın dalınca,
Manay tez-tez əl atırdı qılınca,
Duyulmayan duyğuları qız duyar.

Kimsə baxır, tez də gözdən yayınır,
Kim olsa da alacaqdır payını,
O oynayır gizdilinpaç oyunu,
Duyulmayan duyğuları qız duyar.

***

-Şahım, bizim arxamızca gələn var,
-Tanrılardır, gülüm, sənə baxırlar,
-Mən uzaqdan hənirtini duyuram,
-Tanrılardır gülüm, sənə baxırlar.

-Gəl, gizlənək, görək kimdir bu gələn,
-Açıqandır, güdür bizi, mən bilən.
Bunu duydum on gün qabaq mən hələ,
-Tanrılardır gülüm, sənə baxırlar.

-Atlı deyil, yaraqlı da deyildir,
Biz duranda o qırağa çəkildi,
Deyən bizim qorxumuzu o bildi, -

Tanrılardır gülüm, sənə baxırlar.

***

Şah duymurdu hənirtini arxada.
Var sevənin ancaq sevgi duyğusu.
Olacağı daha yaxşı görürdü,
Var sevənin ancaq sevgi duyğusu.

Qırx gün idi sevgisinə köləydi.
Başev gərək bunu öncə biləydi.
Onun şahlıq yönü-yolu beləydi,
Var sevənin ancaq sevgi duyğusu.

İndi onu axtarırlar, gəzirlər,
Qırx gün gəzib axtarmaqdan beziblər,
Yozmaçılar yalan-palan düzüblər
Var sevənin ancaq sevgi duyğusu.

***

Birdən atlar ürküb, ürküb dayandı,
At yanılmaz, o, hənirti duyandır,
İkisi də əl atdılar qılınca,
At yanılmaz, o, hənirti duyandır.

Nə arxaya, nə qabağa getdilər,
Dayandılar yerlərində bitdilər,
Sevgililər pusqu qurub güddülər
At yanılmaz, o, hənirti duyandır.

Yüz yaraqlı yol üstündə göründü,
Başçıları gəlib şaha dirəndi,
Üzü-gözü özgəliyə büründü,
At yanılmaz, o, hənirti duyandır.

***

-Ey, sən kimsən, qoşalaşıb durubsan,
Bu yerlərə quş qorxudan qonmayır.
Bu yerlərdə Mehcə, Qammad başçıdır,
Bu yerlərə quş qorxudan qonmayır.

De, nəçisən, o gözəl qız haradan,
Bizə verib bu yerləri yaradan,
Minel şahı itib gedib aradan,
Bu yerlərə quş qorxudan qonmayır.

Çox bahadır geyiminin dəyəri,
O atları geyimləri ver bəri.
Mənəm Minel, Darvidelin önəri.
Bu yerlərə quş qorxudan qonmayır.

***

Üstüağın qan sağıldı gözünə.
-Belə yerdə ancaq qılınc danışar.
O sıçradı Ötəratın belinə,
Belə yerdə ancaq qılınc danışar.

Manay ox tək qopdu sanki yerindən,
Ancaq qaldı o aralı ərindən.
Atlar ürküb kişnədilər dərindən,
Belə yerdə ancaq qılınc danışar.

Yolkəsənlər öncə qorxub çaşdılar,
Qılınc çəkib sonra coşub daşdılar,
Yara alıb at üstündən aşdılar.
Belə yerdə ancaq qılınc danışar.

***

Nərildədi şah hər qılınc vuranda,
Acıqana qorxu salar nərilti.
Hər qılıncı bir baş biçdi dibindən,
Acıqana qorxu salar nərilti.

- Ay alçaqlar, Minel şahı itməyib,
O, ölkədən uzaq yerə getməyib,
Döyüş hələ qabaqdadır bitməyib,
Acıqana qorxu salar nərilti.

Mən bu yerin bir balaca oğluyam,
Böyük Minel torpağına bağlıyam.
O Mehcədən, o Qammaddan dağlıyam.
Acıqana qorxu salar nərilti.

***

Yolkəsənlar qırıldılar, birbəbir,
Bu, Mindiyar şahı ola, olmaya.
Çox önəmdir, çox güclüdür, çox hündür,
Bu, Mindiyar şahı ola, olmaya.

Yolkəsənlər karıxdılar, bu kimdir,
Hər vurumu neçə-neçə ölumdür.
Əynindəki şahsayağı geyimdir,
Bu, Minldiyar şahı ola, olmaya.

Bir neçəsi cumub daldan dolayı,
Qılınc vurub yaraladı Manayı
Çatdı şaha qızın qorxunc harayı,
Bu, Mindiyar şahı ola, olmaya.

***

Bu an Boz Qurd dikin üstə göründü,
Ulartısı, hənirtisi qorxulu.
Yolkəsənlər onu görüb durdular
Ulartısı, hənirtisi qorxulu.

Qurddan böyük, atdan azca kiçikdi,
Qaplan kimi sıçraq, iti, yürükdü,
Qanlı gözlər acıqlıydı, sönükdü,
Ulartısı, hənirtisi qorxulu.

Yaraqlılar qaçıb düzə yayıldı,
Gözəl Manay qorxusundan bayıldı,
Boz Qurd ona hayan oldu, hay oldu,
Ulartısı, hənirtisi qorxulu.

***

Boz Qurd didib parçaladı, dağıtdı
Boz Qurd yerdə göyün tanrı səsidir.
Qan apardı çoxusunu bu düzdə
Boz Qurd yerdə göyün tanrı səsidir.

Gəlib çatdı Manayına Üstüağ,
Boz Qurd onun arxasında bir dayaq,
Görüşdülər onlar qucaqlaşaraq
Boz Qurd yerdə göyün tanrı səsidir.

Yalaşdılar, güləşdilər, doldular.
Sarmaşdılar, qarmaşdılar, qaldılar,
Bir-birindən sevinc payı aldılar,
Boz Qurd yerdə göyün tanrı səsidir.

***

Qurdun gözü soraq verdi anadan,
"-O ağlayır, "balam hanı" çağırır.
Udağıdır bala yazıq ananın,
O ağlayır, "balam hanı" çağırır.

Şeşələnib Mehcə onu qorxudur,
Qaraş üçün bunlar yeni qurğudur.
Hamı üçün şahlıq dadlı yuxudur-
O ağlayır "balam hanı" çağırır.

- Hind yerinə gedən yoldur bu yollar,
Əkbitənə burdan kəsə yol da var,
Bu yol ilə çatmağımız tez olar,
O ağlayır "balam hanı" çağırır".

***

Qırx gün oldu şahın yoxa çıxması,
Qara geydi, yas saxladı Mindiyar.
Acıqanlar şeşələnib durdular,
Qara geydi, yas saxladı Mindiyar.

Təkcə Mindon qara paltar geymədi,
Ağlamsınıb gözlərini döymədi,
Yozmaçını, yalançını saymadı
Qara geydi, yas saxladı Mindiyar.

Qırx gün Başev Üstüağsız qalınca,
Mehcə gəldi Qaraşının dalınca,
Çox işiləri öz əlinə alınca.
Qara geydi, yas saxladı Mindiyar.

***

Qırxı çıxdı, Mehcə toplum gətirdi,
- Şahlıq nəvəm Qaraşındır, söylədi,
Oğlum Qaraş öldürsə də özünü
Şahlıq nəvəm Qaraşındır, söylədi.

Bizə çatar şahlıq mənim ərimdən,
Mindon gəlib oturubdur yerimdə,
Şah dönməsə təzə ayın birindən
Şahlıq nəvəm Qaraşındır, söylədi.

Qarbaş qaldı ağzı-dili tutulu,
Mehcə gəlib ortalığa atılıb,
Göz bərəlib, qara qaşı çatılıb,
Şahlıq nəvəm Qaraşındır, söylədi.

***

Dışar ölkə elçiləri gəldilər.
"Qala bilməz başsız böyük Mindiyar"
Onlar Minel ağrısına baş əydi,
Qala bilməz başsız böyük Mindiyar.

Qammad, Mehcə yer üstündə söyüşür,
Başevdəki işçiləri dəyişir.
Mindon ilə ağızlaşır, deyişir,
Qala bilməz başsız böyük Mindiyar.

Ancaq Başev başçısını gözləyir.
Üstüağa sevgisini gizləyir.
El sussa da, Mehcəgili pisləyir,
Qala bilməz başsız böyük Mindiyar,

***

Mindon yolub yerə tökür saçını,
-Mənim balam hələ sağdır, ölməyib,
O Manayla ova çıxıb bilirəm,
Mənim balam hələ sağdır, ölməyib.

Satqın Mehcə, səni görüm öləsən,
Nəvən ölsün, bala nədir biləsən,
Gün olsun ki, qara çora gələsən,
Mənim balam hələ sağdır, ölməyib.

Bala, gəl, çıx, yurdun ağır çağıdır,
Özümüzü özümüzki dağıdır,
Doğma deyil Mehcə, ürək dağıdır,
Mənim balam hələ sağdır, ölməyib.

***

Mehcə ərə getmiş idi Qammada;
İlk ərindən ona heç nə çatmazdı.
İtirmişdi Başevdəki yerini,
İlk ərindən ona heç nə çatmazdı.

Boylu idi Mehcə təzə ərindən.
Doğaçaqdı son ayların birində,
Gərək gedib oturaydı yerində,
İlk ərindən ona heç nə çatmazdı.

Mindiyarda el doğrulu* beləydi,
Mehcə gərək bunu yaxşı biləydi,
Bir də ora getməsəydi, gələydi,
İlk ərindən ona heç nə çatmazdı.

***

Günortaydı, yazın qızmar istisi,
Qobuyerin yazı yaydan istidir.
Yazda su da, çöl də, dağ da buğlanır,
Qobuyerin yazı yaydan istidir.

Yazda nə var baş qaldırır torpaqdan
Yayda isə ot saralır saplaqdan,
Mal-qara da yazda düşür ayaqdan,
Qobuyerin yazı yaydan istidir.

Yazın sərin yaylaqları genişdir,
Yazın ağac kölkəsi var, nəmişdir,
Bir də gördün yay yaz ilə dəyişdi,
Qobuyerin yazı yaydan istidir.

****Adət***

***

Bu istidə şah dönürdü Başevə,
Sevinc ilə bir soydandır muştuluq.
Hər muştuluq qanad idi anaya,
Sevinc ilə bir soydandır muştuluq.

Yasa batan Başev sildi gözünü,
-O dəyişdi bir də yeni üzünü,
Tox tutsa da boylu Mehcə özunü,
Sevinc ilə bir soydandır muştuluq.

Qammad çəkdi toplumunu qırağa,
Yol üstündə əl atdılar yarağa,
Üstüağı qoymadılar qabağa,
Sevinc ilə bir soydandır muştuluq.

***

Mehcə dedi:-Üstüağı öldürün!
Qan üstündə üzməlidir bu şahlıq!
Alın, yaxın, kəsin gözəl Manayı,
Qan üstündə üzməlidir bu şahlıq!

Mehcə Manay, şahla Qammad üz-üzə,
Tutuşdular, yer qalmadı bir sözə,
Qılıncların səsi düşdü dağ, düzə,
Qan üstündə üzməlidir bu şahlıq.

Şahlıq bizim, Başev bizim, yer bizim,
Üstüağı kəsəcəyəm mən özüm.
Manay gəlsin qabağıma diz-dizi.
Qan üstündə üzməlidir bu şahlıq.

***

Sıçrayaraq Boz Qurd çıxdı ortaya,
Qorxdu bütün cızığından çixanlar.
Diş qıcadıb tüklərini qabartdı,
Qorxdu bütün cızığından çıxanlar.

Alıb Qammad oxu qurda tuşladı.
Çəkib, çəkib lapdan onu boşladı.
Qurd sıçradı yüyürməyə başladı,
Qorxdu bütün cızığından çıxanlar.

Dişlərini şaqqıldatdı bir kərə,
Qammad aşdı at üstündən düz yerə,
Sonra döndü çeynəm-çeynəm ətlərə,
Qorxdu bütun cizığından çıxanlar.

***

Görüb bunu gözəl Mehcə bayıldı,
Nə bir azdan, nə də sonra ayıldı,
Qorxu tonlum sırasına yayıldı,
Qorxdu bütün cızığından çıxanlar.

Yaraqlılar üz tutdular, getdilər,
Çölə, düzə səpələnib itdilər,
Tikan olub çöldə kol-kol bitdilər,
Qorxdu bütün cızığından çıxanlar.

Başev, Qarbaş, Odər tir-tir əsimdə
Mindonunsa çırmaq yeri üzündə,
Qurdla gələn şahın uca səsindən
Qorxdu bütün cızığından çıxanlar.

***

-Mən Üstüağ, Mindiyarın şahıyam,
Bir ölkədə bir şah olar, iki yox.
Bundan sonra mən də qancıllaşaram,
Bir ölkədə bir şah olar, iki yox.

Turər bizə qoyub getdi bu yurdu,
Mən də onun şah yerini qorudum,
Ölsün gərək kim ki, cayıb, qudurub
Bir ölkədə bir şah olar, iki yox.

Qaraş mənim qardaşımdır, qanla bir.

Daha onun şah olmağı çətindir.
Yığışılsın bu oyunlar, səs-səmir,.
Bir ölkədə bir şah olar, iki yox.

***

-Mindiyarın bölgəsidir Darvidel
Göz dağıdır özgəsinə bu birlik.
Əkbitənə vergi versin o gərək,
Göz dağıdır özgəsinə bu birlik.

Bu birlikdən üz döndərsə Qaraş da
Yanacaqdır içimdəki günəşdə,
Qoy bir olsun hamı, hamı hər işdə,
Göz dağıdır özgəsinə bu birlik.

Mən Üstüağ, Mindiyarın yiyəsi,
Oddan iti qılıncımın tiyəsi,
Qoy yayılsın yer üzünə var səsim,
Göz dağıdır özgəsinə bu birlik.

***

Mehcə, Qammad ölgün döndü bir daha,
Umu çəkər gözüacı ölümə.
Şah ölmağın yanğısında yandılar,
Umu çəkər gözüacı ölümə.

Darvideldən yerinc yeri alındı,
Parçalandı, neçə yerə bölündü.
Öncülləri yurddan uzaq salındı,
Umu çəkər gözüacı ölümə.

Çoxu qaçdı, getdi, Çinə, Misirə.
Uzaq yerdə döndü yetim-yesirə,
Adam belə adamlığı itirər,
Umu çəkər gözüacı ölumə.

***

Manay doğdu ilk oğlunu Başevdə.
İyid oğul el-obaya dayaqdır.
Yürüş qoydu ata onun adını,
İyid oğul el-obaya dayaqdır.

Mindon qara geyimini soyundu,
Yozmaçılar yozumlardan yayındı,
Şah Yürüşü qucaqlayıb sevindi
İyid oğul el-obaya gərəkdir.

Manay güldü, dil-dodağı bal oldu.
Çiçəkləndi, yanaqları al oldu,
Gül idisə, güldən gözəl gül oldu
İyid oğul el-obaya gərəkdir.

***

Çox umular öz içinə çəkildi.
Umu-küsü olan yerdə var olmaz.
Hər gəlişin ilk addımı gedişdir.
Umu-küsü olan yerdə var olmaz.

Yer göy ilə, qara ağla uyuşdu.
Neçə qorxu üstlərindən sovuşdu.
Neçə ürək bir-birinə qovuşdu.
Umu-küsü olan yerdə var olmaz.

Odər gəldi, Şaman gəldi, Qam ata,
Bu sevinçdən hər ataya pay çatar,
Körpə səsi dadlı sözə dad qatar,
Umu-küsü olan yerdə var olmaz.

***

Toy çalındı, ölkələri səs aldı,
Ölkələrdə ad qoymuşdur Mindiyar,
Bağış yük-yük gətirirdi elçilər.
Ölkələrdə ad qoymuşdu Mindiyar.

Toy çalındı, bütün ölkə sevindi.
Mindiyarla, Minel şahla öyündü,
Min-min ürək bir sevinclə döyündü,
Ölkələrdə ad qoymuşdu Mindiyar.

Səsi yastı, sözü dadlı deyimlər,
At ətindən bişirilmiş yeyimlər,
Sayrışırdı al, boz, göy, ağ geyimlər.
Ölkələrdə ad qoymuşdu Mindiyar.

Asurla döyüş söyləncі

Gəldi qoça başbilənlər Başevə,
El diridir, uman yeri vardırsa.
Qobu yerlə, Qobuçöllə, Qobuduz,
El diridir uman yeri vardırsa.

Aşmışdılar, çölu, düzü, yoxuşu,
Suboğazı, Yastıdağı, Göydöşu,
Gəlmişdilər çatdırsınlar bu işi,
El diridir uman yeri vardırsa.
Döyüşlərdə, vuruşlarda ad alan,
Yerinclikdə şahlar kimi var olan,
Gəlmişdilər döyüşlərdə tək qalan,
El diridir uman yeri vardırsa.

***

-Mindiyarın şahlar şahı sağ olsun,
Kəsik başam ayağının altında
Söyləyirəm gələnlərin dililə,
Kəsik başam ayağının altında.

Bir ölkədə birləşmişik hamımız,
Bir sözümüz, əkinimiz, damımız,
Bir boyada, bir axarda qanımız
Kəsik başam ayağının altında.

Sanmasınlar mən Başevdən qırağam,
Şahlar şahı Üstüağa dayağam,
Göz oxşayan Başevinə qonağam,
Kəsik başam ayağının altında.

***

Ancaq, şahım, biz çapıldıq, soyulduq,
Düz deməsəm, buyursunlar...
-Doğrudur...
-Asur şahı bizdə çöp də qoymadı,
Düz demişəm, buyursunlar...
-Doğrudur...
-Qancıl sığnaq* evimizi dağıtdı
Düz deməsəm, buyursunlar…
-Doğrudur...
Asurelə sürülübdür ilxımız,
Arpa, buğda, mərçi, hər var-yoxumuz,
Bircə Asur şahdandımı qorxumuz,

Duz deməsəm, qoy desinlər,
-Doğrudur...

***

Bu gün Başev öz içində çırpınır,
Bir ölkənin düşünəri Başevdir,
Oturublar bilicilər, varlılar
Bir ölkənin düşünəri Başevdir.

Qala

Birisinin suyu, yeri, əkini,
Saxlanç edib biri yerin təkini,
Odur qorxur, döyüşlərdən çəkinir,
Bir ölkənin düşünəri Başevdir.

Batı, Doğu yürüş çəkər ölkəyə,
Hər iki yan dönüb oğru tülküyə,
Mindiyarı salıb qorxu-ürküyə,
Bir ölkənin düşünəri Başevdir.

***

Hörməsində oturubdur Üstüağ
Bir yürüşdür sanki ağır oturuş.
Oturağın söykəncləri qızıldan,
Bir yürüşdür sanki ağır oturuş.

Ağ döşlüyü, al qızıldan başbağı*.
Sağ əlində qızıl şahlıq çomağı,
Başı üstdə ağ ipəkdən başrağı**
Bir yürüşdür sanki ağır oturuş.

Dörd bir yanda başbilənlər, təpərlər,
Sağdış, soldış, ağsaqqallar, önərlər,
Yönəmlikdə, düşüncədə dəyərlər,
Bir yürüşdür sanki ağır oturuş.

***

Sağ qanadda oturublar varlılar,
İlxı, naxır, sürü, torpaq yiyəsi,
Sol qanadda yaraqlılar, önərlər
İlxı, naxır, sürü, torpaq yiyəsi.

Sağlar üçün batı, doğu ulu yer,
Var yerinə qan-qadayla dolu yer,
Yel əsəndə gizli gəzir sulu yer,
İlxı, naxır, sürü, torpaq yiyəsi.

Sollar isə didişirlər çin üstdə,
Çinlər*** üzür al-qırmızı qan üstdə,
Çinsizdirsə burda durub yan üstdə
İlxı, naxır, sürü, torpaq yiyəsi.

---

*Taç
**Bayraq
***Paqon

***

O, çin deyir, bu var deyir Başevdə,
Çəkişənlər bərkişsələr yaxşıdır.
Biri göydən, biri yerdən desə də
Çəkişənlər bərkişsələr yaxşıdır.

Bu çəkişmə yönümləşmə günündə,
Sollar durub döyüş-vuruş yönündə,
Sağlar durub solçuların önündə
Çəkişənlər bərkişsələr yaxşıdır.

Çəkiş-bərkiş üzərində durub yer,

Yüksəlişi, ucalığı onda gör,
Çəkişənlə bərkişənə nə var ver,
Çəkişənlər bərkişsələr yaxşıdır.

***

Üstüağ da düşünurdü beləcə
Yerdən öydür düşüncənin göyləri.
Gah sol yanda, gah sağ yanda dururdu,
Yerdən öydür düşünçənin göyləri.

"-Asurlular dəmir təkər, qoşquda,
Yaraqlısı sığnaq yıxan quruda,
Soraqçısı orda, burda pusquda,
Yerdən öydür düşüncənin göyləri.

Öncə gərək qurğu, qoşqu aldıram,
Bir də birlik başrağını qaldıram,
Çox yerləri öz yerindən saldıram,
Yerdən öydür düşüncənin göyləri."

***

Sonra Xançu, Durudaşla, Qobudüz,
Bir olmaqdır üstünlüyün anası
Öncə toplum verməlidir hər yerinc
Bir olmaqdır üstünlüyün anası.

Həm də Çinlə, Darviedellə bir olmaq,
Hində gərək söz çatdırıb, söz almaq,
Bir də iki çayarası... sayılmaq,
Bir olmaqdır üstünlüyün anası.

Hamı, hamı qan ağlayır Asurdan,
Öz yerinə dönməlidir qudurğan,
Aramızda əkib tikan, baldırğan,
Bir olmaqdır üstünlüyün anası.

***

Bir Mehcədən çəkinirəm arxada,
Hər aqacı öz içindən qurd yeyər,
Mən gedərsəm, Mehcə dönüb gələcək,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər.

Bir iş açar o Manayın başına.
O daş atar mənim Umay quşuma,
Toplum çəkib çıxar birdən qarşıma,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər".

Onda gərək Mehcə ilə birləşəm,
Daha Qaraş yavaş-yavaş ərləşər,
Mən özumlə apararam Qaraşı,
Hər ağacı öz içindən qurd yeyər".

***

Söz deyirdi hər ağsaqqal, başbilən,
Söz kötürüb aparırdı Başevi.
Sallamalar, döşənəklər əsirdi,
Söz götürüb aparırdı Başevi.

Biri toplum, biri ilxı deyirdi,
Barış, döyüş, sorğu, qayğı deyirdi.
Biri yürüş, biri sayğı deyirdi,
Söz götürüb aparırdı Başevi.

Qarbaş tez-tez danışırdı döyüşdən,
Yaşı gəlib dayanmışdı yetmişdə.
O, yenə də öndə idi hər işdə,

Söz götürüb aparırdı Başevi.

***

-Mən ölkənin şahlar şahı Üstüağ,
Birin deyin, birini də eşidin,
Ağsaqqallar, başbilənlər, önərlər
Birin deyin, birini də eşidin.

Biz bir olsaq Asur şahı basarıq,
Sonevini Mindiyarda qazarıq,
Döşdaşını öz dilində yazarıq,
Birin deyin, birini də eşidin.

Ancaq onun qurğusu var, qoşqusu,
Hər bir yerdə gizli-gizli busqusu,
Bizdə isə üstün var, yer duyğusu,
Birin deyin, birini də eşidin.

***

-Mən gedirəm Asur şahın üstünə,
Hamı mənə yardım əli uzatsın.
Toplumumuz ölüm üstə yollanır,
Hamı mənə yardım əli uzatsın.

Asur şahdır Mindiyarın qancılı,
Başdan boşdur, qarnı qurdlu, sancılı,
Önümüzdə belə bir yol açılır,
Hamı mənə yardım əli uzatsın.

Mən Üstüağ - şahlar şahı söylərəm;
Mən tanrıdan güc və dözüm dilərəm,
Gərək olsa mən bu yolda ölərəm,
Hamı mənə yardım əli uzatsın.

***

-Basar şahım, nəyim varsa sənindir,
Ölkə böyük şah adıyla öyünür.
Siz olmasaz nə ölkə var, nə Başev,
Ölkə böyük şah adıyla öyünür.

Bu yürüşdə biz tutmuşuq əl-ələ,
Arxamızca yüz min-yüz min ər gələr,
Tanrım, əltut Mindiyara, Minelə,
Ölkə böyük şah adıyla öyünur.

-Mən min qızıl yolçıxdıya verirəm,
- Hamı qızıl gətiribdir, görürəm.
-Mən bu böyük bağlaşmaya girirəm,
Ölkə böyük şah adıyla öyunür.

***

Şahım, mən də bağlaşmaya gəlmişəm,
Güclü olar söykənəndə dağ dağa,
Biz də sizə söykənməyə gəlmişik.
Güclü olar söykənəndə dağ dağa.

Qalan varım bu yolundur, bax, budur,
Dönən kimi göndərərəm at, otu,
Diz çökdürək təki Asur qoturu,
Güçlü olar söykənəndə dağ dağa.

Bağlaşmanı, şahım, mən də bəyəndim,
Şah başraqdı, uman yerdi, önəm yer,
Ürəyimiz çoxdan göynəm-göynəmdi.

Güclü olar söykənəndə dağ dağa.

***

-Biz də!..-Biz də..
-Yaxşı, bildim, oturun!
Bir yumruqda beş barmaq var, sıxılı.
Çətin işdə inanıram mən sizə,
Bir yumruqda beş barmaq var, sıxılı.

Başda yemdir, atdır, yemək, yaraqlı,
Atlı, atsız, hamı iti ayaqlı,
Kim vardırsa Minelliyə maraqlı,
Bir yumruqda beş barmaq var, sıxılı.

Çəkin çölə yer altından atımı,
Qoy bərk olsun yəhərinin yatımı.
Əsirgəmə, tanrı, bizdən yardımı,
Bir yumruqda beş barmaq var, sıxılı.

***

Elçi getdi Çinə, Hində, Balasqa*.
Üstünlükdür, arxayınlıq arxadan.
Ya o yanlıq, ya bu yanlıq, bilinsin,
Üstünlükdür, arxayınlıq arxadan.

Döyüşçüyə arxa gərək dağ olsun,
Soraq, inam, doğru, yalan çağ olsun,
Çətin gündə yönlü yalan** sağ olsun,
Üstünlükdür arxayınlıq arxadan.

_____
Yunan
****Şayiə***

Doğru hayçı yalançıdır arxada,
Qara soraq gələr qara qarğadan,
Ayrı qoyma yaraqlını qorğadan
Üstünlükdür arxayınlıq arxadan.

***

Ön sırada xısın-xısın busqular,
Öndə nə var... göz-qulaqdır, busqudur.
Çaydan, göldən, danışıqdan, gedişdən,
Öndə nə var... göz-qulaqdır, busqudur.

Danışıqlar, olacaqlar, olmuşlar,
Sığnaqlarda yuvarlanıb qalmışlar,
Siçan kimi kənd evinə dolmuşlar,
Öndə nə var... göz-qulaqdır, busqudur.

Burda neçə, orda neçə atlı var,
Hara gedir, nə istəklə bu çapar,
Nədən belə burulubdur bu yollar,
Öndə nə var... göz-qulaqdır, busqudur.

***

Suboğazda üç yüz gəmi yürüşdə,
Həm kəsədir, həm qorxusuz su yolu,
Yaraqlılar gəmilərdə otuz min,
Həm kəsədir, həm qorxusuz su yolu.

Ox atanlar quşu vurur gözündən,
Min-min qayıq durur suyun üzündə,
Avarçılar on-on yedək dözümdə,
Həm kəsədir, həm qorxusuz su yolu.

Mindiyarın gəmiləri ötəkdir,
Arxadan da onu qovan küləkdir,
Oxçulara balıq burda çörəkdir,

Həm kəsədir, həm qorxusuz su yolu.

***

Qarbaş, Qaraş lap qabaqda, at üstdə,
Çəkil, qancıl, öz yerini bilginən,
İki yüz min toplum gəlir vuruşa,
Çəkil, qancıl, öz yerini bilginən.

Mindiyarın hər ərəni dipdiri,
Ölür, ancaq çəkilməyir, o, geri,
-Göydə qılınc oynat, ərən, dur bəri,
Çəkil, qancıl, öz yerini bilginən.

Əkincilər biçinçilər, otarlar*
Bu yürüşlə dinc günlərə çatarlar,
Sağdan, soldan yaylım gəlir çaparlar,
Çəkil, qancıl, öz yerini, bilginən.

***

Asur şahın başı kefdən key idi,
Arxayınlıq başçı üçün ölümdür.
Bu yürüşü ona lapdan dedilər.
Arxayınlıq başçı üçün ölümdür.

O gülsə də tel-tel içi dartılır,
Sudan yürüş, qorxusunu artırır,
Açıqlanır, açığını yatırır,
Arxayınlıq başçı üçün ölümdür.

Öncə durub dəli kimi bağırdı,
Sonra Huru, Harı önə çağırdı,
Gözlərindən ildırımlar yağırdı,
Arxayınlıq başçı üçün ölümdür.

***

Hardasınız, Hur, Har, bu nə yürüşdür,
Çox yatmağın çoxlu qara günü var.
Üstümüzə Minel gəlir uç yandan,
Çox yatmağın çoxlu qara günü var.

Qara olsun görüm o ağ üzünüz,
Qoy kor olsun adamyeyən gözünuz,
Üstüağa qarşı nədir sözünüz,
Çox yatmağın çox-çox qara günü var.

Çıxsam heç kəs ala bilməz qarşımı,
Mən qoymaram daş üstündə daşını,
Gözləyirəm Üstüağın başını,
Çox yatmağın çox-çox qara günü var.

*Çoban

***

Mən Asur şah Maş-maş oğlu Şaddayam,
Qılınc çəksəm, Minel batar, qan ağlar.
Mindiyarı dağıdaram üç günə,
Qılınc çəksəm Minel batar, qan ağlar.

Üstüağın ağ başrağı ağarır,
Qabağına yüz min atlı çıxarın,
Qovun onu, dağlar boyu yuxarı,
Qılınc çəksəm, Minel batar, qan ağlar.

Gedin, çatın Əkbitənə od vurun,

Arvadını, uşağını tam qırın,
Orda mənə al qızıldan ev qurun,
Qılınc çəksəm, Minel batar, qan ağlar.

***

Hur bu yönə, Har o yönə tələsdi,
Bu bəllidir, tələsəcək gecikən.
Yer titrədi ayaqları altında,
Bu bəllidir, tələsəcək gecikən.

Suboğaza, Yastıdağa, körfəzə,
Yayıldılar dağa, çaya, dənizə,
Neçə yandan dayandılar üz-üzə,
Bu bəllidir, tələsəcək gecikən.

Vuruşlarda qoçlar gəldi döş-döşə,
Qarbaş, Qaraş, Hur, Har gəldi baş-başa,
Atlı atsız, çoxlu oxsuz çarpışar.
Bu bəllidir, tələsəcək gecikən.

***

Asurlular minellilər tutaşdı,
Tutaşarlar güclülərlə cılızlar,
Qılınc, topbuz, tutaq attək kişnəyir,
Tutaşarlar güclülərlə cılızlar.

Ağ geyimli, göy geyimli qarışır,
Yaraqsızlar qurşaq tutub çarpışır,
Görünməyir bu döyüşün barışı,
Tutaşarlar güclülərlə cılızlar.

Mindiyarın atlıları qırğıdır,
Qızan gözlər qızıl oddur, yanğıdır,
Qan şırımı əldə, üzdə sarğıdır,
Tutaşsarla güclülərlə cılızlar.

***

Hur Qarbaşla, Har Qaraşla üzləşir,
Bu döyüşdə dörd əl, dörd göz gərəkdir.
Qarbaş hələ Qaraşı da qoruyur,
Bu döyüşdə dörd əl, dörd göz gərəkdir.

İldırımdır qılıncların kəsəri,
Ortadadır topbuzlular çəpəri,
Biri sısqa, biri güclü, ötəri,
Bu döyüşdə dörd əl, dörd göz gərəkdir.

Yara alıb Hur, yıxılıb ağnayır,
Har vurduğu qılıncları sanayır,
Qaraşın da vuran qolu qanayır
Bu döyüşdə dörd əl, dörd göz gərəkdir.

***

Hər topbuzu endirəndə Qaraşa,
Şimşək kimi şaxır səsi qılıncın.
Düşür yerə qolqarışıq topbuzu,
Şimşək kimi şaxır səsi qılıncın.

Üstüağdır, tez özünü yetirir,
Bir durumda Harı yer-yer itirir,
O, Qaraşı öz tərkinə götürür,
Şimşək kimi şaxır səsi qılıncın.

Şadda çıxır qabağına bu yerdə,
Ərənləri, o nərləri bəyirdən,

Qılınc vurur Üstüağa böyürdən,
Şimşək kimi çaxır səsi qılıncın.
***
Qan boyayır Üstüağın üstünü,
Gücə qarşı biclik hərdən yaxşıdır.
Qaçır sanki o, Şaddanın önündən,
Gücə qarşı biclik hərdən yaxşıdır.

Çapır, çapır atlılarla yanaşı,
Qoyur yerə yaralanmış Qaraşı,
Dönüb birdən o başlayır savaşı,
Gücə qarşı biclik hərdən yaxşıdır.

Bizuc keçir boğazına Şaddanın,
Asur şahın beli iki qatdanır,
Durub birdən ortalığa atdanır,
Gücə qarşı biclik hərdən yaxşıdır.
***
İkisi də qurşaq tutur ölümlə,
Dirrik, ölüm iki yoldur yanaşı.
Biri-qandır, biri buzdur-qatışıq
Dirrik, ölüm iki yoldur yanaşı.

Üstüağın pal-paltarı dağılır,
Şadda tez-tez xırıldayıb boğulur,
Biri qalxır, o birisi yıxılır,
Dirrik, ölüm iki yoldur yanaşı.

Dözmür Qaraş bu təkbətək savaşa,
O, Şaddanı alıb çırpır sal daşa,
O son qoyur bu yarıcan duruşa,
Dirrik, ölüm iki yoldur yanaşı.
***
Mindiyarın toplumları vuruşqan,
Yönü öndər, gücü toplum göstərər.
Yastıdağla, Suboqazda alınır,
Yönü öndər, gücü toplum göstərər

Yaxşı gəlir dənizdən də ilk soraq,
Qılınc vurub gedir Qarbaş, Üstüağ,
Keçidləri, boğazları açaraq,
Yönü öndər, gücü toplum göstərər.

Tikmələrdən çıxıb qaçır asurlar,
Leş daşıyır qoşqu atlar, qatırlar,
Dağlıqlarda yol itirib azırlar,
Yönü öndər, gücü toplum göstərir.

***
Bağlaşanlar yerə, göyə sığışmır,
Öcün bu yan-o yan, iki başı var.
Qonşular ta bir-birilə boğuşmur,
Öcün o yan-bu yan, iki başı var.

Mindiyara Şadda vergi göndərir,
Nə aparıb, çapıb, geri göndərir.
Kölə qardaş, kölə bacı, dön geri,
Öcün o yan-bu yan, iki başı var.

Şadda düşüb yumaqlandı, çöp oldu,

Yer altında saxlancları tapıldı,
Nə var idi, vardan, yoxdan çapıldı.
Öcün o yan-bu yan, iki başı var.

***

Balasq, Misir qorxdu belə yürüşdən,
Sevinc, qorxu bacı-qardaş doğulub.
Bu yürüşdən sevindilər, qorxdular,
Seninc, qorxu bacı-qardaş doğulub.

Mindiyarın var gücünü gördülər,
Üstüağla bağlaşmaya girdilər.
Vergi, qızıl, gümüş, girov verdilər
Sevinc, qorxu bacı-qardaş doğulub.

Üç ay çəkdi bu üçyanlı yürüşlər,
Çox iyidə sonev oldu döyuşlər,
Öz yerinə qaytarıldı çox işlər,
Sevinc, qorxu bacı-qardaş doğulub.

Öc söyləncі

Boş bilərək Mehcə bir gün Başevi
Düşüncəsi yumaqlandı, qarışdı.
Eşidincə Qaraş gedib savaşa,
Düşüncəsi yumaqlandı, qarışdı.

"Aparıblar Qaraşımı ölümə,
Gör, nə gəlir düşüncəmə, dilimə.
Gedim mən də yürüklənim gəlinə.
Düşüncəsi, yumaqlandı, qarışdı.

Mən özümu Əkbitənə yetirrəm,
Manayını oğurlayıb gətirrəm,
Yürüşünü itim-itim itirrəm,
Düşüncəsi yumaqlandı, qarışdı".

***

"Oğlum öldü, indi nəvəm gedəcək,
Mən bu işdən baş çıxara bilmirəm.
On yaşında uşaq hara, çöl hara,
Mən bu işdən baş çıxara bilmirəm.

Söyləsənəm böyük tanrım-taparım,
Nə yerdədir görən körpə çaparım?
Nə düşünüb şah Qaraşı aparıb,
Mən bu işdən baş çıxara bilmirəm.

Yürüşünü oğurlaram, qoy ölsün,
Yaraları suluq-suluq soyulsun,
Yuruş mənim, Qaraş onun qoy olsun,
Mən bu işdən baş çıxara bilmirəm".

***

Mehcə gəldi Əkbitənə üç günə,
Acıq, sevgi boğuşurdu üzündə,
O, Başevin qapısından girərkən
Acıq, sevgi boğuşurdu üzündə.

Manay onu qucaqladı, sevindi,
Belə gündə gəlişini bəyəndi,

Ancaq Mehcə nə danışdı, nə dindi,
Acıq, sevgi boğuşurdu üzündə.

Manay baxdı ona, işi anladı,
Getdi dalda öz-özünü danladı,
Qaçıb doğma Yuruşunu yanladı.
Acıq, sevgi boğuşurdu üzündə.

***

"-Yanılmışam-deyə Manay düşündü
Bir boşqab var bu boşqabın altında.
Deyən gəlib yürüşümü qaçırsın,
Bir boşqab var bu boşqabın altında".

Hələ qorxdu, çəkindi də o hərdən,
"Körpəsinə qada qatar o birdən".
Uzaq tutdu balasını bu yerdən,
Bir boşqab var bu boşqabın altında.

İki ana, iki uşaq, iki şah,
Anaların könlünə bax, ay Allah.
Şah olmağın nə dəyəri bu yolla?
Bir boşqab var bu boşqabın altında.

***

Mən gəlmişəm, görüm Qaraş hardadır?
Kal səs sözdən daha aydın, səslənir.
Niyə onu şah döyüşə aparıb.
Kal səs sözdən daha aydın səslənir.

Haçanacan Başev məndən qorxacaq,
Mənə soyuq gözlərilə baxacaq,
Haçanacan bunlar məni yaxacaq,
Kal səs sözdən daha aydın səslənir.

Başev mənim şah yerimi bilmədi,
İşdayaqdan sonra bir yol gülmədim,
Öz ərimlə niyə birgə ölmədim.
Kal səs sözdən daha aydın səslənir.

***

-Anam, bacım, səni burdan qovan yox,
Kim oturub harda, o yer onundur.
Şahlığı da özün atıb gedibsən,
Kim oturub harda, o yer onundur.

Bir ölkəni bir acığa atıbsan,
Öz-özünü Darvidelə qatıbsan,
Say, gör, hələ necə qana batıbsan,
Kim oturub harda, o yer onundur.

Mənimlə yox, sən Mindonla get, danış,
Üstüağın işlərinə az qarış,
Gəlibsənsə Başevinlə sən barış,
Kim oturub harda, o yer onundur.

***

-Mən də elə barışığa gəlmişəm,
Çətin barış hər bir şeydən bahadır
Bax, gül suyu gətirmişəm mən sənə,
Çətin barış hər bir şeydən bahadır.

Manay aldı gül suyunu iylədi,
Bir andaca "aman, öldüm" söylədi.

Gül suyundan ilan ödü elədi,
Çətin barış hər bir şeydən bahadır.

Gələn gəldi, gördü Manay bayılıb,
Qan calanıb, hər bir yana yayılıb,
Bir kəsik baş qucağına qoyulub
Çətin barış hər bir şeydən bahadır.

***

Üç gün keçdi, ayılmadı Manay da,
İlan ödü olur hərdən gül suyu.
Bayqın qaldı yerindəcə gənc ana.
İlan ödü olur hərdən gül suyu.

Üstüağa söylədilər bu işi,
Mehcə gəlub Manay ilə görüşüb,
Sonra tutub o doğrayıb Yürüşü,
İlan ödü olur hərdən gül suyu.

Şimşək düşdü sanki qızıl qanına,
Qılıncını silib qoydu qınına
İki qolu birdən düşdü yanına,
İlan ödü olur hərdən gül suyu.

***

Əkbitənə at səyirtdi Üstüağ,
Tələsəndə yoxuşlanar, enişlər.
Ötəratın köpükləndi ağ döşü,
Tələsəndə yoxuşlanar enişlər.

-Ötəratım, çap yalını yel elə,
Çayı, gölü dırnağınla lil elə,
Bu döşləri hamar-hamar çöl elə,
Tələsəndə yoxuşlanar enişlər.

Ötəratım, çap keç isti İlamı,
Gedim görüm son yataqda balamı,
Yəhərləyim doğrulara yalanı,
Tələsəndə yoxuşlanar enişlər.

***

Uçub gedən bir ox idi Ötərat,
Yol ködələr dönüb dala baxmasan.
Yol ip idi gəvələdi ipləri.
Yol ködələr dönüb geri baxmasan.

Qaraş onun arxasınca çapırdı
At qurd olub sağ, solunu qapırdı,
Dırnağından sanki şimşək qopurdu
Yol gödələr dönüb geri baxmasan.

Utanırdı nənəsinin işindən.
Bir qara daş sallanmışdı döşündən,
İp yolları çeynəyirdi dişində
Yol gödələr dönüb geri baxmasan.

***

Nənəsini danlayırdı, söyürdü,
"Elə iş tut yaxınların öyünsün
Niyə kəsib doğramısan körpəni,
Elə iş tut yaxınların öyünsün".

Mənə görə deyən belə iş tutub,
Əski qana yenidən bir qan qatıb,
Mehcə məni, olacağı unudub,
Elə iş tut yaxınların öyünsün.

Bağışlamaz bizi daha Əkbitən,
Daha acıq, küsü, yozma qan yetər,
Bellənməyən yerdə tikan, kol bitər
Elə iş tut yaxınların öyünsün.

***

Ötəratın ağzı, döşü köpüklü,
Yaxına gəl doğma-doğma uzaqlar,
Düyünlənib Üstüağın qaşları
Yaxına gəl doğma-doğma uzaqlar.

Qaraş yeyib öz içini qurtarıb,
Gedib uşaq ürəyinin tutarı,
Görən nədir bundan sonra taparı,
Yaxına gəl doğma-doğma uzaqlar.

"Necə baxım Üstüağın gözünə,
Necə çıxım mən Başevin üzünə
Yaxşı olar çapıb gedim düzünə,
Yaxına gəl doğma-doğma uzaqlar".

***

Qaraş gəlib çıxdı evə beş aya,
Çətinlikdə hər ay bir il uzanır.
Durğun, əzgin, sallaq, arıq, utancaq,
Çətinlikdə hər ay bir il uzanır.

Mehcə onu tanımadı görəndə,
Anasının qapısından girəndə,
Hələ az-çox tanışlıq da verəndə
Çətinlikdə hər ay bir il uzanır.

Başev on il ona beşik olmuşdu,
Könül, istək, sevinc orda qalmışdı,
Yatımını o Başevə salmışdı,
Çətinlikdə hər ay bir il uzanır.

***

-Mən gəlmişəm üzülüşüm sizinlə,
Bu ölkədə qanı qanla yumurlar.
Məni öcə döndərməyin bir daha,
Bu ölkədə qanı qanla yumurlar.

Niyə bir də şah olmağa uydunuz,
Niyə məni pis çıxara qoydunuz
Nə qan-qada, nə ölümdən doydunuz,
Bu ölkədə qanı qanla yumurlar.

Atam, anam gəldi, getdi boş yerə
O qırğınlar olsun bir də baş verə
Ayrı-ayrı adamlarıq biz hərə,
Bu ölkədə qanı qanla yumurlar.

***

-Mənciyəz Qammadam, böyük atanam,
Düz sözü atadan, anadan eşit,
Çox da özgələri səni əzdirir,
Düz sözü atadan, anadan eşit.

Adam var, dil tökər, oxşar boyunu,
Qarşında oynayar "ayı oyunu",
Açmaz yolundakı bircə düyünü,
Düz sözü atadan, anadan eşit.

Şahlığı biz ələ keçirməliyik,
Başevi bu elə köçürməliyik,
Yenidən cığ vurub cücərməliyik,
Düz sözü atadan, anadan eşit.

***

-Mənciyəz Mehcəyəm, böyük ananam,
İncədən incədir ana duyumu,
Şah səni böyüdüb yox edə bilər,
İncədən inçədir ana duyumu.

Sən şahsan, Üstüağ sənin önərin,
Səndə var İşdayaq gücü, təpəri,
Onlardan yüksəkdir sənin dəyərin.
İncədən incədir ana duyumu.

Yürüşü doğradım, sən şah olasan,
Atanın yerini ondan alasan,
Bu ölkə qaldıqca sən də qalasan,
İncədən incədir ana duyumu.

***

-Mən Qaraşam, istəmirəm şah olum,
Önərlik şahlıqdan daha yaxşıdır.
Bu böyük ölkəni saxlamaq çətin,
Önərlik şahlıqdan daha yaxşıdır.

Mənə önər adı verib Üstüağ,
Mən ona dayağam, o mənə dayaq,
Altımda at oynar, əlimdə yaraq,
Önərlik şahlıqdan daha yaxşıdır.

O məni oğlundan artıq dindirib.
Hər yerə Qarbaşla məni göndərib,
O məni az qala şaha döndərib
Önərlik şahlıqdan daha yaxşıdır.

***

-Dedin, bu ölkəni saxlamaq çətin,
Parçala ölkəni, sən də bir şah ol,
Mindiyar çox böyük bir ölkə olub
Parçala ölkəni, sən də bir şah ol.

Darvidel bir ayrı şahlığa varsın,
Gündoğan üstündə bir ölkə qursun.
O da yaraqlansın, Mineli qırsın.
Parçala ölkəni, sən də bir şah ol.

Mən sənə bu işdə əltut* olaram
İstəsən yanında gəlləm, qalaram,
Orda çaxnaşmaya yuva salaram.
Parçala ölkəni, sən də bir şah ol.

***

-Üstüağa dönük çıxa bilmərəm.
Atam, ev yıxmaqdır eldə dönüklük.
Ana torpağımdır mənim Mindiyar,
Atam, ev yıxmaqdır eldə dönüklük.

Üstüaq güclüdür, həm də durudur,
Bizlikdə, sizlikdə mənə sarıdır,
Üç yol o ölümdən məni qoruyub,
Atam, ev yıxmaqdır eldə dönüklük.

Girmək istəmirəm mən bu oyuna,

Dönüklük etmərəm bir gün də ona.
Dönüklük etməyin Minel oğluna
Atam, ev yıxmaqdır eldə dönüklük.

**Kömək*

***

-Özünə qayıtmaq dönüklük deyil,
Hər şey öz yerinə qoyulmalıdır.
İşdayaqdan sonra şahlıq sənindir,
Hər şey öz yerinə qoyulmalıdır.

-Onda ölməlisən sən bəri başdan,
Uşaq öldürmüsən xırdaca yaşda,
Götür, sən özünü öldür yavaşca,
Hər şey öz yerinə qoyulmalıdır.

-Alçaq, öz nənənə deyirsən bunu,
Gedib öldürərəm qancıl Mindonu,
Qara yerə soxum sənin boyunu,
Hər şey öz yerinə qoyulmalıdır.

***

Qaraş qılınc çəkdi onun üstünə,
Bişməmiş adamlar belə tez qızar.
Durub Qammad girdi qıvraq araya,
Bişməmiş adamlar belə tez qızar.

- Atan da bu sayaq dəlisov idi.
Bilimcil deyildi, o teztov idi,
Bir əsim yel idi, quru hoy idi
Bişməmiş adamlar belə tez qızar.

Çıx get, öz şahının yanında dayan,
Onlardır bizləri bu günə qoyan,
Buyuruq qanan it, yiyəsiz qaban,
Bişməmiş adamlar belə tez qızar.

***

-Çəkil, qoy öldürüm bu yekəbaşı.
Yekəlik törədən yekəbaşlardır.
İndi hansı üzlə dönüm Başevə,
Yekəlik törədən yekəbaşlardır.

-Yerdə qalmayacaq Yürüşün qanı,
Yürüştək sevimli bir uşaq hanı,
Bu qandan-qadadan daha usanın.
Yekəlik törədən yekəbaşlardır.

Düz yolda deyilsiz, gəbərin, ölün,
Üstüağ şahların şahıdır, bilin,
Başevə yalvarış ünüylə gəlin,
Yekəlik törədən yekəbaşlardır.

***

Qaraş çıxıb getdi, ər-arvad qaldı,
Soyuq ayrılığın üzü qışadır,
-Nə edək, nə sayaq yol tapaq şaha,
Soyuq ayrılığın üzü qışadır.

Gəl, gedək Başevdə işləyək birgə,
Hardan çılızlaşır, görək, bu ölkə,
Ordan Üstüağı çəkərik bərkə,
Soyuq ayrılığın üzü qışadır.

-Mən gedən deyiləm, Qammad, ölsəm də,
Şahlığı mənimlə yarı bölsən də,
Şah olub dalımca bura gəlsən də,
Soyuq ayrılığın üzü qışadır.

***

Üçü də bilmirdi Yürüş ölməyib,
Alına yazılan alın yoludur.
Qanına bulaşan başqa uşaqdır,
Alına yazılan alın yoludur.

Üstüağ biləndə sevindi ançaq,
Nə olsun, ölmüşdü başqa bir uşaq.
Niyə qancıl olub Mehcə bu sayaq.
Alına yazılan alın yoludur.

Bəs Qaraş hardadır, niyə yox olub.
Hara gedib çıxıb, haradır yolu,
Belə işdən deyən Qaraş da dolub
Alına yazılan alın yoludur.

Buynuz şah söyləncі

Başevə dönmədi Qaraş neçə ay,
Doğmalar uzaqkən sevimli olur.
Şah göstəriş verdi Qaraş tapılsın.
Doğmalar uzaqkən sevimli olur.

Qarbaş yola düşdü, getdi Minelə,
Qammad da qayıtdı düz Darvidelə.
Mindon Misirelə, Mehcə Hindelə,
Doğmalar uzaqkən sevimli olur.

Üstüağ Batıya üz tutdu getdi,
Dağları, çayları o ötdü getdi,
Çox-çox yerlərə də toplum yeritdi,
Doğmalar uzaqkən sevimli olur.

***

Çatdı uca-uca dağlar qoynuna,
Dağların görkəmi, yolu qorxulu,
Orda hamı, hamı buynuzlulardı,
Dağların görkəmi, yolu qorxulu,

Çıxdı qabağına bir neçə oğlan,
Hərdən qan damırdı buynuzlarından,
Bir əli qılınclı, bir əli qalxan,
Dağların görkəmi, yolu qorxulu.

Dedilər, bu yollar yaman ağırdır,
Ormanlı yalları çığır-çığırdır,
Hər daşı, qayası qızıl dəmirdir
Dağların görkəmi, yolu qorxulu.

***

Buynuzlu ilan var qabaq dağlarda,
Yaxın dura bilməz ora bir adam,
Sorub dağı, daşı, adamı udur
Yaxın dura bilməz ora bir adam.

Qaraş bu dağların olub tutuğu*
Dəmirlə sarılıb əli, ayağı.
Onu görür ancaq bulud yumağa.
Yaxın dura bilməz ora bir adam.

Şahımız gözəllər qoruğundadır,
Başevi qayalar yarığındadır
Dirriyi qar-qışın soyuğundadır,

Yaxın dura bilməz ora bir adam.

Əsir

***

Üstüağ toplumu çəkdi qırağa,
Təkbətək vuruşda toplum nə gərək.
O getdi buynuzlu ilana doğru,
Təkbətək vuruşda toplum nə gərək.

Burdan keçə bilməz atlar, adamlar,
Orda, burda nə yol, nə də cığır var,
Hər yerdən qoruqdur bu gizli diyar
Təkbətək vuruşda toplum nə gərək.

Bir özü, bir də ki yorulmaz atı,
Bir də ağır günün Boz Qurd əltutu,
Bu uca dağların dumanı qatı,
Təkbətək vuruşda toplum nə gərək.

***

Qorxub diskindilər Boz Qurd, Ötərat,
Yuvadan çıxanda buynuzlu ilan,
Qaşqabaq tökmüşdü sallaq qayalar,
Yuvadan çıxanda buynuzlu ilan.

Başı balacaydı, qarnı tuluqdu,
Qanadı ətdəndi, tükü yoluqdu,
Alov püskürməkdən ağzı yanıqdı,
Yuvadan çıxanda buynuzlu ilan.

Daşları, kolları sorub udurdu,
Sonra da qaytarıb çölə atırdı,
Hərdən dəvə kimi çapıb yorturdu,
Yuvadan çıxanda buynuzlu ilan.

***

Atının belindən düşdü Üstüağ,
Tutub qılıncının ikibaşını,
Yeridi buynuzlu ilana doğru.
Tutub qılıncının iki başından.

Şah daş-kol qarışıq yıxıldı, qalxdı,
İlan püskürərək çölləri yaxdı,
O alov püskürdü, bu şimşək çaxdı,
Tutub qılıncının iki başından.

Bölür iki yerə qılınc ilanı,
Dağ-daş bir selləmə qana boyanır,
Şahın üstü-başı alovda yanır.
Tutub qılıncının iki başını.

***

Üstüağ sonradan gəlir özünə,
Qasırğaya düşüb çıxanlar kimi.
Durub öz-özünü yenidən tapır,
Qasırğaya düşüb çıxanlar kimi.

Boz Qurdla, Ötərat gözdən itmişdi,
Başları üstündən yellər ötmüşdü,
Ürkü-qorxu artıq keçib getmişdi,
Qasırğaya düşüb çıxanlar kimi.

Şahı gəzirdilər sel-qan içində,
Yanıb külə dönmüş orman içində,

İtib yatmışdılar duman içində,
Qasırğaya düşüb çıxanlar kimi.
***
Şah ölən ilanın yuvasındaydı
İlanlar yatırlar saxlanc üstündə.
Burda qızıl, gümüş, durudaş, göydaş,
İlanlar yatırlar saxlanc üstündə.

Bunlar Turər şahın itən saxlancı,
Çapıb gətirmişdi bu yerə qancıl,
Bunlardır Mineli soyan yabançı,
İlanlar yatırlar saxlanc üstündə.

Burda Mindiyarın qızıl toplaqı*,
Turərin yox olmuş qızıl qolbağı,
Qızağın alnından açılan sarğı.
İlanlar yatırlar saxlanç üstündə.
***
Qaraşı tapmağa gələn Üstüağ,
Uludur hər işdə başlıca istək.
Boz Qurdu saxlanca güdükçü qoydu,
Uludur hər işdə başlıca istək.

**Xəzinə*

Çıxdı buynuzlular şahın yoluna,
Bir ox gəlib dəydi şahın qoluna.
Baş qoydu atının boyun yalına
Uludur hər işdə başlıca istək.

Vuruşdu, çöl döndü qanlı dənizə,
Qan axdı, qan çıxdı topuqdan dizə,
Şah son buynuzluyla durdu üz-üzə
Uludur hər işdə başlıca istək.
***
O da yaralıydı, deyən çiynindən,
Bir söz dolaşırdı ançaq beynində,
Pal-paltar çıxmışdı onun əynindən,
Uludur hər işdə başlıca istək.

-Səni öldürmərəm, ancaq de, görüm,
Hardadır qardaşım Qaraşın yeri.
Söylə o ölüdür, yoxsa ki, diri,
Uludur hər işdə başlıca istək.

Özümlə aparram səni Minelə
Söylə, Qaraş harda, gərək mən biləm,
Çox qalıb, az qalıb o yerə hələ
Uludur hər işdə başlıca istək.
***
-Adım Asurandır mənim,-o dedi
Qolunda bir tanrı gücü var sənin.
Keçilməz yerləri sən keçəcəksən,
Qolunda bir tanrı gucü var sənin.

Qarşına təkbuynuz bir kəl çıxacaq,
Ağacı, qayanı vurub yıxacaq,
Qılıncın itidir, onu yaxacaq,
Qolunda bir tanrı gücü var sənin.

Adam yeyən quşlar çalacaq bizi,
Onlardan qorxuram doğrusu, düzü,
Quşları sən vura bilərsən özün,

Qolunda bir tanrı gücü var sənin.

***

-Mənə bu yolları göstər, əltut ol,
Yoldaş yaxşı olsa yol yarı olar,
Gedim qardaşımı axtarım, tapım,
Yoldaş yaxşı olsa yol yarı olar.

Mən ağır yollara bunca dəzərəm,
Kəllərin başını dibdən üzərəm.
Qaraşı tapınça el-el gəzərəm,
Yoldaş yaxşı olsa yol yarı olar.

Yolçu yolda gərək, haydı, Asuran,
Qaranlıq düşəçək dağa bir azdan.
Qabağa düş görüm buynuzlu oğlan,
Yoldaş yaxşı olsa yol yarı olar.

***

Cığırlar burulub dırmaşdı dağa,
Öncə yoldaş ara, sonra yola çıx.
Yolbilən söylədi Üstüağ şaha,
Öncə yoldaş ara, sonra yola çıx.

Qılınc qayaları dindirmə axşam.
Qarşıda nə kəl var, nə də ki, adam,
Nə ola bu yerdə bir azca yataq,
Öncə yoldaş ara, sonra yola çıx.

Dörd yan uca dağlar, durub yan-yana,
Göydə nə ay vardır, nə ulduz yanar,
"Ah, necə yorğunam, bir az dayanaq",
Öncə yoldaş ara, sonra yola çıx.

***

Üstüağ inandı yol yoldaşına,
Sənə nə eləsə tay-tuş eləyər.
Dedi, sən ayıq ol, mən bir az yatım,
Sənə nə eləsə tay-tuş eləyər.

Daşa söykənərək yatdı Üstüağ
Yolbilən fınxırdı, yatmadı ancaq.
Asuran güdürdü, əlində yaraq.
Sənə nə eləsə tay-tuş eləyər.

Şahın qapanınca göz qapaqları,
Şəkləndi qancılın cüt qulaqları,
Yavaşca tərpəndi at dodaqları
Sənə nə eləsə tay-tuş eləyər.

***

Gözlədi, düşündü, şahı öldürsün,
Qapar yiyəsini it quduranda,
Dağdakı saxlanca yiyiləsin o,
Qapar yiyəsini it quduranda.

Durdu, gecə yarı gəldi Asuran,
Yatıb böyürü ustə yorğun yolyoran,
Yapışdı o qancıl iti qılıncdan,
Qapar yiyəsini it quduranda.

Şaha endirərkən qılıncı birdən,
Boz Qurdun səsilə durdu yerində,
Bağrı parçalandı qurdun səsindən

Qapar yiyəsini it quduranda.

***

Bir anda didilib dağıldı qancıl,
Qanlını qan tutar, qana boyanar.
Üstüağ diskinib Boz Qurdu gördü,
Qanlını qan tutar, qana boyanar.

Dan yeri söküldü, işıqlıq oldu,
Qancılın ölüsü qan içrə qaldı,
Dağları, çölləri qorxunc səs aldı,
Qanlını qan tutar, qana boyanar.

Ölmüş Asuranin kəhəri ürkdü,
Kəl vurub o atın qarnını sökdü,
Daşı, qayaları üst-üstə tökdü,
Qanlını qan tutar, qana boyanar.

***

Üstüağ atını qovdu çaparaq,
İyid səsə doğru gedər, yayınmaz.
Təkbuynuz iri kəl bir də bağırdı,
İyid səsə doğru gedər, yayınmaz.

Dağa kələzdəndi, daşı vurdu o,
Şahı atlı qovdu, qovdu yordu o,
Böyük ağacları vurub qırdı o,
İyid səsə doğru gedər, yayınmaz.

Şah bizucla* vurdu kəlin gözundən
Kəl daha qızıxıb çıxdı özündən,
Dağ-daş tir-tir əsdi onun səsindən,
İyid səsə doğru gedər, yayınmaz.

***

Qurd daldan sıçradı kəlin üstünə.
Dəmiri ocaqdan dəmir çıxarar,
Ağzıyla o, kəlin böyrünü sökdü,
Dəmiri ocaqdan dəmir çıxarar.

Kəlin içi çıxıb çölə töküldü,
Onun birdən-birə gücü çəkildi,
Şahın topbuzuyla beyni töküldü,
Dəmiri ocaqdan dəmir çıxarar.

Təkbuynuz böyürüb düşdü ayaqdan,
Dağ boyda cəmdəyi qaldı torpaqda,
Boz Qurd çəkilərək durdu qıraqda
Dəmiri ocaqdan dəmir çıxarar.

***

-Uzaqda dayanma, Boz Qurd, yaxın gəl,
Pis gündə yey yoldaş gərək adama,
Qoy qalsın orada saxlanc, qayıt gəl,
Pis gündə yey yoldaş gərək adama.

Yalqızam, sən getmə, arxam, əltutum,
Səni iyid bilir Mindiyar yurdum.
Qaraşı tapmağa gedək, Boz Qurdum,
Pis gündə yey yoldaş gərək adama.

Mənə çox döyüşdə arxa dayandın,
Mənimlə bir yerdə qana boyandın,
Sularda çırpınıb, odlarda yandın.
Pis gündə yey yoldaş gərək adama.

*Nizə

***

Cığırlar qarışdı biri-birinə,
Çığır geniş yola çıxarar səni.
Boz Qurd Üstüağın ardınca getdi,
Cığır geniş yola çıxarar səni.

Başladı yol yuyan ağca yağışlar,
Enişə doğruydu burda yoxuşlar.
Göydən çəkilmişdi, qartallar, quşlar,
Cığır geniş yola çıxarar səni.

At ayaq saxladı, dayandı birdən,
Ötərat duymuşdu nəsə bu yerdə,
Yeri eşələyib kişnədi birdən
Cığır geniş yola çıxarar səni.

***

Bir quyu göründü yol ortasında.
Atları ürküdər yiyəsiz quyu.
Üstü örtülmüşdü quru kollarla
Atları ürküdər yiyəsiz quyu.

Quyunun dibindən bir səs gəlirdi.
Bu dərin quyuda kimsə ölürdü,
Burdan keçənləri hardan bilirdi,
Atları ürküdər yiyəsiz quyu.

Kol-kosu götürüb atdı Üstüağ,
-Kimdir bu quyuda saxlanan dustaq,
-Mənəm, əl uzadın, bir ip, bir tutaq,
Atları ürküdər yiyəsiz quyu.

***

İp atdı quyuya, çəkdi Üstüağ,
Kişinin sözüylə işi bir olar,
Qaraş silkələnib quyudan çıxdı,
Kişinin sözüylə işi bir olar.

Onlar qucaqlaşdı, öpüşdü, güldü,
Qaraş şah önündə çöküb əyildi.
İndi bu işlərin yeri deyildi,
Kişinin sözüylə işi bir olar.

- Ey böyük Üstüağ, sağ ol, min yaşa
Yoxsa günüm burda çatardı başa.
Qardaşlıq elədin bir də Qaraşa,
Kişinin sözüylə işi bir olar.

***

Burda doqquz quyu yan-yana durur,
Kimsə quyu qazıb, sən isə ev tik.
Gedək dustaqları qurtaraq bir-bir.
Qancıl quyu qazıb, sən isə ev tik.

Burda doqquz nədir, yüz-yüz quyu var,
Bir-bir dustaqları çıxartdı onlar.
Quyular yurdudur deyən bu diyar
Kimsə quyu qazıb, sən isə ev tik.

Sonra at çapdılar batıya doğru
Ötərat kişnəyib yolları yordu,
Asta çap, özünü quyudan qoru

Kimsə quyu qazıb, sən isə ev tik.

***

Qaraş dedi;-Buynuz şaha tapındım,
Hər adama tapınmaq da düz deyil.
O aldatdı məni yağlı sözüylə,
Hər adama tapınmaq da düz deyil.

Sonra bildi biz qardaşıq sizinlə,
Döyüşməyə gəlirmişlər bizimlə,
Yer qoparmaq Mindiyarın özündən,
Hər adama tapınmaq da düz deyil.

Deyirdi ki, hər gün susub busuram...
Deyirdi ki, Üstüağı basaram...
Qılıncımı boğazımdan asaram.
Hər adama tapınmaq da düz deyil.

***

Deyirdi ki, mənə əltut, güc tapım,
Güc önünə güc çıxarar güclülər,
Gedim tutum Əkbitəni bir aya,
Güc önünə güc çıxarar güclülər.

Deyirdi ki, göstər mənə yolunu,
Min diyara töküm toplum dolunu.
Görüşdürək ölüm ilə olumu
Güc önünə güc çıxarar güclülər.

Mən bilirəm o qan içən öç ilə
Qamarlayıb şah yerini güc ilə,
Gedək, mənə urəyini iç elə,
Güc önünə güc-çıxarar güclülər.

***

Mindiyara tezlik ilə şah ol sən,
Su axacaq, çuxurunu tapacaq.
Önər ollam mən Qarbaşın yerində
Su axacaq, çuxurunu tapacaq.

Bu diyarı Mindiyara qoşarıq,
Toplumlaşıb döyüşlərdə daşarıq.
Biz birləşsək dənizləri aşarıq,
Su axacaq, çuxurunu tapacaq.

O deyirdi şahlıqları alarıq,
Biz şahlıqda doğu, batı olarıq,
Lap istəsən bir Başevdə qalarıq
Su axacaq, çuxurunu tapacaq.

***

Mən dedim ki, qardaşımdır Üstüağ,
Çətin gündə atmaz qardaş qardaşı,
Aramızda şahlıq düyün salsa da
Çətin gündə atmaz qardaş qardaşı.

Dilə tutdu, yalvar-yalxar elədi
Bu döyuşdə məndən əltut dilədi,
Tərsə getsən, öldürərəm, söylədi,
Çətin gündə atmaz qardaş qardaşı.

O çox dedi, mənsə məhəl qoymadım,
O qancılın sözlərinə uymadım,
Qılıncını, şahlığını saymadım,
Çətin gündə atmaz qardaş qardaşı.

***

Sonda məni dustaqladı, döydürdü
Dustaqların ilk arxası dözümdür.
Ayağımdan bir ay məni asdılar,
Dustaqların ilk arxası dözümdur.

Qəzil ilə əl-qolumu bağladı,
Neçə yerdən ürəyimi dağladı,
Üç ay məni üzüquylu saxladı,
Dustaqların ilk arxası dözümdür.

Gördü sözə-küyə gələn deyiləm,
Ayrı sala məni şahla, el ilə.
Tunc deyiləm döyüldükcə əyiləm,
Dustaqların ilk arxası dözümdür...

***

Çox çəkmədi, buynuz şaha çatdılar.
Boz Qurd idi, Qaraş idi, Üstüağ,
Buynuz şahın toplumuna girdilər,
Boz Qurd idi, Qaraş idi, Üstüağ.

Qaladılar, yandırdılar, yaxdılar,
Şimşək olub üç bir yandan çıxdılar,
Dağ çayı tək irəliyə axdılar.
Boz Qurd idi, Qaraş idi, Üstüağ.

Oraq düşdü elə bil ki, biçinə,
Tanrı gücü verilmişdi üçünə.
Qorxu düşdü buynuzlular içinə,
Boz Qurd idi, Qaraş idi, Üstüağ.

***

-Ahay, Qaraş, mənimlə tuş gəlmədin,
Əyri boyun düz qılınca tuş gələr.
Baş aparma, sən də böyük Üstüağ,
Əyri boyun düz qılınca tuş gələr.

Dördayaqlı tanrımızdır, oyaqdır,
İnək başı başımızda papaqlır,
Buynuzlular bu dağlara dayaqdır,
Əyri boyun düz qılınca tuş gələr.

Gec-tez bizim olacaqdır Mindiyar,
Bu ölkədə neçə el var, ölkə var.
- Bu vuruşda sizdən baş yox, ad qalar,
Əyri boyun düz qılınca tuş gələr.

***

Günbatanda günəş qana büründü,
Günəş qanla qidalanır elə bil.
Neçə arxdan su yox, sanki qan axdı,
Günəş qanla qidalanır elə bil.

Gün batanda buynuzlular seyrəldi,
Buynuz şah da bunu gördü, kövrəldi,
Elə qorxdu, dar gözləri bərəldi,
Günəş qanla qilalanır elə bil.

Dedi, məni bağışlasın Üstüağ,
Məni Qaraş öyrətmişdi bu sayaq,
Yoxsa bizdə güc hardaydı vuruşaq.
Günəş qanla qidalanır elə bil.

***

O söylədi, Mindiyara mənəm şah,
Gərək şahın oğul oğlu şah ola.
Ancaq məni çıxarıblar Başevdən
Gərək şahın oğul oğlu şah ola.

O söylədi, Əkbitəni alayım.
Yürüş edib Başevinə dolayım,
Şahı yıxıb şahlar şahı olayım,
Gərək şahın oğul oğlu şah ola.

Bu sözləri söyləyincə arada.
Boz Qurd onu qarmaladı arxadan,
Parçalanıb o da çıxdı sıradan.
Gərək şahın oğul oğlu şah ola.

***

Gecə düşdü, çox baş yordu Üstüağ.
İki sözün mən hansına inanım.
Buynuz şahdır doğru deyən, ya Qaraş,
İki sözün mən hansına inanım?

Qaraş soyum, buynuz şahsa qancılım,
Qaraş gəncdir, ancaq döyüş öncülü,
Ötər atım, Boz Qurd soyum, qan çölüm.
İki sözün mən hansına inanım?

Qaraş belə deyə bilər? Nə bilim?
O şahıdır, Mindiyarın, Minelin.
Söylə mənə, ey yatımlı düz dilim,
İki sözüm mən hansına inanım?

***

Üstüağ şah çox düşündü daşındı,
İnamsızlıq yarı yolda qalmaqdır.
Yerinc qoysun bu yerlərə Qaraşı,
İnamsızlıq yarı yolda qalmaqdır.

İnamsızlıq ürəyini didirdi,
Gah düz deyir, gah da əyri gedirdi,
Düşüncələr qırılırdı, itirdi,
İnamsızlıq yarı yolda qalmaqdır.

"İş açacaq Qaraş mənə deyəsən,
Bir düşünüm yaxşı-yaxşı gərək mən.
İnamsızlıq pozur məni heç nədən.
İnamsızlıq yarı yolda qalmaqdır".

***

Qaraş andı anasını, uşağı,
Bunu qardaş bağışlamaz qardaşa.
Atasının ölümü də bu yandan,
Bunu qardaş bağışlamaz qardaşa.

O tutuldu, doluxsundu, nədənsə,
Niyə ötmür bu üzülüş* ötənsə.
Getsin gərək bu çəkişmə gedənsə
Bunu qardaş bağışlamaz qardaşa.

Niyə gəldi, məni aldı quyudan,
Yalanlardır bizi il-il uyudan,
Barışdıran, qızışdıran, soyudan,
Bunu qardaş bağışlamaz qardaşa.

_____

***Əzab**

***

Qaraş hər yol Üstüağı görəndə,
Həm utanır, həm çəkinir, həm yanır.
Üz çevirib artıq ozü-özündən,
Həm utanır, həm çəkinir, həm yanır.

Anasının yandığına yanır o,
Yavaş-yavaş olmuşları qanır o.
Öz-özunü gözü qıpıq sanır o,
Həm utanır, həm çəkinir, həm yanır.

Üzüntülər yeyir onu içindən,
Güc qoparır onun kişi gücündən,
Qalmaz bu iş, bu gedişdə, biçimdə
Həm utanır, həm çəkinir, həm yanır.

***

Yol gedirlər, danışırlar, gülürlər,
Göz nə deyir, ürək nələr danışır.
Birdən atın yüyənini sıxır o
Göz nə deyir, ürək nələr danışır.

“Mən Başevə dönə bilməm bir daha,
Nə dəyərəm Mindon ilə Manaya,
Nə deyərəm gözü yaşlı anaya.
Göz nə deyir, ürək nələr düşünür.

Burdan dönüm, gözdən itim, yayınım
Gedim özgə bir ölkədə dayanım,
Sona varım bu dolambac oyunu
Göz nə deyir, ürək nələr danışır.

***

Qaraş birdən yolu dönür tərsinə,
Yurddan qaçmaq, bu, qurtuluş deyildir.
Qarşısında, çöllər, dağlar, oylaqlar,
Yurddan qaçmaq, bu, qurtuluş deyildir.

-Hara gəldi çap, yöndəmsiz çaparım,
Gedib sənlə bir el, oba taparım.
Ya yaşarım, ya dirrikdən saparım,
Yurddan qaçmaq, bu, qurtuluş deyildir.

Axşam oldu bu səs-soraq iç oldu.
Bunu bilən bildi, qalan gic oldu.
Bəs bu Qaraş hara getdi, nec oldu,
Yurddan qaçmaq, bu, qurtuluş deyildir.

***

Belə imiş onun alın yazısı,
Yox, alına yazılanlar doğrudur.
Qaraş vardan, qılınclardan uzaqdı
Yox, alına yazılanlar doğrudur.

O, ac, susuz gəlib çatdı bir elə,
Buralarda əriməyib qar hələ,
Dilləri var, çox bənzəri Minelə,
Yox, alına yazılanlar doğrudur.

Onu gəlib son ayaqda tapdılar,
Alıb ata mindirdilər çapdılar
Bu önərdir, deyib evə qatdılar,
Yox, alına yazılanlar doğrudur.

Oddan keçmə söyləncі

Burda şax-şax şaqqıldayır bulaqlar,
Bulaq idi duru-duru adamlar,
Meşələri, ormanları sıx idi,
Bulaq idi duru-duru adamlar.

Qaraş üç gün yeyib, içdi, kökəldi,
Üçüncü gün öz yerindən dikəldi,
Solğunluğu üz-gözündən çəkildi,
Bulaq idi duru-duru adamlar.

- Kimlərdənsən, sən nəçisən, ay qonaq,
Kimsəsizsən, didərginsən, ya qaçaq,
Niyə düzdə tək qalmısan bu sayaq,
Bulaq idi duru-duru adamlar.

***

Onu görüb qorxdu oba yiyəsi,
Çoxlarını düz eləyən qorxudur.
Üstüağa soraq verdi Qaraşdan,
Çoxlarını düz eləyən qorxudur.

Bu soraqdan Üstüağ şah tutuldu,
Qara qaşlar yaylar kimi dartıldı,
Dirriyinə sanki ağı qatıldı,
Çoxlarını düz eləyən qorxudur.

Qaraş deyib lap dözümü tükəndi,
Şah Qaraşdan bir az da çox çəkindi,
O yatmışdı, elə bil ki, diskindi
Çoxlarını düz eləyən qorxudur.

***

-Qaraş mənə iki üzlü görünür,
Çox şahları yerə vurub inanmaq,
Onu gərək yenə, yenə yoxlayam.
Çox şahları yerə vurub inanmaq.

Buynuz şahın sözlərini o andı.
O yenilməz inamından usandı,
Qaraş gəlib göz önündə dayandı,
Çox şahları yerə vurub inanmaq.

“Mən də şahın nəvəsiyəm, Qaraş da,
Ona şahlıq yaraşarmı bu yaşda
Gərək deyim bunu ona bu başdan
Çox şahları yerə burub inanmaq".

***

Qaraş gəldi güdükçülər içində,
Ata əkər, oğul biçər deyiblər.
Üzü daşdır, gözü buzdur elə bil.
Ata əkər, oğul biçər deyiblər.

Bu o gözəl Qaraş deyil, dupduru,
Qaraqabaq, düşüncəli, sapsarı,
Özü kimi ölüvaydır çaparı
Ata əkər, oğul biçər deyiblər.

Başaşağı durdu şahın önündə
Əski, qara cır-cındırı əynində,
Tanrı bilər nələr vardır beynində
Ata əkər, oğul biçər deyiblər.

***

...Söz tanıyan, yol göstərən, yön tapan,
Hər bir sözdə, hər baxışda düyüncə.
Bilicilər, ağsaqqallar yığıldı,
Hər bir sozdə, hər baxışda düyünçə.

Hərə bir ad, hərə bir söz soruşdu,
Bu yol ilə şah işinə qarışdı,
Üstüağın üzü-gözü qırışdı,
Hər bir sözdə, hər baxışda düyünçə.

-Qaraş, niyə soyuyubsan sən belə,
-Uşaq şahlıq dəyərini nə bilər.
-Onu dustaq etməliyik bir ilə
Hər bir sözdə, hər baxışda düyünçə.

***

Öz yerindən durub dindi Üstüağ,
-Ölkə satar ikiüzlü adamlar.
O, iki yol üz döndərib Başevdən,
Ölkə satar ikiüzlü adamlar.

Qaraş girib iki başlı oyuna.
O baxmadan boy atmamış boyuna,
Üz çevirir öz doğmaca soyundan
Ölkə satar ikiüzlü adamlar.

Buynuz şahın dedikləri doğru, düz;
Şah yerini tutmaq istər bu cılız,
Boynumuza mindirmişik bunu biz,
Ölkə satar ikiüzlü adamlar.

***

-Şahım, mənə satqın demə, amandır,
Ölkə satıb şahlıq alan satqındır,
Mənim şahlıq işlərində gözüm yox,
Ölkə satıb şahlıq alan satqındır.

Hamı bilir, bu yer babam yeridir,
Könlüm şah yox, bizim eldə diridir,
Üstüağ şah məndən çox-çox bəridir,
Ölkə satıb şahlıq alan satqındır.

Buynuz şah da sonra məni pislədi.
Məni şahla vuruşdurmaq istədi,
Tanrı bilir, önər olmaq istədim.
Ölkə satıb şahlıq alan satqındır.

***

-İnanmıram, ağca yalan deyirsən,
Şah tanrının kölgəsidir Mineldə,
Mehcə kimi sən də qancıl olubsan,
Şah tanrının kölgəsidir Mineldə.

-Şahım, onu bağışlayın, uşaqdır,
İçi, çölü satqınlıqdan uzaqdır,
Gələcəkdə o da sizə dayaqdır,
Şah tanrının kölgəsidir Mineldə.

-Şahım, onu bağışlayın bir yol da.

Onu, məncə, bu olaylar ayıldar,
Nə olacaq ondan qalsa bayırda
Şah tanrının kölgəsidir Mineldə.

***

- Mən Odərəm, odun, suyun yiyəsi,
Yalançını göstərəcək odla su.
Oddan keçsin, suya batsın, bilinsin,
Yalançını göstərəcək odla su.

- O, uşaqdır, onda dözüm nə gəzir,
Odər ata hər bir işdə tələsir,
-Şaman ata bizdən yaman tez küsür,
Yalançını göstərəcək odla, su.

Şah söylədi:-Odla, suda yoxlayın,
Keçsə odu, onu burda saxlayın,
Yoxsa mənim dayaqlarım laxlayır,
Yalançını göstərəcək odla su.

***

Qaraş dedi:-Mən razıyam buna da,
Tanrı görür hər bir şeyi ucadan.
Mən arıyam oddan, sudan keçərəm,
Tanrı görür hər bir şeyi ucadan.

Qarbaş dedi: - Öncə odda yoxlayaq,
Odər dedi: - Öncə suda yoxlayaq,
Şaman dedi: - Dağda daşa bağlayaq.
Tanrı görür hər bir şeyi ucadan.

Şah söylədi:-Öncə oddan keçirin,
Yalançıya dil-dil alov içirin,
Keçə bilsə onda suya çevirin.
Tanrı görür hər bir şeyi ucadan.

***

Od qalandı yolun sağı, solunda,
Od içindən keçən gərək od olsun.
İki yandan yalaşdılar alovlar,
Od içindən keçən gərək od olsun.

O əyilib oddan yardım istədi,
Diz qatdadı od önündə söylədi.
- Hamı odun qabağında kölədi,
Od içindən keçən gərək od olsun.

Tanrı bilir, mən arıdan arıyam.
Şah babamın şah söykənci varıyam,
Əl tut tanrım, mən də sənə sarıyam,
Od içindən keçən gərək od olsun.

***

Qaraş girdi alovların içinə,
Bulud yandı, günəş yandı, göy yandı.
Nə qışqırıq, nə bağırtı, nə qorxu,
Bulud yandı, günəş yandı, göy yandı.

O getdikcə üzü oda boyandı,
Birdən sanki min-nin ürək dayandı,
Deyən tanrı ona bu gün hayandı,
Bulud yandı, günəş yandı, göy yandı.

Sağ əlində alovlanan bir çəlik
Addımladı Qaraş çevik, tələsik,
O nə yanır, nə qışqırır hələlik,
Bulud yandı, günəş yandı, göy yandı.

***

-Tanrı ata, mənə güc ver, dözüm ver,
Yanan ölmür günəş ilə birləşir,
Oddan arı, sudan duru-yaranış,
Yanan ölmür günəş ilə birləşir.

Qıssal, azal, mənə yol ver, od yolu,
Sənə könül bağışlaram var dolu,
Məni saxla səndən sənə qor olum,
Yanan ölmür günəş ilə birləşir.

Tanrım, sənə tutar etdim özümü,
Gözü qıpıq bilməyirəm özümü,
Poz, bir də yaz alnımdakı yazını,
Yanan ölmür günəş ilə birləşir.

***

Od tanrısı yandırmadı Qaraşı,
İç yanığa çöldən yanmaq nə kərək,
Su tanrısı yağış, külək göndərdi,
İç yanığa çöldən yanmaq nə gərək.

Nə pis işi var idi ki Qaraşı,
Adı-sanı pisliklərə bulaşıb,
Yoxdur daha yerdə onun sirdaşı,
İç yanığa çöldən yanmaq nə gərək.

Şah inandı buynuz şahın sözünə,
Örtük oldu yalan onun gözünə,
Baxa bilməz bir də qardaş üzünə,
İç yanığa çöldən yanmaq nə gərək.

***

Qaraş keçdi od içilə cığırı,
İki odu çalaşdırmaq çətindir.
Ütülmüşdü kirpikləri, saçları,
İki odu calaşdırmaq çətindir.

İki evi bir-birinə qatarsan,
İki oxu bir çəkimlə atarsan,
İki yolu bir əlində tutarsan,
İki odu calaşdırmaq çətindir.

Tanrım, sağ ol, baş əyirəm adına,
Məni aldın, yandırmadın oduna,
Mən uçaldım göyün yeddi qatına,
İki odu calaşdırmaq çətindir.

***

Ağzı açıq qaldı bunu görənlər,
Gözdə qalır gözlənilməz olumlar.
Hamı birdən köks ötürdü, sevindi,
Gözdə qalır gözlənilməz olumlar.

Çalğıçılar dınqırları dindirdi,
Əlaltılar od-alovu söndürdü,
Çoxu şahdan buz üzünü döndərdi.
Gözdə qalar gözlənilməz olumlar.

Qaraş gəlib şah önündə əyildi,

Dəyişmişdi, o, dünənki deyildi,
Dodaqaltı acı-acı o güldu,
Gözdə qalar gözlənilməz olumlar.

***

Şah söylədi-hamı çalsın, oynasın,
Yaranışın bəzəyidir çal-oyna.
Mindiyarın şah qardaşı Qaraşdır,
Yaranışın bəzəyidir çal-oyna.

Qaraş mənim doğma babam oğludur,
O, kökündən Mindiyara bağlıdır,
Qoy oynasın kim saqqallı, bığlıdır,
Yaranışın bəzəyidir çal-oyna.

Tanrı bizim kobudluğu bağışlar,
Şahı sevən onu öpsün bağışla,
Mənim doğma qardaşıma alqışlar,
Yaranışın bəzəyidir çal-oyna.

***

Sevinclərin yoxdu ucu-bucağı,
El sevinsə bil ki, tanrı sevinir.
Qız, gəlinlər oynayırdı, gülürdu,
El sevinsə bil ki, tanrı sevinir.

Yanar oxlar yağdırıldı göylərə,
Yallı getdi hamı, verib əl-ələ.
Gəlir doğma mahnılarla el dilə,
El sevinsə bil ki, tanrı sevinir.

Anam, bacım, sən də qol aç, süz, oyna,
Bər-bəzəyi üst-başına düz oyna,
Ey Minelli sevinc içrə gəz, oyna
El sevinsə bil ki, tanrı sevinir.

***

Qaraş birdən atı üstə sıçradı,
Alçalmağın ölçusü var, yeri var.
O dözmədi alçaldılmış sevincə,
Alçalmağın ölçüsü var, yeri var.

Çapdı, çapdı, gözdən itdi, yox oldu,
Şah yatmışdı, sanki birdən ayıldı,
Bunu görüb çox urəklər bayıldı,
Alçalmağın ölçüsü var, yeri var.

Niyə belə iş tutmusan Üstüağ,
Niyə onu yanlamadın sən bayaq,
Qaraş sənə doğma idi, ya qonaq,
Alçalmağın ölçüsü var, yeri var.

***

Qoşar alıb dınqırını,oxudu,
Qor alovdan, tüstü qopar kösövdən.
Qor Qaraş da oddan şaxıb sıçradı.
Qor alovdan, tüstü qopar kösövdən.

Qor Qaraşın qardaşıdır Üstüağ.
Üstüağın babasıdır İşdayaq,
Yaranışın var oyunu bu sayaq,
Qor alovdan, tüstü qopar kösövdən.

Hara belə, dön geriyə önərim.

Baxma bizə belə küskün, ötəri,
Gəlin, hamı bir ağızdan dinərim.
Qor alovlan, tüstü qopar kösövdən.

***

Başqa qoşar dınqır çaldı, oxudu:
-Yalançını evinəcən qovarlar.
Burda kimdir yalan deyən, bilmirəm,
Yalançını evinəcən qovarlar.

Tanrı deyər, yalan demə, düz danış,
Düz deyəndə dil gödəlir, bir qarış,
Yalan, doğru ikisindən çüt yapış,
Yalançını evinəcən qovarlar.

Dinclik üçün nə yalan de, nə doğru,
Çaş-baş qalsın qoy söz çəkən, qoy oğru,
Düz dinc olur yalançısı çığırır.
Yalançını evinəcən qovurlar.

***

-Nə bilimli, düşüncəli durmusan,
Gözəl gülər, ürkək-ürkək danışar,
Sən gözəlsən, yoxsa göydən düşməsən,
Gözəl gülər, ürkək-ürkək danışar.

Dınqırımla deyişməyə girmişəm,
Düşüncəmdə düşüncəni görmüşəm,
Gözəl, sənə öz könlümü vermişəm,
Gözəl gülər, ürkək-ürkək danışar.

Yaxına gəl, baxım sənə uzaqdan,
Qızıl alma sanki düşüb budaqdan,
Necə keçim belə gözdən, dodaqdan,
Gözəl gülər, ürkək-ürkək danışar.

***

- Nə durubsan bulaq kimi dupduru,
Dayananda su göz kimi durulur.
Yaxına gəl, sən də oyna, durulmuş,
Dayananda su göz kimi durulur.

Bu yığnaqda mənim gözüm səndədir,
Belə gözəl görmüşəmsə, mində bir,
Səni sevən çox sevəndən öndədir,
Dayananda su göz kimi durulur.

Götür ağca alnın üstdən telini,
Gir oyuna, oynat incə belini.
Gir yallıya, tutum incə əlini
Dayananda su göz kimi durulur.

***

- Qoşar qardaş, ta ürkütmə maralı,
Gendən baxan gözəl daha gözəldir,
O oynasa od yenidən alışar.
Gendən baxan gözəl daha gözəldir.

Səndən qabaq bəyənmişəm mən onu,
Sevgi oddur, od tutmuşdur hər yanım.
Yanağından boya qapıb al qanım.
Gendən baxan gözəl daha gözəldir.

Mən yançıyam, odum oynar üzündə,
Mən sorğuyam, sorğu gəzər gözündə.

Mən qoşaram, qoşma vardır sözümdə,
Gendən baxan gözəl daha gözəldir.

***

Odər dedi:-Qaraş çox-çox döyüşüb,
Oddan qorxmur oddan keçib gedənlər,
Mən görürəm, Qaraş şahlıq alacaq,
Oddan qorxmur oddan keçib gedənlər.

Buraxmayın onu belə başına,
Bir gün çıxar qancıl kimi tuşuna,
El-el gəzər, dönər Umay quşuna,
Oddan qorxmur oddan keçib gedənlər.

Şahım, onun yollarını bağlayın,
Qıraqda yox, yanınızda saxlayın.
Düzlüyunü bir də suda yoxlayın,
Oddan qorxmur oddan keçib gedənlər.

***

Şaman dedi: - Odər ata düz deyir,
Hamı alın yazısına kölədir.
Onun şahlıq yazılıbdır alnına,
Hamı alın yazısına kölədir.

Siz Qaraşı öz başına qoymayın,
Onun oddan keçməsinə uymayın,
Üstünlük var onda, bunu yaymayın,
Hamı alın yazısına kölədir.

Əl-qol atmaz yanınızda qalarsa,
Gözdən düşən göz önündə olarsa,
Yumuşalar göstərişlər alarsa,
Hamı alın yazısına kölədir.

***

-Bir ər getsin qaytarmağa Qaraşı,
İt qurdlaşar öz başına buraxsan.
Ya ölməli, ya dönməli olacaq,
İt qurdlaşar öz başına buraxsan.

Ya o yanlıq, ya bu yanlıq olmalı,
Adı, odu öz içində qalmalı,
Axar çay da gedə bilməz dal-dalı,
İt qurdlaşar öz başına buraxsan.

İçimizdir, içimizlə tanışdır,
Bir də gördün ağ qaraya qarışdı,
Özgə oldu, özgəlikdən yapışdı.
İt qurdlaşar öz başına buraxsan.

***

Odər ata dedi bir də sözünü:
Yumuşağı hər bir işdə sərt kəsər.
Şah yumuşaq, könlü yuxa olammaz,
Yumuşağı hər bir işdə sərt kəsər.

Şahımızın güclüdürsə biləyi,
Çox yuxadır ancaq böyük ürəyi,
Beləsinin yerə gələr kürəyi,
Yumuşağı hər bir işdə sərt kəsər.

Nə gözləyir, Mindiyarı, Mineli,

Qan-qada var irəlidə, siz bilin.
Düz deməsəm odda yansın qoy dilim,
Yumuşağı hər bir işdə sərt kəsər.

***

-Ahur tanrı mənə belə söyləyir,
Böyük gərək kiçilməyi bacarsın.
Hərdən bizi kiçilmək də böyüdür,
Böyük gərək kiçilməyi bacarsın.

Böyük şahdan kəsi umur tanrılar.
Yalvarışla pisin qolu qanrılar,
Belə şahlar yerdə tanrı sanılar.
Böyük gərək kiçilməyi bacarsın.

Ahur tanrı, Üstüağa əl yetir,
Sən qıtlığı, quraqlığı yan ötür,
Pisi varsa üzərindən al, götür,
Böyük gərək kiçilməyi bacarsın.

***

-Yaranışdan çox inciksən dınqırım,
Dınqır gərək iç qatları oxuya.
Gəl, baş-başa verək bir az ağlayaq,
Dınqır gərək iç qatları oxuya.

Sən ki, məni oxuyursa dolayı,
Titrək qalxır tellərindən harayım,
Gəl bu gün də içimizi çalayım,
Dınqır gərək iç qatları oxuya.

Çalı, dindir ürəyimin telini,
Dərib çatdır ona sevgi gülümü,
Tap yaxşılıq tanrısının dilini,
Dınqır gərək iç qatları oxuya.

***

-Mən dınqıram, yanıq-yanıq ağlaram,
Adamlığı öyrənməkdir ağlamaq.
Hırıltıdan gülüş yaxşı yenə də,
Adamlığı öyrənməkdir ağlamaq.

Yaranışı, dolanışı ötərəm.
Dodaqlarda, ürəklərdə bitərəm,
Toy-düyünün səs-küyündə itərəm,
Adamlığı öyrənməkdir ağlamaq.

Durna boğaz, yastı çanaq olandan,
Yanğılarla yanıqlarla dolandan,
Mən gülməyi bacarmıram yalandan.
Adamlığı öyrənməkdir ağlamaq.

***

- Bir az ağla, bir az sevin, bir az gül,
Ağlamaqla gülmək günbir* bacıdır.
Gülər ağlar, ağlar gülər dınqırım,
Ağlamaqla gülmək günbir bacıdır.

Göz yaşları bizi çordan qorumaz,
Döyüşlərdə yaramızı sarımaz,
Yersiz-yersiz ağlamaq da yaramaz,
Ağlamaqla gülmək günbir bacıdır.

Ağlağandır, güləyəndir yaranış.
Bizimlədir dirrik boyu bu yarış.

İki sözdür, ikisindən bir yapış
Ağlamaqla gülmək günbir bacıdır.

***

At üstündə dikələrək şah dedi:
Çox adamda qabaqcadan duyum var.
Pis yoldadır Qaraş, deyir duyumum.
Çox adamda qabaqcadan duyum var.

Gedin ona siz arxadan tez çatın,
Ya qaytarın, ya öldürün, ya tutun,
Şəlitləyin dustaqlığa siz atın,
Çox adamda qabaqcadan duyum var.

Mən duyuram o qudurub qaynayır,
Damarında qatışıq qan oynayır,
Nə uyuşur, nə də bir söz anlayır,
Çox adamda qabaqcadan duyum var.

**Əkiz*

***

Qarbaş getdi qaytarmağa Qaraşı,
Dağılmaqdır küsülülük, dönüklük.
Yastıdağda çatdı ona arxadan,
Dağılmaqdır küsülülük, dönüklük.

Baş pırtlaşıq, çatma qaşlar çatılıb,
Saç-saqqalı, qaş-kirpiyi ütülüb,
Pal-paltarı yanıq-yanıq didilib
Dağılmaqdır küsülülük, dönüklük.

Buz salxımı sallanmışdı üzündən,
Bir çüt soyuq daş var onun gözündə.
Küsülüydü Üstüağdan, özündən,
Dağılmaqdır küsülülük, dönüklük.

***

-Qaraş, səni şah çağırır, geri dön,
Sınaq ad-sən qazandırar iyidə.
Bu sınaqda sən zirvənə ucaldın.
Sınaq ad-san qazandırar iyidə.

Qayıt, mənə yardımçı ol yenə də,
Üstünlükdür bu, mənə də, sənə də
Dinclik duyar bunca Mehcə nənə də,
Sınaq ad-san qazandırar iyidə.

Üstüağdan üz döndərmə bu sayaq
Bir gün Başev sənə gərək olacaq,
Nə bilirsən kim gedəçək, qalacaq.
Sınaq ad-san qazandırar iyidə.

***

-Sən də məni keçirirsən sınaqdan,
İnamsızlıq sıxıntıdır, sonevdir,
Mənə qarşı o Başevdə inam yox,
İnamsızlıq sıxıntıdır, sonevdir.

Dəymə sınıb qırıq-qırıq olaram,
Gedib daşdan xırda daxma salaram.
Özgə eldə, ölkələrdə qalaram,
İnamsızlıq sıxıntıdır, sonevdir.

Göz dustağı oldum, gözü qıpığam,

Əl altında yaşa dolmuş yazığam.
Doğmalıqda özgələşmiş sınığam,
İnamsızlıq sıxıntıdır, sonevdir.

***

-Yox, dön geri, öz yerini tut orda,
Hərə gərək öz yerində otura,
İşdayağın nəvəsisən, unutma.
Hərə gərək öz yerində otura.

Özüm sənə əltut ollam, doğmaca,
Düyününü açar sənin bu qocan.
Mən arxanam təklənərkən sən haçan,
Hərə gərək öz yerində otura.

Mindiyara döndər atın başını,
At biryolluq özgəliyin daşını
Seç bilimlə pis içində yaxşını,
Hərə gərək öz yerində otura.

***

-Mən dönmərəm bir də o qurd evinə
Çalğı yaxşı eşidilər uzaqdan.
Məni burax gedim gedər-gəlməzə,
Çalğı yaxşı eşidilər uzaqdan.

Üstüağ şah olan yerdə mən yoxam,
O, boz, mən al, o qarasa mən ağam,
Burax, gərək öz yoluma mən çıxam,
Çalğı yaxşı eşidilər uzaqdan.

Burax məni, şaha söylə bu sözü,
Qaraş yanıb tanınmazdır üz-gözü,
De ki, onu öldürmüşəm mən özüm.
Çalğı yaxşı eşidilər uzaqdan.

***

Qarbaş, gedək dedi, Qaraş, yox dedi,
Bir çölməyə sığmaz iki qoç başı.
Gərək qala iki şahdan birisi,
Bir çölməyə sığmaz iki qoç başı.

- Məni sizdən uzaq qovur hər addım,
Tanrı niyə məni belə yaratdı?
Al, götür, get, bu yarağım, bu atım,
Bir çölməyə sığmaz iki qoç başı.

Üstüağa deyərsən ki, ölübdü,
Quşlar yeyib baş-gözünü dəlibdi,
Qurdlar didib iki yerə bölübdü,
Bir çölməyə sığmaz iki qoç başı.

***

Qarbaş onu yazıq görüb buraxdı
Yazıq kimdir, yanan, yoxsa yandıran?
Dedi:-Çıx get, bir də gözə görunmə.
Yazıq kimdir, yanan, yoxsa yandıran?

Könlü yandı, həm də nəsə duydu o,
Gənc Qaraşı bunça yazıq saydı o,
Necə olsa, Üstüağla soydu o,
Yazıq kimdir, yanan, yoxsa yandıran?

Qarbaş dönüb şaha yalan soylədi,
Şahlığında ona uğur dilədi,
Heç bilmədi niyə elə elədi.

Yazıq kimdir, yanan, yoxsa yandıran?

***

Şah Qaraşı ölmüş bilib inandı,
Ürək gizli incəliyi duyandır.
Nədən isə sançdı bərkdən ürəyi,
Ürək gizli incəliyi duyandır.

Öncə susdu donub qaldı yerində,
Sonra isə dinclik duydu dərindən,
Dedi, yaxşı qurtarmışam birindən,
Ürək gizli incəliyi duyandır.

Mehcə gəlsə, Odər onu qandırar,
Qammad bilsin od pisliyi yandırar,
Manay, Yürüş bu olaydan yan durar,
Ürək gizli incəliyi duyandır.

***

Şah söylədi,-hamı getsin ocağa,
Başəydi var, yalvarış var tanrıya.
Mən tanrının göndəriyəm, köləsi,
Başəydi var, yalvarış var tanrıya.

Ellər çıxsın yalvarışa, kəsiyə,
Son qoyulsun didişməyə, küsüyə.
Olacağı ocaq bizə düz deyər,
Başəydi var, yalvarış var tanrıya.

Toplum dursun bu gedişin dalında
Manay, Yürüş gəlsin sağım, solumda,
Varım, yoxum kəsi tanrı yolunda
Başəydi var, yalvarış var tanrıya.

***

Bu gün kəsi bayramıdır ocaqda
Tanrılara kəsi verən qoçaqdır.
Mən tanrının kölgəsiyəm, köləsi
Tanrılara kəsi verən qoçaqdır.

Qoy önümdə getsin qızıl çapaqlar,
Başev, bir də Başevdəki qoçaqlar,
Məmə yeyən, pəpə yeyən, nə ki var.
Tanrılara kəsi verən qoçaqdır.

Dörd təkərli dəmir qoşqu arxada.
Ağsaqqallar ağ və sarı çuxada,
Bol kəsimiz atdan, gəldən, buğadan,
Tanrılara kəsi verən qoçaqdır.

***

Yaraqlılar ağ geyimə büründü
Al, ağ boya harda gördün Mineldir.
Al geyindi qız-gəlinlər, analar,
Al, ağ boya harda gördün Mineldir.

Kəhər atlar, dəmir atlar, ağ atlar,
Ağ davarlar, yola çıxan elatlar,
Al bəzənib kəllər üstə sovqatlar,
Al, ağ boya harda gördün Mineldir.

Odər ata, Şaman ata qabaqda,
Ötər at da bəzənilir qıraqda,

Yəhəraltı çulu ipək saçaqda
Al, ağ boya harda gördun Mineldir.

***

Subölənin* döşü bulud, başı qar,
Yer üzündə su od ilə qonşudur.
Ağ buludlar pərçimlənib günəşə,
Yer üzündə su od ilə qonşudur.

Subölən dağ Əkbitəndən uzaqda,
Üzü yola bir çəkim var bu dağda,
Tanrı qalır buradakı ocaqda,
Yer üzündə su od ilə qonşudur.

Bu od, ocaq yayı, qışı gözərir,
Örtülüdür dörd bir yanı, üzəri.
Bu ocaqda vardır tanrı dəyəri
Yer üzündə su od ilə qonşudur.

***

Dəydi ocaq hənirtisi üzlərə,
Tanrıların öyüd yeri ocaqdır.
Hamı gəlir od, ocaqda çimməyə,
Tanrıların öyüd yeri ocaqdır.

Üstümüzə qalanıbdır qarğışlar.
Tanrı, bizi öz adına bağışla,
Bitkinizi bol-bol elə yağışla
Tanrıların öyüd yeri ocaqdır.

Tanrı, bizim könlümüzdə qalginən,
Doğru yola bizi yola salginən.
Qancıllardan öcü, güçü alginən.
Tanrıların öyüd yeri ocaqdır.

***

Subölən dağ baş qaldırıb göylərə,
Dağa söykən, dağdan uca olarsan,
Ətəkləri gül-çiçəkdir yamyaşıl,
Dağa söykən, dağdan uca olarsan.

Savalan

Böyük oçaq, böyük Odər burada,
Manay, Yürüş, şah görünür orada,
Odsevərlər durub neçə sırada,
Dağa söykən, dağdan uca olarsan.

Burda göydən gələnlər da gözlənir"
Yalvarışlar mahnı-mahnı səslənir,
Od, alovlar yana-yana közərir.
Dağa söykən, dağdan uça olarsan.

***

Tanrı, bizə güc ver, qovaq yamanı.
Pisliklərin pisdiklisi Yamandır.
O yandırır kəndi, otu, əkini
Pisliklərin pisdiklisi Yamandır.

O, tovlayıb seli, suyu sellədir,
O küləyi, od, alovu yellədir,
O, dağları, o, daşları gillədir.
Pisliklərin pisdiklisi Yamandır.

O yaradır düşüklüyü, qırğını,
O közərdir sən söndürən yanğını
O dağıdır biz yaradan qurğunu,
Pisliklərin pisdiklisi Yamandır.

***

Kəsilərlə bitir acıq, öc, küsü
Tanrılarla danışmaqdır hər kəsi,
Kişnərti var, mələrti var, bəyirti.
Tanrılarla danışmaqdır hər kəsi.

Bir bağlı ot tutub hərə əlində,
Yalvar-yaxar, qoşma, mahnı dilində,
Mal kəsənlər bərk çəkinir ölümdən,
Tanrılarla danışmaqdır hər kəsi.

Oçaqlara yağ atırlar, yağ yanır,
Dörd bir yanda qan tökülür, buğlanır,
Tanrılarla bağlaşmalar bağlanır,
Tanrılarla danışmaqdır hər kəsi.

***

Qayaquşum, Göyərçinim, Boz Qurdum,
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.
Siz tanrının hənirtisi, istəyi
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

Tanrı qoru Mindiyarı, Mineli,
Biz yaşadıq altı kərə min ili,
Tanrı özü qoruyaçaq bu dili,
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

Tanrı sizi yerdə, göydə arasın,
Qanlı, qansız yaranızı sarısın,
Deyişmədən, didişmədən qorusun,
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

***

Yeləsəndən Yelçəkənə biz varıq,
Burda ılıq, isti, orda buz, qarıq,
Başımızda qızıl papaq, ağ sarıq.
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

Böyüyəndə bölünürlər böyüklər,
Dörd bölünsün görüm başı çürüklər,
Su üstündə su olmayan köpüklər,
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

Tanrı, bizə öyüd söylə, arxa dur,
Öyüdlərin hər qulağa sırğadır.
Yiyəsiz at yürük deyil, yorğadır,
Öyüdçüsüz, tək yaşamaq çətindir.

Balasqel söyləncі

Qammad gəzdi diyar-diyar,
Təklik gəzir sevən adam.
Sevgisilə qol-boyundur,
Təklik gəzir sevən adam.

Sürdü el-el öz atını,
Hər ölkənin bir yatımı,
Yerin-göyün beş qatını,
Təklik gəzir sevən adam.

Döşəkcəsi otdan oldu,
Yorğançası duman oldu,
Düşüncəsi Mehcan oldu,
Təklik gəzir sevən adam.

***

Hara çəksə sevgi səni,
Get sevginin arxasınca;
Dağa, daşa, suya, qana,
Get sevginin arxasınca.

Yanar ürək pərən-pərən,
Niyə oddur içi görən?
Sevgi tanrı, sənsə sevən,
Get sevginin arxasınca.

Sevər səni bu yaranış,
İçindədir barış-vuruş.
Hara getsə qarış-qarış,
Get sevginin arxasınca.

***

Son gedişi Balasq oldu,
Gəmiçilər ölkəsində.
Bir qarının ağac evi,
Gəmiçilər ölkəsində.

Könül verdi dalğalara,
Dalğa – dalğa qayalara.
Mehcə dedi getdi hara
Gəmiçilər ölkəsində?

Yerli dilə dili yatdı
Gedib gəmi işi tutdu,
Aylarını ilə qatdı,
Gəmiçilər ölkəsində.

***

Yurdu gəzdi gəmi-gəmi,
Gəzən, görən bilər olar.
Gördü olub-olacağı,
Gəzən, görən bilər olar.

Yurdun şanlı ərənləri,
Min il önü görənləri,
Qaraları, kürənləri,
Gəzən, görən bilər olar.

Bilgi öyrən söz düşəndə,
Söz-soyadlar gedişində,
Əl işində, baş işində
Gəzən, görən bilər olar.

***

Fırtınalar əsimində
Deyilən söz bir öyrəncdir.
Ölüm-itim qucağında
Deyilən söz bir öyrəncdir.

Hər gəmiçi danışığı,
Nağıl-noğul qatışığı,
Sözün, dilin yapışığı,
Deyilən söz bir öyrəncdir.

Gəmiçilər könlü açıq,
Həm əliboş, həm də yazıq,
Sözü, üzü çapıq-çapıq,
Deyilən söz bir öyrəncdir.

***

Bir gəmidə yol tutançı
Ona gizli belə dedi:
-Mineldəndir böyük nənəm,
Ona gizli belə dedi.

Filip babam cumər olub,
Mindiyara könül salıb.
Gedib sizin yurdda qalıb,
Ona gizli belə dedi.

Böyük nənəm Minel qızı,
Sözü-südü dağ yarpızı.
Deyimində Minel duzu,
Ona gizli belə dedi.

***

Böyük babam bilər imiş
Turər şahın Başevində.
Hamı onu çox sevərmiş
Turər şahın Başevində.

Önü görən, yeri bilən,
Hər bir yerdə dilə gələn,
Hamı ilə deyib gülən
Turər şahın Başevində.

Yüz il qalıb o diyarda,
Evlənibdir elə orda,
Zəngin olub maldan-vardan
Turər şahın Başevində.

***

Böyük babam orda ölüb,
Bilirsənsə söylə mənə.
Kim tanıyır sonevini,
Bilirsənsə söylə mənə.

Girov olub deyən babam,
Yol arayan, cığır tapan,
Sonevini gərək tapam,
Bilirsənsə söylə mənə.

Ərtur oğlu Yüzər burda,
Başçı olub bizim yurda,
Onun yeri, yurdu harda,
Bilirsənsə söylə mənə.

***

Qammad belə tanış oldu
Yol arayan, yol tutanla.
Üzdü gəzdi dəniz-dəniz
Yol arayan, yol tutanla.

Adı Filip, səsi ötkəm,
Üz-gözündə donuq görkəm,
Tanış oldu ölkə-ölkə
Yol arayan, yol tutanla.

Qammad qardaş, hara belə,
Çox özünü vermə yelə.
Qayıt bir də sən Minelə
Yol arayan, yol tutanla.

***

Qayıtdılar Suyer yurda,
Yad yer ona doğmalaşdı.
Qonaq qaldı Filipgildə,
Yad yer ona doğmalaşdı.

Bir qız gördü almayanaq,
Gözü donuq, beli oynaq,
Yad olsa da gələn qonaq,
Yad yer ona doğmalaşdı.

Necə incə, necə gözəl,
Barmaqları üstə gəzər,
Addımları evi bəzər,
Yad yer ona doğmalaşdı.

***

Qammad qızı danışdırdı,
- Qız, sən kimin gözəlisən?
Süzgün gəzən ay işığı,
Qız, sən kimin gözəlisən?

Mən uzaqdan gələn qonaq,
Babalardan sorğu-soraq,
Yeriyirsən kəklik sayaq,
Qız, sən kimin gözəlisən?

Qız utandı, yapıqlandı,
Ürək açdı, açıqlandı,
Üzü, gözü işıqlandı,
Qız, sən kimin gözəlisən?

***

-Öncə sən de, gələn qonaq,
Danış görək kimlərdənsən?
Dilin mənə tanış gəlir,
Danış görək kimlərdənsən?

Mən bu evin gəliniyəm,
Ərim ölüb, tək qalmışam.
Gəncliyimdən gün görməmiş,
Ərim ölüb, tək qalmışam.

Mən qartmışam gənc yaşımda,
Gəncliyimi itirmişəm.
Üzüntüdə, sıxıntıda
Gəncliyimi itirmişəm.

***

-İncə belli, gözəl qadın,

Soruşursan, nədir adım?
Birelimdir böyük Minel,
Bizimkidir o dağ, o çöl.
Orda yer-göy bağlı mənə
Yelçəkəndən yeləsənə.
Hamı təkcə bir dil bilir,
Bu dil ötkəm ocaq dili,
Biz ocaqdan yaranmışıq,
Biz ocaqla danışırıq.

***

Gəl, mənim ol incə bellim,
Qara qaşlı, hamar tellim.
Birel söylə sən Minelə,
Gəl isiniş bizim dilə.
Orda hamı bir dil bilir,
Bu dil böyük tanrı dili,
Biz tanrıdan yaranmışıq,
Biz tanrıyla danışırıq.

***

Anam, bacım, yumux gülüm,
Ayağının altda ölüm,
Hərlət məni öz başına,
Köç, gəlin ol dam-daşıma.
Yurdun-yuvan Minel olsun,
Minel artsın, birel olsun.
Bizdə hamı bir dil bilir,
Dilim ana torpaq dili.
Biz torpaqdan yaranmışıq,
Biz torpaqla danışırıq.

***

Gözəl, göyçək göyərçinim,
Varım, içim, çölüm sənin,
Ürəyimdən özgə nə var
İstəyirsən götür apar,
Ürəyimi biri alıb,
O, minelli qızda qalıb,
Bunu könlüm sevgim bilir.
Yolum, dilim sevgi dili,
Biz sevgidən yaranmışıq,
Biz sevgilə danışırıq.

***

-Bizə qonaq gələn oğlan,
Ürəksiz də adam olar?
Ürəyini itirmisən,
Ürəksiz də adam olar?

Gəl deyirsən, necə gəlim?
Səni necə yaxın bilim?
Uzaq ellim, doğma dilim,
Ürəksiz də adam olar?

Bir yol açdı tanrı mənə,
Qaldı o da düzdə yenə.
Ürək olum necə sənə,
Ürəksiz də adam olar?

İKİNCİ BÖLMƏ
VII QAPI

Ariel söyləncі

Tanrı yeri yoğurubdur sevgidən,
Günəş yerə, yer günəşə vurulub.
Ay boylanır iki yana sevincək,
Günəş yerə, yer günəşə vurulub.

Sevişəndə isti verir, bar verir,
Küsüşəndə, şaxta verir, qar verir.
Döyüşəndə şimşək tökür, qor verir,
Günəş yerə, yer günəşə vurulub.

Ay-ulduzlar gecə yerə baxırlar,
Sevinirlər, sayrışırlar, axırlar.
Vurğunluqdan tək-tək yerə yağırlar,
Günəş yerə, yer günəşə vurulub.

***

Hind elindən çəkmir Günəş gözünü,
Baxışından çiçək yağır günəşin.
Hind yerində min boyada bitki var,
Baxışından çiçək yağır günəşin.

Ağacların yarpaqları ipəkdir,
Bu gözələ bulud ipək ləçəkdir.
Hara baxsan, burda güldür, çiçəkdir,
Baxışından çiçək yağır günəşin.

Qızlarının yanağının batımı,
Çaylarının gurultusu, yatımı,
Dağ gövdəli fillərinin dartımı,
Baxışından çiçək yağır günəşin.

***

Tanrıların yaylaqları burada,
Dənizlərdə çimir gecə ay-ulduz.
Yağış, külək olmayanda doluşub,
Dənizlərdə çimir gecə ay-ulduz.

Tanrı bura gəncliyini yollayıb,
Dağlarını meşələrlə çullayıb.
Bulud yerə ağ ipini sallayıb,
Dənizlərdə çimir gecə ay-ulduz.

Buğdayıdır burda nazlı gözəllər,
Gülü, daşı döşlərinə düzərlər,
Özlərini gecə-gündüz bəzərlər,
Dənizlərdə çimir gecə ay-ulduz.

***

Nə gözəlsən, ey gözəllər gözəli,
Hamı incə gözəllikdən pay umur.
Aç üzünü, günəş öpsün üzündən,
Hamı incə gözəllikdən pay umur.

Hindellini tanrı hər gün dindirir,
Yeməyini göydən özü göndərir.
İçməyini buludlardan endirir,
Hamı incə gözəllikdən pay umur.

Nə gözəldir öz yerini bilənlər,
Görüşünə uzaq yerdən gələnlər,
Bu görüşün sevincindən gülənlər,